

SKOMANTAS

MINDAUGO SŪNUS

“Turėjo jis (Mindaugas) sūnų Vaišvilką ir dukterį. Dukterį išleido už Danieliaus sūnaus Švarno į Cholmą. O Vaišvilkas, dar būdamas pagonimi, ėmė kunigaikštauti Naugarduke ir iš pradžių daug kraujo praliejo. Kartais per dieną nugalabydavo po tris ir po keturis, o jeigu kurią dieną likdavo ko norint nenužudęs, tai būdavo paniuręs, o jeigu pasitaikydavo nugalabyti, tai linksmas.”

(iš Lietuvos Metraščio)

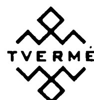
“Vladimiras Riurikovičius ir Danila Romanovičius su vyrais iš Haličo ėjo prieš Michailą Vsevolodovičių Černigove. Ir Michailas išėjo iš Černigovo ir su polovcų pagalba pridarė daug skriaudų. Jie užmušė daug vyrų iš Haličo ir pats Danila vos paspruko.”

(Iš Didžiojo Naugardo kronikos)

Skomantas

Mindaugo sūnus

Apysaka

UDK 888.2
Sk-46

Redaktorė Marija Treigienė
Dailininkas Gintaras Jocius

ISBN 9986-476-20-8

1

Netikėtas pakvietimas

– Mindaugas? Siunčia savo sūnų?

Gerokai pražilę tėvo Žybarto antakiai pasišiaušė ir vos pastebimai kilstelėjo. Tik taip jis parodė, kad žinia buvo netikėta ir svarbi.

– Taip, – patvirtino Uvis.

– Savo sūnų Vaišvilką?

– Vaišvilką... – pakartojo Uvis.

– Bet jis juk dar visai jaunas... Dar vaikiščias.

– Pavasarį sukako penkiolika.

– Ar girdite?.. Jis tik penkiolikos, ir siunčia. O aš... – pro-verksmiais įsiterpė jauniausioji Žybarto duktė Gailė. Jos balsas virpėjo iš nuoskaudos. Tėvas stengėsi nežiūrėti ton pusėn, – jis ir taip žinojo, kad ašaros lyg pupos ritasi dailiais jos skruostais, kurie nuo susijaudinimo pražydo raudoniu. – Aš gi senų seniausiai aštuoniolikos... Ir manęs niekur neišleidžia... – toliau šniurkštė nosimi Gailė. – Aš suaugusi, o tas tik...

– Jei tokia jau didelė, ko žliumbi?.. – nenoriai burbtelėjo tėvas. Nudelbęs akis jis žvelgė į ąžuolines, nuo amžiaus patamsėjusias skobnio lentas ir jautė, kad visų šeimos narių žvilgsniai įbesti būtent į jį. Gailės, žinoma, verksmingas, o sūnaus Uvio susidomėjęs ir tiriantis – šis greičiausiai svarsto, kaip čia jį paveikus. Daubaro žvilgsnis – tiesus ir geraširdis. Stipruolis Daubaras su tėvu retai ėjo į ginčus. Gerai, kad nėra nei Einiaus, nei Jundos, nes tuodu nepraleidžia progos priešgyniauti. Bet svarbiausias žvilgsnis, žinoma, buvo žmonos Medeinos. Žybartas lėtai pakėlė akis žmonos pusėn. Ji sėdėjo skobnio gale, tiesi ir ori, kaip visada dvelkianti ramybe. Ne veltui ji turi teisę aukoti pačiai deivei Medeinai, kuriai dar kūdikystėje buvo pašvęsta ir kurios vardu pavadinta. Šviesa krito iš šono, tad jos veidas skendėjo prieblandoje ir akių negalėjai įžiūrėti. Tačiau iš laikysenos Žybartas suvokė, jog žmona jam nevisiškai pritaria.

Senasis rikis atsiduso. Gal tikrai pasikarščiavo pareikšdamas, kad jauniausios dukros jokiu geru neleis į tokį tolimą kelią. Dievai maloningieji, net į patį Černigovą! Ir kuriam galui? Vien todėl, kad Nalšios Daujoto žmona įsigeidė savo dukrai turėti kil-

mingą palydą! Jeigu taip nori, tegu kviečiasi iš arčiau! Nalšios Krėva toli, o iki Černigovo, dievai žino, kiek to kelio. O dabar taip imti ir išsiųsti Gailę. Kaip sykis jo gražuolę Gailę!.. Ji gi pati jauniausia. Kiek čia laiko praėjo nuo tų dienų, kai ją jõdindavo pasisodinęs ant kelio, o ta krykštavo iš džiaugsmo. O dabar imti ją ir išleisti į tokią tolimą ir nesaugią kelionę?..

Jis atsiduso dar kartą, tačiau akių nepakėlė.

– Tas Vaišvilkas... – pradėjo lėtai. – Kiek teko girdėti, jis truputį pramuštgalvis?..

Klausimas buvo skirtas Uviui. Kai būdavo kalbama apie įvykius už Ventės pilies sienų, tai dažniausiai būdavo klausiama būtent jo. Uvis daugiausia keliavo, daugiausia mokėjo kalbų ir jo imlus protas aprėpė beveik viską.

– Jis baisus padauža,– sutiko Uvis.

– Nebūtų Mindaugaitis.

– Kalbama, kad po motinos mirties sunku jį suvaldyti, ypač kai tėvas išvykęs iš Vilniaus.

– Aha... Matyt, atsikratyti bent trumpam nori, todėl ir siunčia.

– Ne, tiesą sakant, reikalas kur kas svarbesnis. Nalšios Daujotui rūpi parodyti Černigovo kunigaikščiui, kad jo dukra ne šiaip sau nuotaka, – tegul žino, kad jos tėvą remia ir Mindaugas, ir žemaičiai. Todėl ir kviečia Žybartaitę.

– Et... – suniurzgė nepatenkintas Žybartas. Sūnaus dėstomos priežastys skambėjo pernelyg įtikinamai. – Įsigeidė, matai, pasipuikuoti. O mums per tai tik vargas.

– Tai kad visai ne vargas. Aš taip norėčiau, tėve... – nutaikė progą įsiterpti Gailė. – Taip norėčiau... Ir joks ten vargas.

– Ką tu žinai, viščiuk. Toks kelias... Tokie pavojai. Ne kartą ir ne du ton Rusion esmi keliavęs. Ir Daubaras.

– Ugi taip, – pritardamas sududeno Daubaras. – Kelias, pasakyčiau, tolimas.

– Tolimas tai tolimas, tačiau nepavojingas, – ramiai dėstė Uvis. – Palydą duos ir Daujotas, ir Mindaugas. Be to, ir su Černigovo kunigaikščiu Michailu sutarta: jis jaunąją mokės apsaugoti. Čia

juk ne karo žygis. Be to, neblogai būtų parodyti, kad mes vienas kitą remiam. Sumažintų pagundų dėtis su teutonais.

Tai suprato ir Žybartas, todėl dabar ir kramtė apatinę lūpą.

– Sakai, Daujotas... Bet jei čia įveltas Mindaugas, tai, minėk mano žodį, jis viską ir tvarko. Jei būtų kitaip, savo sūnaus nesiųstų. O su Mindaugu man ne pakeliui.

– Ugi ne pakeliui, – vėl sududeno Daubaras.

– Gal ir taip, – sutiko Uvis. – Gal ir Mindaugas reikalus tvarko. Bet iš esmės tai nieko nekeičia – svarbu sudaryti įspūdį, kad mes išvien. Net jei ir nemėgsti Mindaugo. Daug kas jo nemėgsta. Bet prieš rusus – mūsų reikalas bendras.

Žybartas buvo sumanus karys ir suvokė tokio reikalo svarbą. Jei nebūtų pasikarščiavęs tuoj po to, kai išklausė iš Nalšios atkeliavusį žygūną, būtų ir pats taip nusprendęs. Sūnus, žinoma, teisus.

– Gerai jau, gerai... Bendrystę iš tiesų reikia parodyti. Bet kuo čia dėta Žybartaitė? Kam išsirinkome Vykintą valdovu? Jei jau reikia parodyti Žemaičių paramą, tai savo dukrą jis turėtų siųsti.

– Kokią dukrą? – ramiai paklausė Medeina.

– Nagi, kuo ji ten vardu? Pamenu, mergiščia visai nesenai buvo, bet dabar turėtų būti jau paaugusi. Tai koks jos vardas?

– Ar tu apie Svajūnę?

– Va va. O kodėl jos Vykintas nesiunčia?..

– Tėvai... Ji ištekėjo prieš trejus metus. – Medeina ir toliau kalbėjo ramiai, tačiau jos veide pasirodė vos juntama šypsenėlė. – Vaiką turi. Girdėjau, ir antro laukiasi. Juk vestuvėse šokom...

– Negi?

– Ugi buvom, – pritarė net Daubaras. – Tada aš laimėjau ristynes.

– Kad tu dažnai laimi, – numojo ranka Žybartas, nors paprastai sūnaus pergalėmis didžiuodavosi. – Kaipgi atsiminsi. Na, gal ir buvome...

– Prašau, prašau, tėveli... Aš turiu keliauti. Privalau. Nes ką tie rusai pagalvos?.. – Gailė matė, jog tėvas sutrikęs, ir nors apie santykius su rusais beveik nieko nenusimanė, tačiau sumojo dar

pridurti. – Mes turime parodyti vienybę... Be to, mane juk kvietė.

– Pakaks... Dar ir ta pradės. Gerai jau, gerai... Vykintas tinkamos dukros neturi, bet yra kitų. Kodėl tuoj Žybartas?

– Greičiausiai nuotakos motina pasiūlė, – paaiškino Uvis. – Daujoto žmona, kunigaikštienė Galaunė, arba Sofija, kaip ji nori, kad ją vadintų. Ji įsidėmėjo Žybartų moteris per tuos įvykius Vilniuje*. Žybarto vardas garsus – jį žino. Ir ne tik Vilniuje ar Krėvoj. Todėl ir kviečia. O Černigovo kunigaikštis vienas svarbiausių visoje Rusioje. Jo sūnaus vestuvės su nuotaka iš Nalšios – neeilinis įvykis.

– Didelė garbė... Ir tau garbė, tėve, – paskubėjo pridurti Gailė. – Kitaip neaišku, ką tas rusų kunigaikštis pagalvos...

– Man nusispjaut, ką Černigovas apie mane galvoja, – tėškė Žybartas. – Kai rusai pajuto mūsų kalavijo ašmenis, tai ir vardą sužinojo. Tik taip su jais reikia. O čia dabar vedybos!.. Viskas per tai, kad Daujotas žmonos nebenuvaldo. Ta pametė mūsų dievus, todėl ir taikosi prie rusų. Ir savo dukrą siunčia.

– Ugi? – pakėlė akis Daubaras. – Ji pametė dievus?..

– Tie nalšėnai rusų pašonėje gyvena, ten būdavo ir daugiau tokių... – paaiškino Uvis. – Daujotienė todėl ir vardą keitė...

– Išpjaut tokius išverstaskūrius reiktų arba pririšus girnapusę sudrėbt į pelkę, – atsigavo Žybartas. – Rusai vienam tetinka, – auginti mums javus ir galvijus, kad rudeniop nujoję galėtum pasiimti. O dievų turime pakankamai savų.

– Tas tai taip, ne kitaip, – tuojau pat pritarė Daubaras.

– Atleisk, tėve... Į Černigovo pusę kol kas žygių nerengei, – stengdamasis kalbėti ramiai, tęsė Uvis. – Daubaras – irgi ne. Vis į Vitebską, Pskovą, Smolenską. Kodėl?

– Kaip tai – kodėl? Ten kelias žinomas. Be to, visi sako, kad Černigovas stipresnis.

– Bet tie šiaurės kraštai jau apipešioti. Gerokai nustekenti. Vis mažiau apsimoka ten žygiuoti... Kaip manai, Daubarai?..

---

* Apie tai, kaip Medeina su savo dukra Junda vyko į Vilnių pas Šventaragio slėnio žynius, skaitykite Skomanto knygoje "Jundos lemtis".

– Ugi teisybė, – palingavo galvą Daubaras. – Pernai su vienu žirgu išjojau ir tik su dviem grįžau.

– Pats matai. O tie pietiniai rusų kraštai turtingi... Kur kas turtingesni už šiaurinius. Ten, sako, svirnai lūžta nuo javų, o laukinių žirgų kaimenės trypia tyrus. Ten tai yra ko pasišienauti...

Uvis mįslingai nutilo, tačiau ir Žybartas, ir ypač Daubaras tuoj nutvėrė jo mintį.

– Tai keliautum ir tu, broleli? – tiesiai paklausė Daubaras.

– Kas nors juk turi palydėti Gailę. O ir apsižvalgyti verta. Kaip manai, Griaumedi?

– Ugi verta, – sutiko Daubaras. – Su Erdvilu mudu jau anądien kalbėjova, kad reiktų pasukti į pietus. Patyrinėtume kelius ir brastas. Apžvelgtume pilis. Patikrintume, ar stiprios. O tada...

Daubaras nutilo ir palingavo savo stambią galvą. Nieko nesakė ir Medeina.

Gailė suvokė, jog jai taip pat geriau tylėti. Tylėjo visi ir laukė, ką pasakys rikis Žybartas. Šis atsikrenkštė, o kai prabilo, jo balsas jau skambėjo nuolaidžiai.

– Bet... Ką dievai pasakys?.. Jų taip ir nepaklausėm... – pagaliau tarė jis pusbalsiu ir pakėlė akis į Medeiną.

– Paklausti būtina, – sutiko ji. – Prieš aušrą nueisiu į alką.

– O ką jie pasakys, mama? Ar sutiks? – paklausė Gailė vilties kupinu balsu.

– Nujaučiu, jog bus palankūs.

– Na... Jei taip, – numykė Žybartas ir, suleidęs kairiosios rankos pirštus į barzdą, pasikasė smakrą. – Jei jau taip, tai žiūrėsim.

Gailė nors ir dėjosi esanti didelė, visgi buvo dar tik aštuoniolikos. Ji sukrykštė iš džiaugsmo, pašokusi apibėgo aplink skobnį ir abiem rankom apkabino tėvo kaklą.

– Ačiū! Ačiū! Ačiū! – kartojo ji bučiuodama tėvo skruostus. – Aš pažadu, kad rusai sužinos, kas tokie tie Žybartaičiai.

– Taip... Ko gero, sužinos, – burbtelėjo Žybartas. Kova buvo pralaimėta ir nevertėjo vaizduoti, kad yra kitaip. Jis stengėsi tvardytis, kad nepradėtų šypsotis. Gailė buvo jauniausia ir, kaip visi jam kartojo, gražiausia. Ne tik Ventėje, visoje Žemaitijoje. Tuo

Žybartas neabejojo, tačiau ir rodyti to nederėjo. – Pakaks šnekų! Tik negalvok, kad būsi ten svarbiausia. Žinok, viščiuk, svarbiausia ten bus nuotaka. Be to, keliaus ir Mindaugaitis...

– Et... Kas ten žiūrės į Mindaugaitį. Juk pats sakei, kad nuotaka svarbiausia. O kuo ji vardu?

– Gabija, – tarė Uvis. – Tik kaip ją pavadins Černigove, dar nežinia.

Krėvos pilis budo iš šalto nakties snaudulio. Tamsą pamažu keitė pilkas apyaušris, apimdamas vis daugiau dangaus ir žemės plotų, o netrukus pasirodė ir pirmieji saulėtekio atšvaitai. Kažkur pamiškėj, matyt, dieną nuklydęs nuo bandos, graudžiai bliovė ožiukas, pasiilgęs šilto motinos šono. Prieblandoje taip rūsčiai atrodę pilies kuorai, paliesti pirmų apyaušrio atspindžių, ėmė rodyti gyvybės ženklus: baugus juodumas tirpo, stori, apsamanoję sienojai, apšviesti rytmečio saulės spindulių, priminė iš miško atskridusį kėkštą, kuris atsitūpęs ant sargybinių bokštelio davė valią gerklei.

– Štiš, gerliūge!.. – Netikėtai pažadintas iš snaudulio sargybinis paleido į rėksnį medinį kaušą, – matyt, vėsią rugpjūčio naktį bandė susišildyti midumi. – Rado kur plyšoti!..

Paukščiui nuskridus, dar kartą pasipurtė, susirūpinęs apsižvalgė ir sumurmėjo:

– Nejaugi snustelėjau?

Rūpintis buvo ko, nes Krėvos pilyje už tokį apsileidimą grėsė sunkios bausmės. Tuo labiau dabar, kai tiek svarbių svečių į pilį susirinkę! Tačiau, matyt, užmigo jis akimirkai, ir tas prakeiktas, tiesiog šuns uoslę turintis sargybos viršininkas jo neužklupo. Būtų nuplakę taip, kad nugaroje sveiko ruožo nebeliktų... Ir dar spoksant visiems pilėnams, net virtuvės mergoms!

Persisvėręs pro bokšto angą, sargybinis budriai apžvelgė pamažu blėstančius pilies kiemo šešėlius. Viskas atrodė taikiai, tik svečių arkliams skirtose arklidėse jau girdėjosi bruzdesys, šūks-

niai, garsiai prunkštė žirgai. Jauname, dar bebarzdžiame sargybinio veide įsižiebė susidomėjimas. Daug svečių jis matė Krėvos pilyje, bet dabar, kai ruošiamasi siųsti vyriausiąją kunigaikštytę Gabiją į tolimą Černigovą, jų susirinko dar daugiau. Prie rusų sargybinis jau buvo įpratęs, tačiau su žemaičiais susitiko pirmą kartą. Žmonės kaip žmonės, gal tik kiek augalotesni ir jų žirgai gauruotesni. Tačiau mergina, kuri lydės Gabiją, jį pribloškė. Nors matė ją tik iš toliau, bet tokių mėlynų akių, tokio liemens liaunumo, tokių rausvų skruostų jis dar nebuvo regėjęs.

– Nejaugi ten visos tokios?.. – sumurmėjo pats sau. – Kur jau bus... Kad viena tokia graži, tai kitos tuo bjauresnės...

Ši mintis jam patiko. Turėjo pagaliau būti lygsvara pasaulyje, ir jei dievai vienai paskyrė su kaupu, tai greičiausiai kitoms pritrūko. Jos, ko gero, žvairos ir kreivadantės...

Išgirdęs bildesį už nugaros, panaktinis krūptelėjo. Kažkas lipo bokšto laiptais. Jis stipriai suspaudė ieties kotą ir pabrėždamas savo budrumą pro bokšto angą įsmeigė žvilgsnį į tolį.

– Ar maumas tavęs nenusinešė naktį, a, mažyti?.. – griausmingai sududeno atėjęs pakeisti sargybinio augalotas juodabarzdis vyras.

– Joks aš tau mažytis, – niūriai burbtelėjo sargybinis ir pasitrynė vos apsipūkavusią panosę.

– Gerai jau, gerai, – nusileido griausmabalsis ir paplekšnojo draugui per petį. – Tiesą sakant, nėra kada mums vaidytis. Reikia žiūrėti, kad nieko nenutiktų. Ar girdėjai? Mindaugiukas atjoja!

– Tas padauža? Vaišvilkas?

– Kito kol kas nėra. Jis irgi lydės mūsų Gabiją.

– Tegu tik jie kuo greičiau ją išlydi, – atsainiai numojo jaunasis sargybinis. – Per tuos svečius ir nusispjauti nėra kur. O žemaičiai tai blogiausi.

– Kuo jie tau užkliuvo? – nusistebėjo balsingasis. – Tas jaunasis rikis – tikras karžygys. Kalaviju kerta iš kairės lygiai taip pat šauniai kaip ir iš dešinės.

– Gal ir taip... Bet... – Jaunasis sargybinis atsiduso ir numojo ranka. Matyt, šis atodūsis ir išdavė jo sutrikimo priežastį.

– Aa! Ta jų mergina į akį krito! Na, pats žinai, – ne tavo nosiai... – Griausmabalsis suraukė kaktą ir pagalvojęs ryžtingai papurtė galvą. – Ne... Eik verčiau išgerk kokio karštimo. Labiau sušildys negu žemaičių mergos...

Kai sargybinis virtuvėje gėrė jau antrą šutinto pieno kaušą, iš didžiojo pilies pastato išėjo dvi jaunos moterys. Jos kiek kilstelėjo ilgus sijonus ir rasotu pilies kiemo grindiniu pasuko arklidžių link. Buvo akivaizdu, jog abi iš kilmingos giminės: siuvinėtiems lino apdarams netrūko nei sidabro segių, nei mėlyno stiklo karolių, o vienos iš jų plaukus puošė net ypatingo atspalvio sidabro antgalvis: ne baltas, o švelniai pilkas. Turbūt jo atšvaitas buvo kaltas, kad merginos veidas atrodė liūdnas ir susirūpinęs, o tamsios akys – apsiblausiusios. Užtat antroji, liekna šviesiaplaukė, spindinčiom melsvom akim, tiesiog tryško džiaugsmu. Timptelėjusi rimtąją draugę už plačios rankovės, ji paragino:

– Eime greičiau, nes Uvis vėl tą netikšą kumelę pabalnos. Taip ir risnosiu pamažėle pačiam gale.

Liūdnoji su priekaištu pažvelgė į savo naująją draugę. Nors susipažino jiedvi tik vakar, jau spėjo išsikalbėti ir susibičiuliauti. Gal todėl, kad būdo buvo gana skirtingo.

– Ar tau taip skubu į tą Černigovą, Gaile? – paklausė ji tyliai.

Gailė skėstelėjo rankomis ir nusijuokė.

– Skubu. Bet tai tau turi būti skubu, Gabija!.. – šūktelėjo išvengdama balutės, telkšančios po vakarykščio lietaus. – Tik pagalvok, ten tavęs jaunikis laukia! Dūsauja. Akis baigia pražiūrėti!

Tai Gabijos nė trupučio nepralinksmino.

– Jaunikis... – sumurmėjo. – Mielai aš tau jį atiduočiau.

– Atiduotum! Tai dosnumas! Bet kad aš... – Gailė prikando lūpą, nes jai vos neišsprūdo, jog ji jokiu geru už ruso netekėtų. – Bet juk Rimgaudas sakė, kad jis juodbruvis ir visai gražus... Ir žemių turi daugiau už tavo tėvą. Kunigaikštienė būsi!

– Bet Gabija nebūsiu. Per krikštą ten net vardą keičia.

– O aš vis tiek tave Gabija vadinsiu, – paguodė Gailė. – Pamatysi, viskas bus gerai. Bus didelės, šaunios vestuvės... O tu būsi pati gražiausia nuotaka!

Grožio Gabijai netrūko, tačiau ji suvokė, kad naujoji draugė yra kur kas gražesnė. Pagaliau tai liudijo visų sutiktų vyrų žvilgsniai. Į Gabiją jie žvelgė pagarbiai, kaip į valdovo dukrą, tačiau į viešnią iš Žemaitijos žiūrėjo visai kitaip. Sutrikę ir susidrovėję, tarsi vienu metu juos apimtų ir nuostaba, ir nenumaldoma aistra.

Gabija atsiduso, žengė žingsnį ir sustojo. Abi merginas sustabdė didoka bala. Kadangi bala telkšojo nuo arklidės pamatų iki patižusio tako į didžiuosius vartus, nebuvo aišku, kaip ją apeiti.

– Gal geriau neikim į tas arklides... – nedrąsiai pasiūlė Gabija. Nors ji buvo vyresnė, tačiau jautė, kad neturi teisės įsakinėti savo naujajai draugei. – Gal tavo brolis pats ateis į protą?

– Uvis? Niekad! Tu nežinai, kokį baisų brolį turiu! – atšovė Gailė, nors jos balse kažkodėl skambėjo nuoširdus pasididžiavimas. – Jis man būtinai išrinks pačią rambiausią kumelę. Ir dar pasakys: todėl, kad tavęs nenumestų! Argi ne baisūs tie vyrai?

Gabija pritardama palingavo galvą. Vyrais išties negalėjai pasitikėti! Kol kas svarbiausias vyras jos gyvenime buvo tėvas, tačiau būtent tėvas nusprendė, jog jai teks vykti į tolimą, nepažįstamą kraštą ir tekėti už lietuviškai nekalbančio, visiškai svetimo vyro. Nors, tiesą sakant, jaunikį surado jos motina.

– Žinai, ko labiausiai bijau? – sudejavo Gabija, žvelgdama į drumzliną balą. – Bijau numirti svetimam krašte... Tu man pasakyk, kaip mano vėlė suras kelią į dausas, jei jos vardas bus pakeistas? Kaip ją šauks mano senoliai?

Gailė nebuvo linkusi gilintis į tokius sudėtingus klausimus. Ji taip veržėsi į šią kelionę, taip svajojo nors trumpam ištrūkti iš Ventės! Keli mėnesiai, praleisti Ordino pilyje Kuokneséje, parodė jai, kad pasaulis nesibaigia Žemaitija. Nors juodvi su motina ir buvo įkalintos toje pilyje, ji tiek daug per tą laiką išmoko... Be to, viskas baigėsi gerai, Uvis jas išvadavo*. O šią kelionę vainikuos puiki vestuvių puota.

---

* Apie tai rašoma Skomanto knygose "Užkeiktas lobis" ir "Dievų valia".

– Tavo vardas Gabija, ir baigta! Nereikia sukti sau galvos, – tarė ji, nutraukdama Gabijos dejones. Tačiau bala nuo tų žodžių neišdžiūvo. – Nejaugi teks bristi? O gal pašaukime Uvį?..

– Tau lengva kalbėti, – su nuoskauda tarė pietinės Nalšios valdovo dukra. – Tavo tėvas tavęs neverčia keliauti į Černigovą.

Jos naujoji draugė smagiai nusijuokė:

– Kur jis tau vers... Žinotum, kiek teko vargti, kol išleido!..

Gailė atsisuko į arklides ieškodama pagalbos.

– Kurgi tas Uvis? – pasakė ji garsiai. – Turi progą pernešti Nalšios valdovo dukrą, o jo nei kvapo! Ūdry! – sušuko pamačiusi pažįstamą karį. – Ei, Ūdry, tave šaukiu.

Ūdrys, prakaulus vaikinas iš rikio Sirpučio pilies Žemaitijoje, prisijungęs prie Uvio joties, prie arklidžių balnojo savo žirgą. Jis atsigręžė ir sutrikęs pažvelgė į merginas.

– Mane? – paklausė.

– Taip. Tau pasisekė, Ūdry. Tau Laimos nusišypsojo. Turi progos pasitarnauti valdovų dukterims.

– Nejaugi? – sumurmėjo ilgšis Ūdrys. Pasisekimą jis suprato savaip. Jam sėkminga diena buvo ta, kuriai besibaigiant pilies virėjas nepagailėdavo lašinių. – Kaip pasitarnauti?

Gailė jau ruošėsi jam aiškinti, kad teks bristi per balą, tačiau jos dėmesį atkreipė sujudimas prie vartų.

– Atjoja! Vartus! Mikliai! – šaukė griausmabalsis sargybinis.

Didieji vartai buvo užverti, bet dabar net trys pripuolę kariai skubėjo atstumti sklendę – storą ąžuolinį rąstą. Girgždėdami atsivėrė vartai, ir apsiputojęs žirgas skriete įskriejo į pilies kiemą. Kanopos kaukšėjo kiemo grindiniu, taškydamos pasitaikusias balutes. Pasistiebęs balne raitelis mosavo kepure sveikindamas Krėvos pilėnus ir ragindamas savo ir taip įsibėgėjusį žirgą. Už jo matėsi du lėčiau jojantys raiteliai. Vienas jų, kaip paaiškėjo, buvo Uvis, o kitas – kokių trisdešimties metų vyras, dėvintis grandijų šarvus ir šalmą, iš po kurio matėsi tik stambi nosis ir reta barzda apžėlęs smakras. Bet visų buvusiųjų kieme akys smalsiai sekiojo tik pirmąjį. Ilgos kaštoninės raitelio garbanos plaikstėsi nuo vėjo. Jis prijojo beveik prie pat laiptų, kurie vedė į didžiąją pilies me-

nę, ir taip staigiai pasuko žirgo galvą, kad tas sumalė kojomis ir vos atgavo lygsvarą. Po to, nemažindamas greičio, pasileido arklidžių link. Žirgo kanopos slidinėjo šlapiais grindinio akmenimis. Prijojęs prie iki sienos atsitraukusių merginų, raitelis pabandė žirgą sustabdyti, tačiau didžiosios balos jam išvengti nepavyko. Ištiško purvinas vanduo, ir Gailei, užstojusiai naująją draugę, kliuvo daugiausia.

– Ei, mergiūkšte!.. Ko maišaisi kur nereikia!.. – šūktelėjo žirgą stabdantis raitelis. Jo ilgi plaukai dengė pusę veido, bet kai jis juos rankos mostu nubraukė atgal, jos pamatė visai jauną vaikiną, beveik vaiką.

Gailė sužaibavo akimis. Šįkart jos buvo ne tik žavios, bet ir įsiutusios. Kaip nesupyksi, kai tavo baltos drobės geltonais raštais siuvinėtą sijoną aptaškė beveik iki juosmens!

– Gėdos turėtum! – šūktelėjo ji. – Joji kaip koks piemuo... Kas tu toks?

Jaunasis raitelis sutriko. Išsižiojo, tarsi norėtų ant jos užrėkti, bet pažvelgęs į lino žiedo spalvos akis pasimetė.

– Aš Mindaugo sūnus... – burbtelėjo. – Vaišvilkas.

– Man nesvarbu, kieno tu sūnus, – atšovė Gailė. – Esi tikras nevėkšla.

Nuleidusi galvą ji šluostė nuo sijono purvą. Jos akys buvo pasislėpusios po ilgomis blakstienomis, tačiau Vaišvilkui jau spėjo įstrigti jų skaidrus mėlynumas. Jis bandė rasti žodžių atsikirsti, tačiau jautė, kaip išrasojo kakta, paraudo skruostai, o lūpos buvo tarsi surakintos. Tylėdamas jaunasis raitelis apgręžė žirgą ir prijojo prie savo palydovų, kurie tik dabar įbildėjo į kiemą.

– Na, ir nesiseka... Aptaškiau nuotaką, – tarė jis Uviui, kuris buvo išjojęs iš pilies pasitikti Mindaugo sūnaus.

– Kur? – paklausė Uvis.

– Ten... Ta iš kairės, – parodė Vaišvilkas merginas, kurios kiemo pakraščiu gyvai kažką aptarinėdamos grįžo į pilį.

– Kad ta visai ne nuotaka, – tarstelėjo Uvis. – Nuotaka melsva skraiste.

– O kas gi ta?

– Čia mano sesuo... Nesikrimsk...

– Sesuo? – VaikiškasVaišvilko veidas vis dar atrodė sutrikęs. – Tai ji nežada tekėti?

– Bent kol kas – ne... – Uvis paieškojo akimis, kur galėtų būti Rimgaudas, nes šis buvo Nalšios valdovo Daujoto patikėtinis ir vyriausias palydos vadas. Vaišvilkui atvykus, jau galima ir iškeliauti. Uvis galvoje permetė, ar viskam pasiruošta.

– Bet... Bet ar ji taip pat keliaus su mumis? – Vaišvilkas trypčiojo šalia, žvilgčiodamas tai į tolstančias merginas, tai į Uvį.

– Gailė? Deja, taip. Tarsi mums rūpesčių trūktų. Ūdry! – šūktelėjo Uvis pamatęs ilgšį karį – Ar jau baigėt ruoštis? Kur garbusis Rimgaudas? Pagaliau ir Mindaugaitis atvyko!

– Ką tik čia buvo. Jau laukiam jūsų. Sveikas atvykes, rikuži. – Ūdrys, atsisukęs į Vaišvilką, nulenkė galvą. Tačiau šis kaip prikaustytas žvelgė rūmų pusėn. Pasuko galvą ir Ūdrys. Ten plaikstėsi tolstančių merginų sijonai, tačiau Ūdrio dėmesį atkreipė kas kita. Laiptais iš pilies menės leidosi didikas visiškai baltais plaukais, bet dar tik žilstelėjusia barzda – Rimgaudas. Už jo tarpduryje pasirodė ir pats Nalšios valdovas Daujotas.

Sujudo, sušurmuliavo pilies kiemas. Išties atėjo metas iškeliauti.

– Vadinasi, tavo sesuo negrįš atgal į Žemaitiją? – vis dar mindžiukavo Vaišvilkas.

– Kur ji dėsis?.. – nekantraudamas metė Uvis. – Geriau ruoškis keliauti, valdovo sūnau. Kaip mat išjojam.

Vaišvilkas nubraukė delnu savo ilgus plaukus ir nusišypsojo. Iki šiol ilga kelione jis nesižavėjo. Menkas malonumas lydėti kažkokią merginą per Pripetės balas iki tolimojo Černigovo, kai miškuose abipus Neries prasideda medžioklės metas... Tačiau dabar jis suvokė, jog kelionė gal turės ir privalumų.

Jis metė paskutinį žvilgsnį į kopiančias laiptais merginas ir nusilenkė atsakydamas į Rimgaudo pasveikinimą.

2

Kelionės pradžia

Tik per pusę dienos kelio nutolus nuo gimtosios Krėvos pilies sienų, Gabija galutinai ir giliai pajautė, kad iškeliauja suvisam. Žinoti ji žinojo ir anksčiau, tačiau netikėjo, kol ją supo pažįstamos storų pušinių rąstų sienos, kol ausis glostė gimtinės garsai, kol jauste jautė, kad ją lydi namų dvasios, ir net uoste užuodė jų kvapą. Tačiau vos tik išjojus už pilies vartų, šis jausmas išnyko. Anksčiau ji vylėsi, jog motina jai įduos kokią dalelę namų, kad ji galėtų išsinešti bent kažką artima. Įduos taip, kaip karių motinos, išlydėdamos žygin savo sūnus, įduodavo jiems užkalbėtą žiupsnį žemės ar džiovintos duonos kriaukšlę. Ji dažnai tai matydavo. Tai dalelė gimtinės, dalelė namų dvasių, kurios privalėdavo lydėti iškeliaujančiuosius, o paskui parodyti kelią namo. Tačiau motina tik pabučiavo jos kaktą ir peržegnojo savo rusišku papročiu. Net nuo laiptų nenusileido. Stovėjo apsisiautusi melsva auksu siuvinėta skara ir, nors jos blakstienos virpėjo, bet skruostai buvo sausi. Tėvas išjojo kartu su jais ir lydėjo dar dvi mylias. Iki Šiorės upelio, prie kurio ją dar mažą kelis kartus buvo atsivežęs vėžiauti. Čia vilkstinė stabtelėjo, ir jis atsisveikino antrąjį kartą.

– Tu... Tu nepamirši mūsų?.. – sušnibždėjo jai tėvas, pasilenkęs nuo savo didelio, klusniai stovinčio žirgo ir ją apkabinęs. Tėvo balsas virpėjo, matyt, todėl jis tų žodžių neištarė garsiai.

Gabija papurtė galvą. Ašaros užtvindė akis ir ji tik galėjo sumurmėti, kad tikrai, tikrai nepamirš.

– Taip reikia, dukrele... Tau ten bus gerai. Pamatysi, – jau garsiau tarė tėvas. Visų akys buvo įsmigę į juos, ir Nalšios valdovas negalėjo kitų akivaizdoje parodyti savo graudulio.

Gabija nė nebandė slėpti riedančių ašarų. Tėvas apgręžė žirgą ir pamojo jį lydintiems kariams: metas grįžti! Su Gabija liko penki kariai, rikis Rimgaudas, dvi jos tarnaitės, du pasiuntiniai iš Černigovo bei du jų tarnai ir palyda iš Vilniaus bei Žemaitijos.

Jų laukė neregėtai tolimas kelias. Juo labiau jie tolo nuo Krėvos, juo tuščiau darėsi Gabijos sieloje. Pakeliui daugėjo miškingų aukštumų, pasitaikydavo pušynais ir balkšva samana apaugusių skardžių, mėlynus miškų ežerėlius keitė raguvos, priaugusios krū-

mokšnių ir aukštos žolės. Nors augmenija niekuo nesiskyrė nuo gimtųjų vietų, Gabijai atrodė, kad kraštas nejaukiai tuščias ir baugus. Atrodė, kad pakelės žilvičiai, tarsi kibūs ploni laumių pirštai braukia jos kumelės strėnas, o toliau stovintys medžiai jai rūsčiai grūmoja. Darėsi vis sunkiau kvėpuoti, kaktą išpylė prakaitas. Prijojus piktai šėlstantį nedidelį upelį, jai pasidarė visai silpna, ir bejėgės rankos paleido vadžias. Jos klusnioji kumelė sustojo. Šalia jojęs karys, pažvelgęs į išblyškusį veidą, nesumojo ką daryti ir spustelėjęs pentinus pasivijo Rimgaudą. Tas atsigręžė, metė žvilgsnį į valdovo dukrą ir supratingai palingavo galvą.

– Ar Slogutė tave pavijo, Gabija? – paklausė prijojęs arčiau. – Nesikrimsk, taip dažnai būna, kai išjoji pirmą kartą iš namų.

Gabija atrodė išbalusi, pravertos lūpos gaudė orą. Apie Slogutę ji buvo girdėjusi. Ši nelaboji seka keliauninkams iš paskos, o pavijusi stengiasi juos įbauginti. Keleiviai ima baimintis ne tik jų tykančio pavojaus, bet ir tamsos, pelėdos ūbavimo ar lapės šmėstelėjimo, mirksinčių žvaigždžių ar net savo šešėlio.

– Aš nežinau... – sušnibždėjo ji, sukaupusi visas jėgas. – Aš jaučiu, kad manęs jau nelydi namų dievai.

– Viena deivė lydi, bet ji pikta, – švelniai tarė Rimgaudas. – Mes ją pabandysim atbaidyti. Suskaldysim ją. Duokit savo valdovei puodelį, – kreipėsi jis į sutrikusias tarnaites. Kai tos ištraukė gelsvai dažytą molinį puodelį iš pintinės su įvairiais kelionės daiktais, Rimgaudas įspraudė jį į suglebusias Gabijos rankas.

– Sudaužyk jį, – tarė. – Bet trenk taip, kad subyrėtų. Subyrės tada ir Slogutė.

Gabija stengėsi atsitiesti. Puodelis tarsi suteikė jėgų.

– Ne į žemę mesk, o į akmenį, – perspėjo barzdotasis Rimgaudas. – Turi net šukės išlakstyti.

Gabija apsidairė. Upelio paplautoje pakriūtėje akmenų netrūko. Vienas jų, geros arklio galvos didumo, kyšojo visai netoli. Gabija užsimojo, ir puodelis, atsitrenkęs į akmenį, pasipylė skambiomis šukėmis.

– Labai gerai, – padrąsino ją Rimgaudas. – Išsigandusi Slogutė toli nulėkė. Jos nebėra, ar ne?

Iš tiesų! Gabija giliai įkvėpė oro ir pajuto, kad atgauna jėgas. Ji paragino savo kumelę, ir visi pajudėjo iš vietos. Gamta vis dar atrodė nyki, bet dabar ji bent nebaugino.

Pirmosios nakties poilsiui Rimgaudas parinko erdvią laukymę prie Berezinos upės. Jos pakraštyje kyšojo keletas stambių riedulių, vienas iš jų didumo sulig stumbru. Dideli akmenys ženklina palankias žmogui vietas, tad Rimgaudas nedvejodamas ten ir pasuko. Nors čia dar buvo Nalšios žemės, jis žinojo, jog atsarga gėdos nedaro, ir keliems palydos kariams liepė budėti. Likusieji nuotakos palydovai suskato rengtis nakvynei. Vyrai nubalnojo žirgus ir nukėlė sunkius ryšulius nuo nešulinių arklių, keli kariai nuėjo prie upelio palaužyti nendrių, kad moterims būtų minkštesnis gultas, o dvi Gabiją lydinčios tarnaitės jau triūsė prie užkurtos ugnies rengdamos vakarienę. Kadangi bejojant nelabai gali pasikalbėti, atsirado galimybė tinkamai susipažinti. Nors, antra vertus, kai kurie jau buvo ir susidraugavę.

– Ar savo žirgo, Vaišvilkai, nenubalnosi? – paklausė rūstaus veido, nutrintus grandijų šarvus vilkintis Vaišvilko palydovas Ruklys. – O tuos du, kuriuos valdovas davė pamainai, reikia supančioti, kad nenuklystų per toli.

Vaišvilkas slampinėjo apie didįjį akmenį, prie kurio buvo įsitaisiusios moterys. Nors kelis kartus taikėsi pašnekinti Gailę, bet vis nedrįso išsižioti. Tas jį glumino ir erzino, nes paprastai jam drąsos netrūkdavo. Šis susierzinimas dabar įsiplieskė ūmiu pykčiu.

– Man – nubalnoti? – pasisuko jis į Ruklį. Jo skruostai paraudo, žalsvai pilkos akys piktai sužaibavo. – Aš valdovo sūnus. Tam yra tarnai.

– Tarnai yra Daujotaitės. Tai ji čia svarbiausia. Mes tik palyda.

– Na, o tu?

Keliais užgijusiais randais paženklintas Ruklio veidas irgi vos pastebimai raustelėjo.

– Aš esu rikis. Toks pat kaip tu, – tarė jis tvardydamasis. – O svarbiausia, taip įsakė valdovas Mindaugas.

– Įsakė, kad jo sūnus taptų arklininku? Ar pablūdai?

– Tau pačiam jis aiškiai pasakė, kad elgtumeisi kaip žygūnas, o man liepė ne tik tave saugoti, bet ir prižiūrėti, kad išmoktum tinkamai elgtis. Tad reikia pradėti mokslus. Va, žiūrėk.

Vaišvilkas norėjo atkirsti, kad jis ne vaikas ir jo nereikia saugoti, tačiau vis dėlto pažvelgė, kur rodė Ruklys. Laukymės pakraštyje žilagalvis rikis Rimgaudas žolių kuokštu atsidėjęs trynė savo žirgo nugarą. Ten, kur ją kelionės metu spaudė balnas.

– Žygyje kiekvienas prižiūri savo žirgą, – jau ramesniu balsu tęsė Ruklys. – Ir atsarginius taip pat. Kaip gali būti kitaip? Kas kitas geriau pažins žirgą jeigu ne raitelis?

Vaišvilkas norėjo paprieštarauti, gal net aprėkti Ruklį, tačiau tas nebuvo nusiteikęs ilgiau klausytis, atsuko Vaišvilkui nugarą ir ramiai nužingsniavo prie savo arklio. Likęs vienas, įtūžęs Vaišvilkas atsigręžė ir pamatė, jog ta mėlynakė, sudrumstusi jo ramybę žemaičio rikužio sesuo žvelgė tiesiai jo pusėn. Nejaugi girdėjo? Vaišvilkas visiškai pasimetė. Net pyktis išgaravo. O jam atslūgus Mindaugaitis suprato, kad Ruklys sakė tiesą. Išlydėdamas į kelią tėvas įsakmiai priminė, kad elgtųsi kaip dera. “Tai bus pirmas tavo žygis, – kalbėjo jis. – Nors, kas tiesa, ne į karą, bet išmokti galėsi daug. Tik, žiūrėk, elkis kaip pridera.” Negana to, net keliems pilėnams girdint, pabrėžė, kad jis klausytų Ruklio. Klausytų nesiginčydamas. Pasiginčyti, jei be to negali, galės sugrįžęs, bet žygyje klusnumas būtinas. Tiesa, visa tai išdėstęs tėvas nepridūrė, kad teks prižiūrėti savo žirgus. Matyt, jam tai buvo savaime suprantama.

Tuo tarpu Uvio sesuo nuleido akis ir atsisukusi į būsimą nuotaką jai kažką aiškino. Nejaugi kalba apie jį? Tik to ir trūko, kad jos pradėtų iš jo juoktis. Bet ne. Daujoto dukra tik liūdnai pakratė savo galvą ir atsilošė į didįjį akmenį.

Vaišvilkas atsiduso ir papurtė savo ilgas kaštonines garbanas. Pyktis išblėso, ir neliko nieko kito, tik eiti ir nubalnoti savo žirgą. Tegul tik jie nemano, jog jis to nesugeba! Jis jį ne tik nubalnos,

bet ir ištrins jo nugarą ir kojas. Taip, kaip darydavo jo tėvo arklininkai.

Černigovo kunigaikščio Michailo patikėtinis bojarinas Glebas suraukė kaktą ir nepatikliai dėbtelėjo į savo vertėją rudabarzdį Mikulą. Pats jis tokio vertėjo jokiu geru nebūtų pasirinkęs. Viena, jis žemos kilmės, antra, – pas pagonis išmoko ne tik tos prakeiktai sunkios kalbos, bet ir neregėto įžūlumo. Tačiau ką beveiksi? Pats Nalšios kunigaikštis Daujotas per savo pasiuntinius pareiškė, jog vertėjo pasiimti nereikia. Jis turįs belaisvį rusą, kuris pakenčiamai kalba lietuviškai ir kuriam jis šia proga suteiks laisvę. Teko priimti pasiūlymą, o dabar tenka ne tik kęsti to Mikulos įžūlumą, bet ir visą laiką svarstyti, kiek juo galima pasitikėti.

– Klausyk, Mikula. Berods, tu mane tikinai, jog tas jaunasis tai Lietuvos kunigaikščio sūnus?

Išsitiesęs šalia jo ant žolės Mikula pasirėmė alkūne ir, dėbtelėjęs į tą pusę, kur pirštu rodė bojarinas Glebas, vėl abejingai atsidrėbė.

– Taip ir yra. Mindaugo.

Glebas susiraukė, nes Mikula nepridūrė "šviesiausiasis pone" ir kitaip neparodė pagarbos, kurios jis visada susilaukdavo iš žemesniojo luomo. Jis vėl pažvelgė į jaunuolį, kuris su tikru įtūžiu trynė bėro žirgo nugarą ir kojas.

– Tauški niekus! Gi matai, kad pats šiūruoja arklio strėnas tarsi būtų koks tvarto bernas.

Mikula trūktelėjo pečiais.

– Taip jau ten yra.

– Ką čia man bandai meluoti? – pasipiktino Glebas. Jis jau ir taip jautėsi įžeistas, nes jam pačiam į kelionę kunigaikštis Michailas leido pasiimti tik du tarnus. – Koks gali būti kunigaikštis, jei tarnų neturi?

– Tarnų jiems pakanka, – abejingai dėstė Mikola. – Bet žygyje kiekvienas savo ristūnus prižiūri pats. Tokios jų taisyklės.

– Laukinis kraštas! – sušnarpštė Glebas. – Nieko nesupranta apie kilmingumą. Tik įsivaizduok, nusižemina iki arklininkų! Ir tu per tuos metus sulaukėjai. Laikas prisiminti paklusnumą. Gal užmiršai, kad tu man ne lygus?

To jau buvo per daug! Jau ne pirmą kartą šis Černigovo pasipūtęs gaidys bandė elgtis taip, tarsi jis, Mikula, būtų tik paprastas tarnas. Mikula buvo kilęs iš, tiesa, nusigyvenusios, bet vis dėlto kilmingos giminės, tad tokio elgesio pakęsti negalėjo. Tuo labiau dabar, po penkerių Daujoto dvare praleistų metų, kur gerai išmoko nalšėnų kalbą ir pajuto savo vertę. Be jo šis didikas būtų lyg aklas šunytis!

– O kas iš to kilmingumo, jei nuo pagonių gaunate į kailį? – paklausė jis atsisėsdamas ir nukreipdamas karingą žvilgsnį į Glebą. – Ir nebandyk prieštarauti. Savo akimis mačiau iš Rusios grįžtančius pulkus. Su tokiu grobiu, kad vos pavilkti rogėmis galėjo, su tiek belaisvių, kad net tiršta. Iš gėdos nors į žemę lįsk!

Glebo veidą užliejo raudonis.

– Ne iš Černigovo jie grįžo, – iškošė pro dantis. – O jei nusiaubė Vitebską ir Smolenską, tai tik todėl, kad puola kaip skėriai. Jiems sekasi tik dėl didžiulės persvaros.

Mikula atsikrenkštė ir nusispjovė.

– Tik jūsų pasakose jie turi persvarą, – numojo jis ranka. – Aš gi pats mačiau jų pulkus. Ir išjojant, ir grįžtant. Jokia ten persvara. Tik va, žygyje jie neturi nei tarno, nei arklininko, nei virėjo, nei sakalininko, nei kokio kito pakaliko. Vieni kariai. O kiek tokių į žygį lydi kunigaikštį Michailą? Aa?

Glebas paraudo dar tirščiau. Pikčiausia, kad Mikula sakė tiesą. Iš tiesų Michailo karinėje palydoje buvo daugybė Mikulos išvardytų patarnautojų. Bet Glebas negalėjo nei nusileisti, nei ginčytis su žemesnio luomo žmogumi.

– Tavo įžūlumas neturi ribų! – sušvokštė jis. – Pas tuos pagonis sulaukėjai ir per daug sau leidi. Palauk, sugrįšime namo... Dar pamatysim...

Balsas buvo grėsmingas, ir Mikula, nors norėjo ir galėjo atsikirsti, prikando liežuvį.

– Na, jūs paklausėt, aš ir atsakiau, – tarė jis kuo švelnesniu balsu. Niekur nedingsi, Černigove jis ir vėl priklausys nuo tokių pasipūtėlių. – Manot, man neskauda, kai muša mūsiškius? Todėl ir bandau suprasti, kodėl taip yra. Viena iš priežasčių – jų pulkuose visi kariai, tai patvirtintų ir kiti, kurie geriau už mane nusimano. Todėl jie ir sugeba greitai keliauti ir pulti kaip žaibas. O mes? Kai esame apsikrovę įvairiausia manta, tarnais ir patarnautojais...

Glebas grasinamai pakėlė ranką, ir Mikula nutilo.

– Užteks!.. Manai, tu tik vienas apie tuos pagonis nusimanai? O gal jie laimi todėl, kad jiems padeda šėtonas. Ar apie tai nepagalvojai?

– Pagalvojau, – prisipažino Mikula. – Pagalvojau, kad jų dievai jiems padeda, o gal ir pats šėtonas... O bylinos pasakoja apie laikus, kai Nalšia Kijevo kunigaikščiui duoklę mokėjo. Tada jie lenkė savo kietus sprandus rusams. O dabar?

Jis nutilo, nes toliau tektų pasakyti, kad dabar jau pagonys plūsta per Rusios žemes ir grobia kas tik jiems patinka. Glebas pažaliuotų iš pykčio, nes visada teisybė akis bado.

– Todėl ir norėjau šviesiausiojo bojarino paklausti... – tęsė Mikula prisiversdamas pavartoti šį kreipinį. – Jūs, be abejo, esate svarbus asmuo kunigaikščio Michailo dvare, nes būtent jus pasiuntė parvežti nuotakos jo sūnui...

Maloniai nustebintas tokios permainos, Glebas pritariamai palingavo galvą.

– Kas tiesa, tai tiesa... Kunigaikštis man palankus.

– Tai va!.. Jūs man ir paaiškinsit. Kodėl nuotakos jis ieško būtent pas pagonis, o ne, sakykim, pas Volynės Danilą? Jis, berods, turi dukrą, ir ne vieną...

– Pas tą niekšą Danilą? – Glebas susiraukė, tačiau šįkart ne iš pykčio. Suraukė nosį, tarsi būtų užuodęs kokią smarvę. – Nejaugi nežinai, kokią jis iškrėtė kiaulystę?

Iš nustebusio Mikulos veido Glebas pats suvokė atsakymą.

– Na, tiesa... Buvai gi pas pagonis penkerius metus. Gal ir negirdėjai, kad tas niekšas išdrįso pulti Černigovą.

Mikulos veidas dar labiau ištįso.

– Nejaugi... – sumurmėjo jis. – O ką tada Vladimiro Riurikovičius? Nejaugi jis nepadėjo kunigaikščiui Michailui?

– Ar padėjo? Taip, tas šunsnukis padėjo. Bet Danilai. Toks tokį susirado. – Glebo veidas staiga paseno dešimčia metų. Jis papurtė galvą, tarsi pats tuo netikėtų. – Oi Mikula, Mikula... Tu nežinai, kokius sunkius laikus turėjo ištverti tavo gimtinė...

– Vladimiras kartu su Volyne? – Mikula pešiojo savo rudą barzdą ir kramtė lūpą. – Juk jie susivaidiję... Karą viens kitam žadėjo skelbti.

– Tai buvo tik akių dūmimas, – karčiai tarė Glebas. – Tik akių dūmimas, kad kunigaikštis Michailas budrumą prarastų. O tada užpuolė iš pasalų... Pirmiausia Kijevą.

– Visų miestų motiną Kijevą! – Vienas netikėtumas sekė kitą, ir Mikula visiškai pasimetė. – Patį šventąjį Kijevą? Nejaugi? Ir kas tada?

– Kas... – atsiduso Glebas. Jis atsisėdo ir nukarino galvą. – Kijeve dabar Danilos vietininkas. Štai kas. Bet to negana. Užėmę Kijevą, jie apgulė Černigovą... Abi kariaunos. Ir dar pagalbininkų prisirinko visą krūvą. Argi trūksta niekšų Rusios žemėse?

Glebas nutilo ir tik garsiai šnopavo. Tylėjo ir Mikula.

– Bet neužėmė?.. – paklausė Mikula tyliai, nes dabar jis buvo pasiruošęs pačioms blogiausioms naujienoms.

Glebas papurtė galvą.

– Aa... Tai vis dėlto kas nors padėjo!.. – su palengvėjimu tarė Mikula. Jis gerai suvokė jėgų santykį ir suprato, kad Vladimirui susidėjus su Volyne ir dar pasitelkus užimto Kijevo pulkus, Černigovas jokiu geru negalėtų atsispirti. – Kas pagelbėjo? Smolenskas?

Glebas papurtė galvą.

– Ne.. Tie teisinosi, kad jiems nuo lietuvių gintis reikia.

– Turovas?

– Ne...

– Tai kas?

Glebo nuleista galvą nukaro dar žemiau.

– Polovcai... – teištarė tyliai.

– Polovcai!?. – sulemeno priblokštas Mikula ir užsimerkė. Polovcai buvo viena iš karingiausių klajoklių tautų, kurios ganė didžiules žirgų kaimenes pietinėse stepėse ir nuolat nusiaubdavo Rusios žemes. Tai buvo amžini ir nuožmūs priešai. Plačiai sklido pasakojimai apie šiurpą keliantį jų žiaurumą, o motinos jais gąsdino savo neklusnius vaikus.

– O kas kunigaikščiui Michailui beliko? – dusliai tęsė Glebas. – Tas niekšas Danila būtų jį nužudęs. Ir sūnų, ir visą šeimą.

– Aha... Šit kaip... Šit kaip! – Mikula visais penkiais pirštais įnirtingai pasirausė savo rudoje barzdoje. Jei pradedi apie tai galvoti, nieko kito nelieka, tik susitaikyti su tuo, kas vyksta. Nors ir nelengva. Tačiau, tiesą sakant, ir tie patys pagonys lietuviai, pas kuriuos jis praleido penkerius metus, buvo laikomi baisesniais už patį Belzebubą. Jais irgi motinos gąsdino neklaužadas vaikus. O štai jis vis dėlto gyvas. Ir ne taip ten blogai buvo. – Dabar suprantu... Paaiškinot...

– Ką supranti?

– Kodėl kunigaikštis Michailas savo sūnui ieško nuotakos net Nalšioje. Taip ir maniau, kad ne iš gero gyvenimo. Jei jau polovcai sąjungininkai, tai kodėl gi ne Lietuva?

– Ne tau, Mikula, apie tai spręsti. Tam yra gudresnių galvų. – Glebas atsirėmė ranka į žolę ir sunkiai atsistojo. Temo. Ilgaplaukis vaikinas, Mindaugo sūnus, jei tikėti Mikula, paėmęs tris arklius už pavadžių vedė juos į upelį girdyti. – Bet vis tiek negaliu šito suprasti... – tarė jis sau. – Kunigaikščio sūnus... Ir su tokiais į sąjungą!..

Mikula atsiduso ir nieko neatsakė. Prisitraukė balno gūnią ir užsiklojo galvą. Jam reikėjo dar kartą pergalvoti visa tai, ką išgirdo.

3

Auka upės dievams

Jau beveik savaitę Gabijos Daujotaitės palyda keliavo per retai gyvenamą kraštą. Sausų pušynų pasitaikydavo vis rečiau, pirma sumažėjo, paskui beveik visai išnyko kalvos, gausu buvo tik neaukštų berželių ir tankių drebulynų. Vešlia žole apaugusią žemę keitė liulančios pelkės, šaltiniuoti duburiai, dirva buvo drėgna ir durpinga. Vis dažniau tekdavo klampoti per bevardžius upelius. Tie susivijusiom kilpom išraižė žemumas, tad neretai tekdavo juos perbristi ne vieną kartą. Kelionę sunkino spiečiais juos lydintys uodai – vakare, kai aprimdavo vėjas, nuo jų buvo sunku atsiginti.

Gyventojų šitame krašte jie sutiko nedaug, ir tie patys buvo suvargę ir išsigandę. Kadangi būrys keliavo nesislapstydamas, kaimiečiai juos dažniausiai pastebėdavo iš tolo ir sprukdavo į miškus. Tik vieną kartą teko nakvoti šalia didesnio kaimo, kurio gyventojai, išvydę jų vilkstinę, neišsilakstė. Paaiškėjo, kad ten įsikūrę ne rusai, o jotvingiams gimingi žmonės. Pasistengęs, galėjai su jais visai pakenčiamai susikalbėti.

– Pinsko–Turovo krašte dabar mes esam, – dėstė Rimgaudas Vaišvilko palydovui tyleniui Rukliui, žirgams sunkiai klampojant patižusia žeme. – Pavasarį ir nebandyk per čia keliauti. Tokiu metų laiku dar įmanoma, o mūsų būriui ir saugiausia. Bent kolei kas Turovas nesivaidija su Černigovu.

– Dabar man aišku, kodėl per žygius aplenkiam šį kraštą, – kaip visad niūriai ištarė Ruklys ir šiurkščiu delnu nubraukė nuo kaktos sutūpusius uodus. – Uodai suryti baigia, o ir pelkėn galima prasmegti, tik grobio – jokio... Tik keli nušiurę kaimai. O kur tie rusų bojarinai?

– Panašu, kad čia tik duoklės surinkti atjoja. Didesnių pilių reta, – toliau dėstė Rimgaudas. – Nėra ko pešti. Todėl valdovas Mindaugas, matyt, ir traukia tiesiai į pietus. Volynės kraštas – visai kas kita. Pats, kiek žinau, esi ten buvęs? Pažįsti jį gerai, tiesa?

– Truputį... – krestelėjo galvą Ruklys. Be reikalo kuklinosi, nes, Rimgaudo žiniomis, prieš kelerius metus jis buvo pakliuvęs į nelaisvę, o Mindaugas Danilai už jį sumokėjo nemažą išpirką. Ver-

tėjo sumokėti, nes po to Ruklys ne kartą vadovavo žygiams į tą pusę...

– Taip, į Volynę žygiuoti apsimoka, – tęsė Rimgaudas. – Kraštas turtingas, nors, kiek girdžiu, Danilos ranka sunki. Beje, kaip jums sekasi sutarti su jotvingiais?

Ruklys nežymiai gūžtelėjo pečiais, parodydamas, kad klausimą suprato, bet atsakyti neturi ko arba nenori. Jis įbedė akis į priekį ir jo rūstus veidas sakyte sakė, kad daugiau burnos aušinti neketina. Rimgaudas suraukė antakius ir apžvelgė jojančią vilkstinę. “Su Mindaugu nelengva, – mąstė jis. – Pats savo daro su niekuo nesitardamas, o ir bendrus pasirenka tokius, kad nežinai, kas dedasi jų galvoje... Žinia, šitam paskirta prižiūrėti pramuštgalvį. Tačiau, be abejo, tai tik dalis jo pareigos ir įsakyta jam kur kas daugiau. Juk pasiuntė patyrusį, pulkams vadovavusį rikį. Ir rusiškai, be abejo, Ruklys moka, nors viešai ir neparodo”.

Rimgaudas atsiduso. “Net su rusais lengviau, – toliau mąstė jis. – Nors tie ir stengiasi vaizduoti nežinia ką, bet juos perkąsti paprasta. Svarbiausia – atsiminti, kad tie jų kunigaikščiai labiausiai bijo vienas kito. Tas pats Michailas po Černigovo apgulties išgąsdintas visiems laikams. Vos kailį išnešė, todėl ne veltui siuntė svarbiausią savo patikėtinį lydėti nuotakos. Labai norėtų, kad nors Nalšia paliktų jį ramybėj. O tuo tarpu Mindaugui rūpi, kad Nalšia su Černigovu per daug nesusidėtų.” Jis pažvelgė į Ruklį, bet tas jojo nudelbęs akis į klampų kelią ir net nesiteikė baidyti uodų, kurie juodu spiečiumi zyzė apie jo galvą. “Tegu sau knapso, jei šnekėt nenori, – vėl nugrimzdo į padrikus apmąstymus Rimgaudas, gainiodamas uodus nulaužta beržo šakele. – Gaila tik, kad tas Mindaugaitis per jaunas ir per paikas, kad tėvas jam ką nors galėtų patikėti. Negana, kad nepaklusnus ir karštakošis, dabar žūtbūt prieš tą gražuolę nori pasirodyti. Dar pienburnis, o jau mat kas parūpo...”

– Ne vaikiščias, o tikra pintis! Kad kas, tuoj plyksteli, – burbtelėjo panosėje Rimgaudas, pažvelgęs į priekį, kur Vaišvilkas, palikęs kelią, brovėsi su savo žirgu tiesiai per šabakštynus. Šį kartą jam, atrodo, knietėjo aplenkti rusų pasiuntinius. Neapsikęsda-

mas šalia jojančio Ruklio tylėjimo, Rimgaudas pats paragino savo arklį. Reikia paklausti rusų, ar dar toli tas Dnepras. Jis pats truputį rusiškai suprato, nors dabar to ir nereikėjo. Po Krėvoje praleistų penkerių metų tas rudabarzdis kalbėjo lietuviškai taip, kad tik gerai įsiklausęs galėjai nutuokti, jog jis ne nalšėnas.

Barzdotasis Mikula aiškiai didžiavosi, kad kaip lygus su lygiu gali kalbėtis su pačiu rikiu Rimgaudu. Kol buvo Krėvoje, gyveno tarnų patalpose ir tokių progų nepasitaikydavo.

– Pelkės baigsis maždaug už dienos kelio. Prasidės žemumos, pievos, šiek tiek kalvų, o paskui... O paskui pamatysite, ko nematę!..

Jis atsiduso ir, kad įspūdis būtų didesnis, pakėlė akis į dangų.

– Paskui bus upė, kuriai lygių nėra. Dnepras, garsusis Slavutičius. Vandens nelygu mariose, paukštis, per jį lėkdamas, pailsta, žuvis kito kranto nesuranda!..

Jis nutilo paveiktas savo gražbylystės ir nusišluostė išrasojusią kaktą.

Rimgaudas atsiduso.

– Paukštis pailsta... – burbtelėjo jis. – Jūs, rusai, linkę persūdyti. Bet jau tiek to, – pridūrė pamatęs besižiojantį Mikulą. – Neaušinkim be reikalo burnos. Svarbu, kad netoli, kitaip mus prakeikti uodai suės. Ar prie Dnepro jų irgi devynios galybės?

Mikula įsižeidė.

– Jokių uodų prie tėvelio Dnepro nėra! – sušuko jis. – Tik platuma tokia, kad sunku ir apžvelgti. Tokia, kad galva svaigsta.

Kilmingasis Glebas, kuris nieko nesuprasdamas sekė jų pokalbį, suraukė juodus antakius. Iš Mikulos balso jis nusprendė, kad čia dėl kažko nesutariama.

– Ar jam kas neaišku?– paklausė jis. – Gal atgal pasukti nori?

– Ne... Jis netiki, kad Dnepras visų upių tėvas, – paaiškino Mikula. – Kad toks galingas.

Glebui tai buvo vos ne asmens įžeidimas.

– Galingas... – patikino jis ir plačiai išskėtė rankas. – Labai platus ir galingas.

Šitiek rusiškai suprato ir Rimgaudas.

– Tebūnie ir taip, – numykė nenorėdamas ginčytis dėl kažkokių svetimų vandenų. Tekštelėjo sau per skruostą, nubraukė užmuštą uodą ir pasukęs žirgą į šalį palaukė, kol prijojo moterys. Gabija buvo įsisupusi į skarą, bet tai mažai tegelbėjo, nes pro plyšelį žvelgiančios akys atrodė užtinusios. Uodai neaplenkė ir Gailės, tačiau, nors ir sukandžioti, jos skruostai vis vien švytėjo rausvu lygumu. Susigretinusi su Rimgaudu, ji net nusišypsojo.

– Sako, Dnepras jau nebetoli, – padrąsino merginas Rimgaudas. – O už jo baigiasi pelkės. Bus mažiau vargo.

– Nejaugi nebebus uodų? – viltingai paklausė mėlynakė žemaitė.

– Sako, kad ne.

– Oi oi, garbusis Rimgaudai, kaip aš pasirodysiu Černigovo kunigaikščio sūnui?.. – guodėsi Daujoto dukra, pirštų galiukais atsargiai liesdama patinusius antakius. – Visas jo dvaras pamanys, kad Nalšioje nuotakas dilgėlėm plaka!..

– Nieko. Bus gerai, viskas bus gerai... – padrąsino nuotaką Rimgaudas. Žinoma, jis būtų galėjęs pridurti: “Juk ne dėl akių, o dėl tėvo pulkų tave ima...”, tačiau merginos skaudinti nenorėjo. Jam patiko vyriausia Daujoto dukra, tačiau dabar nerado tinkamų padrąsinimo žodžių. – Būsi puiki nuotaka, – tepridūrė.

– Tikrai taip! – pritarė gražuolė žemaitė. – Turiu mamos žolelių nuoviro. Patrinsim vakare, ir kaipmat atslūgs sutinimas. Būsi skaisti kaip jaunas mėnuo.

Daujotaitė šniurkštelėjo gailėdama pati savęs ir dar tvirčiau įsisupo į skarą.

Rytojaus dieną visi ėmė nekantrauti. Ypač nerimavo Černigovo pasiuntiniai. Orusis Glebas bandė to neparodyti, tačiau rudabarzdis Mikula nenustygo balne. Vis pajodavo į priekį, pasidairy-

davo pasistiebęs ir aiškiai nusivildavo, – jo išgirtojo ir išsvajotojo Dnepro vis dar nebuvo matyti. Pagaliau, vėjeliui pakeitus kryptį ir padvelkus iš rytų, Mikula sumosikavo rankomis ir atsigręžęs į atjojančiuosius lietuviškai sušuko:

– Jau!.. Jau!.. Užuodžiu jį. Visų upių tėvą. Aa!.. Koks smagus kvapelis!..

Per būrį nuošė pagyvėjęs šurmulys, ir nors paties Dnepro dar nesimatė, pasistengęs išties galėjai pajusti jo alsavimą. Ore padvelkė upės gaiva ir pakrantės meldų kvapu. Kaipmat pajautė tai ir žirgai – pastatę ausis suprunkštė ir guviau ėmė žengti į priekį.

Dar teko prajoti keletą kalvelių, tačiau upės dvelksmas vis stiprėjo ir štai pagaliau nuo nedidelės aukštumos visa savo grožybe sutvisko didinga upė. Popiečio saulė, nuauksindama Dnepro vandenis, atsispindėjo jame kartu su baltais debesų kamuoliais: atrodė, kad žvelgiant tolyn pasroviui dangus ir vanduo susilieja ir upė dingsta kažkur už akiračio. Kitas krantas dunksojo taip toli, kad negalėjai įžvelgti atskirų medžių.

Taip ilgai nelaisvėje išbuvęs Mikula nesidrovėdamas nubraukė ašarą.

– Štai ir Dnepras, – tarė jis susijaudinęs. – Čia tai upė!.. Va, čia tai upė!.. Na, ar ne puiki upė?!

– Gerai jau gerai. Upė... – suniurzgė niūrusis Ruklys, kuriam tą dieną teko joti šalia Mikulos. Ruso liaupsės savo upei jam spėjo įkyrėti. – Kad tik joje nepriburbuliuotum...

Vilkstinės drausmė pakriko. Pirmasis šuoliais pasileido Mikula, po to, kaip visada norėdamas pasirodyti, paspaudė žirgą pentinais jaunasis Vaišvilkas, net ramiai greta Gabijos jojusi Gailė paragino savo kumelę. Į priekį greitai išsišovė Vaišvilkas: jis turėjo tris gerus žirgus ir jojo juos keisdamas, tad, palyginti su kitų keliauninkų, jo žirgai dar turėjo jėgų.

– Ei! Atsargiai... Nenusigauk per toli!.. – dar šūktelėjo Ruklys, bet Vaišvilkas jau buvo per tokį atstumą, kad neišgirdo ar apsimetė negirdįs. Rukliui nieko kito nebeliko, kaip pusbalsiu nusikeikti ir leistis iš paskos. Ką besakytum, jo pagrindinė pareiga buvo saugoti Mindaugaitį.

Keliautojai pasidalijo. Pačiame priekyje šuoliavo Vaišvilkas, jam įkandin jojantieji išsidėstė vorele, o didžiuma palydos, risnodami įprasta žingine, gerokai atsiliko. Nusiplūkusiems nešuliniams arkliams Dnepras per daug nerūpėjo.

– Gerai bent, kad toli matyti. Atrodo, niekas iš pasalų netyko... – murmėjo nepatenkintas Rimgaudas, kuris visą laiką rūpinosi keliautojų saugumu. Taisyklės reikalavo, kad keliaujančių vora nesubyrėtų ir kad niekas nedingtų iš ją lydinčių karių akių.

Vieta pasalai iš tikrųjų netiko. Dnepro pakrantėje augo tik neaukšti, matyt, pavasarinių potvynių nuolat lamdomi karklynai, ir viskas aplink buvo kaip ant delno. Vaišvilkas jojo prigludęs prie žirgo kaklo, tarsi tai būtų lenktynės, tad pakrantę pasiekė gerokai anksčiau už kitus. Tačiau ir prie vandens prijojęs nesustojo. Nors žirgas prieštaraudamas ir suprunkštė, raitelis jį taip stipriai spustelėjo pentinais, kad tas beveik nestabtelėjęs puolė į vandenį. Kanopos slidinėjo žvyringu dugnu, vanduo tiško į šonus – atrodė, kad jie tuoj pargrius. Tačiau žirgą Vaišvilkas suvaldė. Jis sustojo įbridęs ko ne iki pilvo į Dnepro vandenis ir apsisuko. Nenuorama pasistiebė balne ir išdidžiai nužvelgė atsilikusiuosius. Visų pirma jam parūpo, ar tokį jo šaunumą įvertino Gailė. O Gailė šį kartą, atrodo, įvertino. Kaip ir Gabija, kaip ir tarnaitės, ji žvelgė į neįprasto platumo vandenis išplėtusi akis, jausdama neaiškią baimę ir žavėdamasi nutrūktgalviška Mindaugaičio drąsa. Vaišvilkas pamojo jai ranka. Mostas reiškė: nėra ko baimintis, ji gali drąsiai joti, nes jis, Vaišvilkas, kelią jau patikrino. Šįkart truputėlį sutriko Žybarto dukra. Ji pristabdė savo kumelę ir, švystelėjusi auksine kasa, staigiai nusigręžė nuo Vaišvilko.

Rimgaudas nepatenkintas sučiaupė lūpas.

– Su upe visada reikia atsargiai. Ypač su tokia, – tarė jis Uviui, akimis apmesdamas plačius Dnepro vandenis. – O Mindaugaitis gatavas šokte ją peršokti. Kad tik sprando nenusisuktų.

– Krantas lėkštas. Todėl taip platu. – Uvis pasistiebė balne ir apsidairė. – Šitokiam būriui prireiks tvirto plausto. Gal net kelių... Bet svarbu, kad nesupyktų upės dievai. Kaip aukosime?

Rimgaudas atsiduso ir pasikasė paausį.

– Prieš kelerius metus kėlėmės gerokai aukščiau prieš srovę. Čia upė išties platoka. O su dievais tai nedaug težinau. Tą kartą buvo pats Daujotas, jis paaukojo midaus statinaitę. Matyt, pataikė, nes viskas klostėsi gerai.

– Nepraradot žirgų?..

– Nė vieno.

– Dabar nežinia. Dalis jų gerokai pavargę.

Rimgaudas gūžtelėjo pečiais.

– Jei prarasim kelis, tai jaunosios uošvis gal duos.

– Kažin... Tikėkimės grįžti su savais.

– Tą kartą grįžome bent su antra tiek žirgų! – Rimgaudas patenkintas nusijuokė. – Tiesa, nieko neprašėm. Pasiėmėm, kiek mums reikėjo.

– Šit kaip... Dabar būtų tarsi ir nepatogu... Vertėtų pasitarti su Rukliu, – pasiūlė Uvis. – Jis daug keliavęs rusų kraštuose. Gal žinos, kokiam dievui aukoti... Kad ir plaustas nenuskęstų, ir perkėla klotinga būtų. Upė didelė, reikėtų su jos dievu geruoju.

Į abi puses krantu pasiųsti žvalgai grįžo jau iš tolo mojuodami ietimis. Vadinasi, pavojus netyko. Vyrai nusėdo nuo žirgų. Rimgaudas padėjo nulipti Gabijai, kuri jau spėjo nusisiausti skarą, nes uodų čia išties kaip ir nebuvo.

Virš mėlynų upės vandenų, vis šaižiai klyktelėdamas, skraidė sakalas, tarsi ragindamas greičiau tęsti kelionę.

Bet palydos vyrai neskubėjo. Reikėjo duoti arkliams atsipūsti ir juos pašerti, o svarbiausia, reikėjo surišti tvirtą plaustą. Supokšėjo kirviai, sušniokštė virsdamos storakamienės pušys.

Plaustą surišo ilgą ir platų. Storus pušų kamienus standžiai sutvirtino lanksčiais žilvičių metūgliais, tarpus užpildė riešo storumo lazdynų ir juodalksnių kartimis. Kai bendromis jėgomis plaustą įstūmė gana giliai, kad rąstai nesiektų dugno, atėjo metas sunešti mantą, surinkti draugėn keliautojus bei jų arklius ir prieš atsistumiant nuo kranto būtinai paaukoti šios plačios ir sraunios upės dievams.

Po to, kai ryšuliai ir pintinės atsidūrė ant plausto, kur visą mantą tinkamai pritvirtino, atėjo laikas perkelti ir moteris. Kad nesušlaptų kojų, Gabiją nuo kranto iki plausto nunešė Rimgaudas. Vaišvilkas, visą kelią ieškojęs progos pasitarnauti Gailei, ryžosi pasiūlyti savo pagalbą. Ta sumišusi šyptelėjo ir papurtė galvą.

– Tai ką aš turiu padaryti, kad nebepyktumei? – užsiplieskė Vaišvilkas. – Sakyk, pagaliau!

– Nebepykčiau? – nuoširdžiai nustebo Gailė ir atidžiau pažiūrėjo į priešais stovintį jaunuolį. – Už ką nebepykčiau?

– Už tą aptaškymą... – numykė rausdamas Vaišvilkas. – Aš gi nežinojau... Jei būčiau žinojęs...

– Aa... Tiesa, – atsiminė Gailė. – Tai tu ten Krėvoje taškeisi. Nesuvaldai žirgo. Esi dar jaunas...

– Ir dar kaip suvaldau! – atšovė Vaišvilkas. Jis ir šiaip negalėdavo pakęsti, jei kas primindavo jo jaunumą, o čia – tuo labiau. – Visada suvaldau. Manai, aš pusbernis koks?

– Na, bet dar ir ne vyras, – trūktelėjo pečiais Gailė. Ji pasilenkė ir ėmė atrišinėti savo kurpaičių raištelius – iki plausto nutarė nubristi pasikaišiusi sijoną.

Vaišvilko skruostai kaito. Dar šį rytą vos atsibudęs jis prašė deivės Mildos suteikti drąsos ir žodžių prakalbinti į širdį kritusią žemaitę, bet dabar tų žodžių apverktinai trūko.

– Aš esu vyras!.. – iškošė jis pro dantis.

– Ką? – Gailė susikaupusi atrišinėjo raištelius.

– Esu vyras! Aš tuoj parodysiu...

– Kaip?

– Leisk, nunešiu į plaustą.

Gailė tik nusijuokė. Vaišvilkas būtų galėjęs daug ką ištverti, bet šis lengvas mergaitiškas juokas jį visiškai sugniuždė. Žodžiai įstrigo gerklėje ir jis, jausdamas stulbinantį bejėgiškumą, tegalėjo stebėti, kaip Gailė kaire ranka sugriebė savo nusiautas kurpaites už raištelių, dešine iki kelių pasikėlė sijoną ir nerūpestingai taškydama Dnepro vandenį neskubėdama nubrido plausto link. Ten jai ranką padavė viena iš Gabijos tarnaičių ir ji, užmetusi kurpaites ant rąstų, vikriai ant jų užsiropštė pati.

– Matai, berniuk, – šūktelėjo atsigręžusi ir nusišypsojo. – Pati neblogai sugebu.

Gerai, kad tuo metu palydos vyrai buvo užsiėmę arkliais, kuriuos reikėjo tvirtai laikant už pavadžio vesti į vandenį, ir niekas nematė, kaip bergždžio pykčio ir kitų nesuprantamų jausmų sudrintas Vaišvilkaš vogčia nubraukė ištryškusią ašarą.

O su arkliais vyrams vargo netrūko. Keli apkrauti gyvuliai ypač spyriojosi ir juos teko pirma supančioti, po to vos ne traukte įtraukti upėn, o tada jau, pririšus prie plausto, vėl atpančioti. Jau ragavę žygių žirgai prie vandens buvo pripratę, todėl brido per daug nesispyriodami.

Beliko tik atlikti dar vieną prievolę, kuri nelauktai pasirodė esanti gana kebli.

– Iš rusų tokia ir nauda, – pasiskundė nepatenkintas Rimgaudas. – Atrodytų, jų kraštas, tad turėtų žinoti, kokie upės dievai ir kaip jiems aukoti. Bet ne, mykia, krato galvas ir nieko nesako.

– Su krikščionims taip jau būna, – pridūrė žinovo balsu Uvis. – Nors jie garbina ir kitus dievus, bet kai reikia viešai pasakyti, tai įtikinėja, kad turi tik vieną.

Rimgaudas atsiduso ir pažvelgė į retais debesimis nusėtą dangų, tarsi ieškodamas jame pagalbos.

– Ką gi. Tebūnie tas jų dievas ten, viršuj... Bet jis negali aprėpti visko! Jokiu geru nesusitvarkytų. O ypač su tokia upe! – Jis atsigręžė į šalia jo upėn žvelgiantį Ruklį. – Ką pats galvoji?

Ir taip niūrus Ruklio veidas tapo dar atšiauresnis.

– Belaisvių turėtumėm, tai sudegintumėm vieną, – tarė jis. – Tai visada dievams patinka.

– Ne sudegint, o paskandint reikėtų, – pataisė Rimgaudas. – Vis dėlto upė...

Ruklys suraukė kaktą.

– Gal ir tavo teisybė. Geriau būtų skandinti. Bet kad ir vienaip, ir kitaip neišeina. Gal kokį arklį?

Rimgaudas papurtė galvą.

– Ne! Nebent žirgą... Paprastu nešuliniu čia neatsipirksi. Tik dar daugiau gali užrūstinti. O dėl žirgo...

Jis nutilo, nes atsakymas buvo ir taip aiškus. Visi vertino savo žirgus. Aukoti, kai net nežinai, ar būtent tokios aukos norėtų dievas, niekas nebūtų ryžęsis.

– Gal Vaišvilkas?.. – sumurmėjo Uvis. Abu rikiai suvokė, ką jis norėjo pasakyti. Visi turėjo po du joti tinkamus žirgus, nes keliaujant be ilgesnio sustojimo dviejų ir reikia. Tačiau Vaišvilkas, tėvo pamalonintas, vedėsi tris.

Ruklys trūktelėjo pečiais.

– Paklausti galime, – tarė jis. – Nors nežinau. Vargas man su tuo vaikiščiu, o šioje kelionėje tai jau ypatingai.

Vaišvilkas buvo surūgęs kaip reta. Akys atrodė paraudusios, ir kai Ruklys išsigandęs paklausė ar neįsimetė kokia liga, vaikinas tėškė jam, kad tėvas jam įsakęs būti palydovu, o ne aukle. O kai Ruklys atsargiai užsiminė apie auką, Vaišvilkas atrėžė, kad jis jokiems rusiškiems upių dievams aukoti neketina. Teprasmenga šis kraštas su visais savo dievais pas patį Pykolį. O apie žirgo aukojimą negali būti ir kalbos!

Tačiau prieš akis vis tiek tvyrojo bauginančios Dnepro platumos, kurias reikėjo perplaukti...

Vėl teko tartis su Mikula bei jam vertėjaujant – ir su kunigaikščio Michailo pasiuntiniu Glebu. Šis tik dar labiau supainiojo reikalą pareikšdamas, kad reikia ne aukoti upės dievams, o sukalbėti maldą šventajam Teodosijui ir paprašyti jo užtarimo. Kitiems stebint jis, plačiais mostais persižegnojęs, tą maldą ir sukalbėjo. Tačiau lietuviai žinojo, jog vien žodžiais neatsipirksi. Spręsti, kas darytina, teko Rimgaudui, nes žygiuose, kuriuose nebūdavo žynio, apeigas atlikdavo vyriausiasis vadas. Rimgaudas manė, kad rusų dievai, įskaitant ir upinius, labiausiai mėgsta geriamą auką. Bent jau tą kartą, kai jis prieš kelerius metus su Daujoto žygūnais kėlėsi per Dneprą, jie tokią auką priėmė. Tiesa, jie kėlėsi aukštupyje, kur Dnepras buvo kaip Neris prie Vilniaus.

– O dievai! – iškėlęs į viršų rankas, pradėjo rikis Rimgaudas. –

O nežinomi, bet galingi šios plačios ir sraunios upės dievai!.. Tebūnie mums leista pasiekti kitą krantą, nes mes neturime piktų kėslų nei prieš šią upę, nei prieš šio krašto žmones... Priimkite šią kuklią auką, dievai!

Rimgaudas atmušė vienos vestuvėms vežamos nedidelės midaus statinės kamštį ir staigiu mostu ją apvertė. Mikula ilgesingai pažvelgė į upėn kliuksintį midų ir giliai atsidusęs persižegnojo. Dėl viso pikto persižegnojo ir Uvis. Paabejojęs jis vokiškai sukalbėjo "Sveika Marija". Iš visų kadaise Rygoje išmoktų maldų šitą mokėjo geriausiai, nes ją tekdavo kartoti, kai Ventės kalviui Kerniui padėdavo grūdinti ginklams skirtą plieną*.

Ar priėmė senieji rusų dievai šią auką, turėjo netrukus paaiškėti, tačiau ilgiau delsti nebuvo galima. Padėdami vienas kitam, visi užlipo ant plausto. Paskutiniai užsiropštė kariai, prieš tai nustūmę plaustą į gilesnius vandenis ir apraminę ilgomis virvėmis pririštus besispyriojančius arklius. Kol plaustas plaukė palei krantą, jie darbavosi kartimis, tačiau kai šios ėmė nebesiekti dugno, plaustą pagavo stipri srovė. Dabar teko irtis tuo, kas papuolė po ranka. Net ir šalmai čia pravertė. Padėjo ir keli paklusnesni žirgai, kurie savo raitelių raginami pasuko tolimojo kranto kryptimi, traukdami paskui save ir plaustą. Tačiau iš kitų arklių naudos buvo mažai. Pririšti virvėmis, jie plaukė iš paskos ir prunkšdami stumdėsi. Retkarčiais kažkuris iš jų gailiai sužvengdavo.

Iš pradžių didžiosios upės dievai buvo maloningi. Plaustą smagiai nešė srovė, o bendros žmonių ir gyvulių pastangos pamažėle jį stūmė kito kranto link. Laimei, už kokios mylios upė dideliu lanku suko į dešinę. Dabar pati srovė juos nešė prie išganingo kranto. Posūkio viduryje jie jau turėtų priartėti tiek, kad kartys vėl užgriebtų dugną. Tada sunkiausia bus atlikta. Kairysis upės krantas pamažu artėjo ir jau galėjai įžvelgti atskirus medžius. Plaukiančiųjų veiduose palengva atslūgo įtampa. Rimgaudas, drąsindamas kitus, plačiai šypsojosi. Tačiau būtent dabar vieno iš nešulinių arklių jėgos išseko, jis ėmė blaškytis, beviltiškai bandyda-

* Apie tai, kodėl grūdinant ginklus tekdavo kalbėti "Sveika Marija", skaitykite apysakoje "Ventės kalvis".

mas išsikapanoti, nes srovė jį traukė vis gilyn. Sunerimo ir kiti arkliai, susistumdė, sukeldami tokią sumaištį, kad net susiūbavo plaustas, kurio gale sutūpusios tūnojo moterys.

– Virvę!.. – šūktelėjo Rimgaudas, ir vienas iš karių prišokęs peiliu perpjovė ir taip jau įtemptą saitą. Atlaisvintas arklys trumpam atgavo jėgas. Kimiai suprunkštė, priekinėmis kanopomis ėmė malti putojantį vandenį, ir jo galva paniro. Ir čia prasidėjo! Matyt, nelaimėlis kojomis užkabino dar bent dviejų arklių saitus, nes netrukus ėmė skęsti ir jie. Vaišvilkas, kuris sėdėjo nugara atsirėmęs į sukrautą mantą, staiga pašoko.

– Ką padarei, beproti! – riktelėjo jis

Už plausto vanduo tiesiog virte virė. Arkliai grūdosi vienas ant kito. Iškildavo tai vieno nugara, tai kito išplėstos nuo siaubo akys. Tarp jų buvo ir Vaišvilko mylimiausias žirgas Juodširdis. Nusilpusio nešulinio arklio kūnas, matyt, įsipainiojo į saitus ir traukė kitus į dugną. Plaustas suposi vis grėsmingiau, vanduo tiško virš storųjų rąstų.

– Pasitrauk! Pasitrauk, sakau!.. – įsakmiai sušuko nuo plausto vidurio atskubėjęs Rimgaudas. Jis pastūmė Vaišvilką į šalį ir, išsitraukęs kovinį peilį, pats perpjovė dar tris saitus. Tuos, kuriuos visu savo svoriu buvo įtempęs grimstantis arklys.

Išlaisvintas plaustas net šoktelėjo į viršų, o tolėliau išniro pirma vieno, o paskui kito žirgo galva. Jie garsiai šnarpštė, pūsdami iš šnervių vandenį. Srovė juos nešė vis tolyn.

– Ten Juodširdis!.. Paleidote Juodširdį!.. – spiegė Vaišvilkas. – Mano žirgą. Kaip drįsot!..

– Nebūk vaikas, – nekantriai atkirto Rimgaudas. – Būtų ne tik prigėręs, bet dar ir plaustą iš paskos nutempęs.

– Juodširdį! – aimanavo Vaišvilkas. Jis atsigręžė, jo ilgus plaukus taršė vėjas. Pro plaukų šydą jis pamatė, kad atsistojusi jo pusėn žvelgė Gailė. Ji atrodė išsigandusi.

Nieko daugiau netaręs Vaišvilkas atsitraukė per kelis žingsnius nuo plausto krašto, įsibėgėjo ir stipriai atsispyręs šoko per arklių nugaras į vandenį. Į tą pusę, kur virš bangų vis dar iškildavo Juodširdžio galva.

Kelias akimirkas visi stovėjo tarsi netekę žado. Vaišvilkas iškilo virš vandens ir, nors jo rankų mostai buvo tvirti, visi suprato, kad srovė pagavo jį ir negailėdama neša tolyn.

– Še, laikyk! – išgirdo įsakmų balsą Uvis. – Tvirtai laikyk.

Ruklys į jo ranką įbruko ilgą virvę, kitą jos galą prisirišo prie diržo. Jis jau buvo suspėjęs nusiauti ir nusimesti apsiaustą.

– Ir tu šoksi?

Niūrusis Ruklys keistai šyptelėjo.

– O kas belieka? – metė jis per petį. – Prarasiu vaikiščią, prarasiu ir...

Ką jis bijojo dar prarasti, Uvis nespėjo išgirsti, nes Ruklys jau paniro vandenin.

Vaišvilką jis vis dėlto išgelbėjo. Per stebuklą, nes kai jį pasivijo, virvės beveik jau buvo nelikę. Priplaukęs prie Vaišvilko, sugriebė jį už vandenyje išsidraikiusių plaukų. Kai tas atsigręžęs kažką šūktelėjo, taip stipriai trūktelėjo, kad Vaišvilkas paniro ir užspringo

vandeniu. Tada Ruklys tvirtai nutvėrė jį abiem rankomis.

Uvis, atsispyręs į plausto rąstus, traukė įsitempusią virvę. Pribėgo dar vienas karys, ir netrukus Ruklys su Vaišvilku buvo pritraukti prie plausto krašto. Rūstusis rikis laikė valdovo sūnų taip stipriai, kad tas, spėjęs įsitikinti, jog prieš jį nepaspurdėsi, leido save tempti. Tačiau tai dar nereiškė, kad jis pasidavė.

– Būčiau išgelbėjęs Juodširdį... – tėškė jis vos užkopęs ant plausto. – Beveik jau buvau pavijęs... Ko lindai?

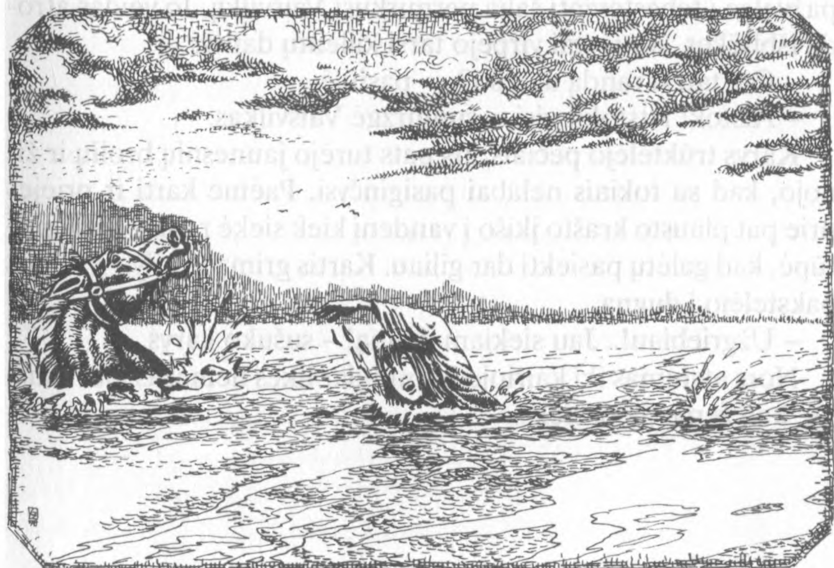
Ruklys nesakė nieko. Jo niūriu veidu žliaugė vanduo. Rikis delnais nubraukė vandenį nuo krūtinės ir pasilenkė, bandydamas atnarplioti prie diržo pririštą virvę.

– Ko lindai? Ko lindai, po Pykoliais?.. – nenurimo Vaišvilkas. Vandenyje žirgą užstojo bangos, todėl dabar, užlipęs ant plausto, jis dairėsi į upės tolį. Šalia stovintis karys parodė pirštu. Toli, tarsi koks upe plaukiantis pagalys, bolavo žirgo galva.

– Pradanginai mano žirgą... – suvaitojo Vaišvilkas.

– Pakaks, Mindaugaiti, – kaip visada ramiai tarė Rimgaudas. – Esi dar jaunas, bet metas jau įgauti proto. Paskendę būtumėt abu.

Vaišvilkas purtė galvą. Nuo jo ilgų plaukų tekėjo vanduo.

– Būtumėm išplaukę...

– Prieš dievų ir šitos upės valią? – Rimgaudas atsiduso parodydamas, kokios tai bergždžios pastangos. – Dėkok Rukliui... Būtum buvęs priedas prie aukos.

– Dėkoti jam! Už ką?

– Pats matai, ko reikėjo rusų dievui! – Rimgaudas prisimerkęs žvelgė į upės duburį, kur dar prieš kelias akimirkas šmėkščiojo Juodširdžio galva. Dabar galvos nebesimatė, tik tolumoje ribuliavo susiliejančios bangos. – Žirgo jam reikėjo, štai kas. Sakiau, kad nešuliniu neatsipirksi. Kelis praradom?

– Tris... – tarė karys, prieš tai perpjovęs skęstančio nešulinio arklio saitą. – Teko paleisti dar vieną.

– Melskim dievų, kad to pakaktų, – sumurmėjo Rimgaudas. Prie plausto pririšti arkliai jau buvo aprimę. – Saugok va tą širmį... Ar netempia jo koks upės kaukas už pakinklių?

– Tai kad ne... Tai vienas iš žemaitiškių, – paaiškino karys. – Jis gudrus. Plaukia visas pasinėręs, tik šnerves iškišęs. Taip lengviau.

– Kudloti tie jų arkliai, nelyg meškos, – pridėjo antrasis. – Bet ir patvarūs, tas teisybė. Nė vieno dar nepraradom. – Jis vogčia pažvelgė į tebestovintį šalia permirkusį Vaišvilką. Jo veidas atrodė išblyškęs, skruostai virpėjo tarsi kalentų dantys.

– Gal tau skrandą atnešti?.. – pasiūlė.

– Atstok! Atstokit visi, – suniurzgė Vaišvilkas.

Karys trūktelėjo pečiais. Jis pats turėjo jaunesnių brolių ir žinojo, kad su tokiais nelabai pasiginčysi. Paėmė kartį ir priėjęs prie pat plausto krašto įkišo į vandenį kiek siekė ranka. Tada pritūpė, kad galėtų pasiekti dar giliau. Kartis grimzdo gilyn ir staiga bakstelėjo į dugną.

– Užgriebiau!.. Jau siekiam dugną! – sušuko karys.

Nors atstumas iki kairiojo kranto dar likęs nemažas, buvo aišku, kad žemę jie pasieks.

4

Černigovas

Persikėlus per Dneprą, kelionė tapo lengvesnė. Baigėsi pelkės, nebekamavo uodai, o trečią kelionės dieną, pakilę ant neaukštų kalvų keteros, jie išvydo bekraštes stepes. Daugelis buvo girdėję apie pievas be galo ir krašto, nusidriekusias iki pat tolimos šiltos jūros, kurią vadino Juodąja.Tiesa, čia stepių platybes dar skaidė medžių giraitės bei upelių raguvose išsikeroję krūmai, tačiau akys jau skendo žalioje begalybėje. Joti tapo lengviau, pasitaisė ir keliautojų ūpas. Tik Vaišvilkas vis dar krimtosi ir stengėsi laikytis vilkstinės gale. Susirūpinęs atrodė ir penkerius metus Nalšios nelaisvėje praleidęs Mikula. Nors kiti keliautojai, net ir priekin pasiųsti žvalgai visai įsidrąsino, kuo labiau artėjo Černigovas, tuo Mikula darėsi atsargesnis. Jis atidžiai apžvelgdavo kiekvieną tankymę, arkliui pasiekus kalvos keterą sustodavo ir ilgokai tyrinėdavo prieš jį atsivėrusį vaizdą. Uvis, kuris taip pat stengėsi įsiminti kraštovaizdį, kad prireikus gebėtų šį kelią atsekti, pastebėjo Mikulos dvejones.

– Ką tikiesi pamatyti? – paklausė jis tiesiai, kai Mikula, sustabdęs žirgą, pažvelgė ne tik priekin, bet ir atsisuko atgal.

Mikula krūptelėjo tarsi prasikaltęs.

– Aa... Nieko tokio, – sumurmėjo jis. – Seniai buvau.

– Na taip. Penkeri metai prabėgo. – Uvis suraukė antakius. Suglumęs Mikulos veidas tik padidino jo įtarumą. – Gal kaimo kokio ieškai ar draugą nori vėl sutikti?

Mikula papurtė galvą.

– Ne. Jei jau tiesą sakyt, tai sutikti jų nenorėčiau. Be to, kokie jie man draugai!

– Kas tokie?

– Polovcai... – atsiduso Mikula. – Dievo rykštė Rusiai...

– Aa... Tarsi girdėjau apie juos. Kas jie tokie?

– Laukiniai. Žvairakiai. Šėtono išperos.

– Girdėjau, kad jie gyvena toliau į pietus.

– Pragare jie turėtų spirgėti. Visi iki vieno!

– Nepanašu čia į pragarą, – šyptelėjo Uvis apžvelgdamas tyvuliuojančias pievas. Už kalvų ganėsi nemaža kaimenė arklių. Kaimas, kuriam jie priklausė, greičiausiai buvo netoliese. Bet vis dėl-

to keistoka. Smolensko žemėse, per kurias jie ne kartą žygiavo, arklių kaimenės taip nesiganydavo. – Nejaugi jie atsibasto iki čia?

– Būdavo, kad ir atsibastydavo... Bet dabar... – Mikula parodė pirštu priekyje jojantį kilmingąjį Glebą. – Dabar tas man sako, kad pats kunigaikštis Michailas juos čia laiko. Negaliu patikėti.

– Kaip tai laiko?

– Na... Pasikvietė į pagalbą, ar kaip ten. Kas juos supaisys. Bet man tai netelpa galvoj. Mano du dėdes polovcai nužudė. Vienam nelaisvėje akis išdūrė ir tik tada pasmaugė, o kitą pamovė ant mieto... Prakeikta veislė.

Uvis pažvelgė į neapykanta žėrinčias Mikulos akis.

– Užjaučiu... Bet jei tie polovcai išties sąjungininkai, gal nereikėtų jų baimintis?

– Bijok Dievo, gerbiamasai!.. – rūsčiai tarė Mikula. – Jie vis tiek kraugeriai ir plėšikai. Nuo chano Končiako laikų jie tikras rusų žemės siaubas.

Jis nutilo. Rūstis lyg juodas debesis užtemdė iškalbingojo černigoviečio veidą.

– Dabar gi, – nenoriai tarė jis stipriau suspausdamas pavadį, – pats kunigaikštis Michailas savo dvare juos priima. Jei jie Černigove įsiveisė, tai, ko gero, ir jo apylinkėse siaučia.

Mikula šmaukštelėjo žirgui rimbu ir tas šoktelėjęs pasileido risčia pavymui tolstančių keliauninkų. Uvis dar norėjo paklausti, kodėl Černigovo kunigaikštis pasikvietė polovcus, bet nespėjo. Kas jie tokie? Jei Mikula vadino juos “laukiniais“, tai jie turbūt ne krikščionys. Vadinasi, pagonys. O jei taip, vertėtų su jais artimiau susipažinti.

Proga susipažinti pasitaikė kur kas anksčiau, negu Uvis tikėjosi. Tačiau šį kartą pasinaudoti ja nepavyko.

Kelio iki Černigovo tebuvo likusi viena diena. Kraštas tapo dar lygesnis ir atviresnis. Vietomis lygioje kaip skobnis, vos ne iki akiračio nusidriekusioje stepėje iškildavo keisti kauburiai. Vieni

beveik apvalūs, kiti labiau pailgi. "Tai kurganai, – paaiškino Mikula. – Senų senovėje juos supylė čia gyvenę milžinai. Tai jų kaulai po jais ilsisi. Prie jų neretai net vaidenasi, todėl, saulei krypstant vakarop, geriau juos aplenkti dideliu lankstu."

Didžiuma keliauninkų Mikula patikėjo, ir vilkstinė pasukdavo į šoną vos tik išvydusi kurganą. Netrukus jiems kelią pastojo net trys: vienas pailgas, o du apvalūs it šieno kupetos. Pailgojo viršūnėje styrojo aukštas stulpas. Priekyje jojęs Mikula paragino žvalgus sukti į kairę, ir tie, Rimgaudui leidus, taip ir padarė. Kurganai liko dešinėje. Kai vilkstinė lenkė pailgąjį, Uvis pamatė, kad ant to stulpo užmauta tarsi žvėries kaukolė. Jis jau buvo besukąs savo Trabantą į šoną, norėdamas įsitikinti, ar taip iš tikrųjų yra, kai staiga šalia stulpo išdygo raitelis. Jo žirgas buvo bėras, grakščių laibų kojų, uodega ir karčiai šviesesnio plauko ir gerai iššukuoti. Akį traukė ir pats raitelis: neaukštas, stipriai suręstas plačių pečių vyras tamsiais lyg naktis plaukais, kurie buvo surišti ir kaip lapės uodega kabojo permesti per kairįjį petį. Ant odinės palaidinės žvilgėjo vario skydeliai. Rankoje raitelis laikė ietį, papuoštą margomis paukščio plunksnomis, už nugaros buvo pririštas dvigubo lenkimo lankas. Žirgas ir raitelis stovėjo ant kurgano tarsi suakmenėję ir nejudėdami žvelgė keliautojų pusėn.

– Šventoji Fiokla, apsaugok mus, – persižegnojo Mikula, – Polovcas, pasiutęs šuo...

Vilkstinė sustojo, ir Rimgaudas išjojo į priekį.

– Tik nejokit ten, valdove, – sušuko Mikula. – Jis tikrai ne vienas. Jie nelyginant šunų ruja, laksto gaujomis.

Rimgaudas sustojo.

– Paklausk garbiojo Glebo, kas patartina daryti, – tarė jis, nenorėdamas pasirodyti sutrikęs. – Černigovas visai arti, dabar jo žodis lemia.

Glebas ryžtingai papurtė galvą ir pusbalsiu kažką paaiškino Mikulai.

– Kunigaikščio patarėjas Glebas sako, kad geriau nejoti... – išvertė Mikula. – Nors polovcai dabar Černigovo krašte su kunigaikščio Michailo leidimu, bet pasitikėti jais neverta.

Rimgaudas trūktelėjo pečiais.

– Daug jų už tų kauburių negali slėptis... Nebent keli, – burbtelėjo jis. – Na, bet... Ne mūsų čia kraštas.

Rimgaudas pamojo raiteliui, kviesdamas jį artyn, bet tas net nekrustelėjo. Vadas plačiai išskėtė rankas rodydamas, kad nelaiko jokio ginklo, tačiau ir tai nepadėjo. Raitelis ir žirgas stovėjo sustingę ant pailgojo kurgano keteros ir tik lengvas vėjelis judino šviesius žirgo karčius. Tamsios polovco akys sekė kiekvieną keliautojų judesį.

– Tiek to, – nusprendė Rimgaudas. – Keliaujam... Jaunikis laukia.

Vilkstinė pajudėjo pirmyn. Viskas atrodė kaip ir anksčiau. Nors ne visai. Vykdydami Rimgaudo įsakymą, penki palydos kariai susibūrė vilkstinės gale. Atsiliko ir Ruklys. Jis palaukė, kol pro kurganą prajos Vaišvilkas, ir tik tada paragino žirgą.

Uvis vis atsigręždavo, tačiau juos stebintis polovcas nepajudėjo iš vietos. Raitelis ir žirgas tarsi įbesti stovėjo ant pailgojo gūbrio ir tik keliautojams nusileidus į nedidelę daubą pranyko iš akių.

Rytojaus dieną, saulei jau krypstant vakarop, keliauninkai išvydo Černigovo mūrus.

Pirmiausia gelsvai blykstelėjo cerkvių kupolai, po to miesto vartų bokštai, pagaliau pasirodė medinės gynybinės sienos dantyta briauna ir malksnomis dengtų namų stogai.

– Štai, pasigrožėkite! – susižavėjęs sušuko Mikula. – Štai ir auksastogis Černigovas!.. Girdite Paraskevos–Piatnicos varpus!.. Ar girdit?

Įsiklausius ausis pasiekė varpų gaudimas, tik kažin, ar vienos cerkvės. Artėjant varpų girdėjosi ne vienas – didesnių ir mažesnių. Matyt, netrukus prasidės vakarinės pamaldos. Pagaliau jie prijojo ir pirmuosius už miesto sienų sutūpusius priemiesčio namukus. Nors vakaro saulės spinduliai smagiai nušvietė virš tamsios gynybinės sienos kyšančius cerkvių kupolus, bet juos supan-

tis vaizdas buvo liūdnas. Pasirodė, jog nemaža dalis lūšnelių buvo apdegusios. Vienur jau dengė naujus stogus, kitur dar kyšojo apanglėjusios gegnės. Prie namų dirbantys vyrai žvelgė į juos nepatikliai, už lūšnų kampų prajojančiuosius sekė smalsios vaikų akys. Artėjant prie gynybinės sienos, vaizdas buvo dar niūresnis. Čia namelių nebuvo likę nė pėdsako. Pati miesto siena buvo aprūkusi, rąstai kai kur apanglėję. Kiek toliau prie sienos stovėjo priremti pastoliai, šalia riogsojo krūvos akmenų.

– Nejaugi polovcai? – paklausė prie Mikulos prijojęs Uvis.

Pats Mikula nustebęs žvalgėsi aplink ir liūdnai purtė galvą.

– Ne... Glebas sako, kad Černigovą šį pavasarį buvo apgulę...

– Tiek suprantu ir pats. – Uvis dar vaikystėje matė Mežuotnės tvirtovės apgultį, po to pats dalyvaudavo žygiuose, kai tekdavo pulti pilis. Karo paliktas žymes jis pažinojo, tačiau tokių griuvėsių pasitaikydavo retai. – Nemaža kariuomenė. Kieno?

– Volynės... – atsiduso Mikula. – Glebas sakė, kad Volynės Danila didžiausias kaltininkas. Prisijungė ir Vladimiras. Bet, garbė Dievui, Černigovo paimti neįstengė.

– Ak šit kaip... – nutęsė Uvis. Kad rusų žemės tarpusavyje kariavo, jo nestebino, tačiau dabar jam pradėjo aiškėti, kodėl Černigovo kunigaikščiui teko nuotakos ieškoti Nalšioje.

Jis pažvelgė į priekyje jojančius Rimgaudą ir Ruklį. Tie dairėsi, tačiau neatrodė nustebę. Žinios apie Rusios miestų vaidus pasiekdavo Nalšią pirmiausia, o Mindaugas stengėsi visur turėti žmonių, pranešinėjančių, kas vyksta kaimynuose. Žemaičiai daugiausia žinių sulaukdavo iš šiaurinių Rusios miestų, todėl išsirengę į Smolensko ar Naugardo žemes žinodavo, ko galima laukti. Apie pietines rusų žemes jie nutuokė nedaug. Mintis, kad ir pietiniai miestai pešasi, Uviui buvo maloni. Juo aršiau tarpusavyje vaidijosi rusų kunigaikščiai, juo parankiau rengti žygius.

Vaišvilkas jojo įbedęs akis į žvilgančius cerkvių kupolus. Tokius aukštus ir nematytus statinius regėjo pirmą kartą ir jų didybė jį tiesiog pribloškė. Gabiją Daujotaitę ir jos palydą gąsdino karo pėdsakai. Išblyškusios ir susijaudinusios Gabijos žvilgsnis vis nukrypdavo į artėjančius didžiuosius miesto vartus. Ten, už tų

storų apdegusių svetimo miesto sienų jos laukė nežinia. Virpančiomis lūpomis šnibždėdama maldą, Gabija prašė dievaitę Laimą neapleisti jos.

Prieš tai išskydusi vilkstinė dabar išsirikiavo. Visi jojo orūs, kad černigoviečiai matytų, jog atvyksta taikūs ir garbingi pasiuntiniai. Juos pastebėjo ir prieš didžiuosius vartus jų pasitikti išėjo nemažas būrys žmonių. Spalvinga, puošni apranga liudijo, jog jie iš kunigaikščio Michailo dvaro.

Paspoksoti į atvykėlius iš pagoniškos Lietuvos, apie kurią dažnas buvo girdėjęs ir šio, ir ano, sulėkė visas Černigovas. Gatvėse grūdosi vaikigaliai ir palikusios prekystalius giros bei žuvų pardavėjos, prie durų spraudėsi gelumbės ir kailių prekeiviai, o kilmingos bojarinės smalsiai dirsčiojo pro namų langelius.

– Šventoji dangaus karaliene!.. – suriko senutė su riestainių vėriniu rankose. Pamiršusi juos, pliaukštelėjo delnais, ir šie nusirito į dulkes. – Ar čia ta busurmonų karalaitė, kurią ves šviesusis kunigaikščio sūnus?!

– Tylėk, moteriške, – sudraudė ją senas vienuolis, persijuosęs abitą prasta kanapine virve. – Ne busurmonų, o litvinų padermės jinai.

– Ar tai ne tas pats!.. – atšovė senutė ir susizgribusi sušuko: – Vaje!.. Neliesk!. Ak tu, parše!.. – Tačiau nutvėręs grobį murzinas vaikigalis, nardydamas tarp žmonių, jau skuodė tolyn.

Senutės balsas prapuolė minios šurmuly. Kur čia rūpinsies riestainiais, kai čia pat, vos už kelių sieksnių, galėjai pasižiūrėti į rūsčius barzdotus pagonis ir jų lydimas moteris. Daugelis spėliojo, kuri gi yra kunigaikščio sūnaus nuotaka – ar toji su auksine kasa, ar toji sidabriniu galvos aptaisu pasipuošusi tamsiaplaukė, o gal viena iš tų raudonskruosčių jas lydinčių mergų – kas žino tuos lietuvius, ką jie nori iškišti doram krikščioniui, šlovingo miesto sūnui!..

Keliauninkai smalsiai dairėsi į juos supančią margaspalvę mi-

nią ir patį miestą. Už gynybinių sienų Černigovas atrodė kur kas įspūdingiau. Nors ir čia dar buvo matyti nesenos apgulties pėdsakų, bet jie buvo ne tokie ryškūs. Juodos kai kurių medinių namų gegnės priminė padegamąsias strėles, vietomis sienose žiojėjo katapultų sviedinių išdaužytos angos. Jie prajojo sudegusią cerkvelę, prie kurios plušėję dailidės, šiuo metu atidėję į šalį kirvius bei kaltus, irgi spoksojo į prajojančius. Naujai išlieti varpai stovėjo netoliese apkritę šviežiomis drožlėmis ir laukė, kol iškils bokštas.

Tačiau daugelis pastatų išliko sveiki. Ypač akį traukė iš plytų sumūryta balta cerkvė. Jos smailėjantis bokštas šovė į patį dangų.

– Tai ir yra Paraskeva–Piatnica, – aiškino keliauninkams Mikula, užvertęs galvą į debesis. – Lengva kaip kregždė, grakšti kaip balta gulbė!.. Pati gražiausia visoje Rusioje..

Jo veidas švytėjo.

– O koks ten giedojimas!.. – su įkarščiu tęsė jis. – O su kokiu įkvėpimu tėvas Elisėjus sakydavo pamokslus!.. – Jis nutilo pastebėjęs, jog šalia jojantieji nesiklausė ir dairėsi į visas šalis. Tik Vaišvilkas nuo baltosios cerkvės negalėjo atitraukti akių.

– Sakei, giedojimas? – paklausė jis. – Ar jūsų žyniai gieda?

– Ne žyniai... Kokie žyniai! – pasibaisėjo Mikula. – Negalima jų taip vadinti. Tai popai ir šventieji vienuoliai. Ir jie gieda taip gražiai, kad išgirdęs gali pamanyti patekęs dangun...

Vaišvilkas gūžtelėjo pečiais, tačiau jo veidas neslėpė susidomėjimo.

Kuo labiau palyda artinosi prie Černigovo kremliaus, tuo labiau jaudinosi Gabija. Namų sangrūda, žmonių spūstis ir miesto kvapai ją tiesiog svaigino. Ji dar nesuvokė, jog prajojusi dar pro vienerius vartus ji pagaliau pasieks savo naujuosius namus.

– Atrodo, atvykom... – pirmoji suprato Gailė. Iš visų pusių subėgę tarnai šoko palaikyti arklius, o priekyje joję raiteliai jau slydo iš balnų. – Gabija, vardan Laimos, atsipeikėk, – sušnibždėjo ji Daujotaitei į ausį. – Žiūrėk – ten, priekyje... Gal ten tavasis?

Kunigaikščio rūmai negalėjo prilygti cerkvėms ir stebino daugiau savo dydžiu bei storomis sienomis negu grožiu. Viena tri-

bokštė cerkvė stovėjo prie pat rūmų, kad kunigaikštis su šeimyna į maldos namus galėtų patekti neišeidami į lietų ar šaltį. Tačiau Gabija tų privalumų dabar įvertinti negalėjo, jai svaigo galva ir teko laikytis už balno rago.

– Kunigaikščio dukterie, dabar teks nulipti nuo žirgo, – pusbalsiu tarė Gabijai prisiartinęs Rimgaudas. – O tu, Gaile, jos vienos nepalik. Žiūrėk, kad ir jos padėtų savo poniai, – pridūrė metęs žvilgsnį į vis dar neatsitokėjusias tarnaites.

Prie durų jau laukė išsirikiavę kunigaikščio dvariškiai su pačiu Michailu priekyje. Jis pasirodė esąs kresnas, neaukšto ūgio rusvabarzdis ir išsiskyrė ne tiek rūbais, kiek išdidžia laikysena. Patikėtinis Glebas pribėgo prie jo ir kažką sušnibždėjo į ausį.

Rimgaudas žengė kelis žingsnius ir saikingai nusilenkė. Už jo sustojo visiškai sutrikusi Gabija, ją už rankos prilaikė Gailė. Truputį atsilikę juos prisivijo Uvis su Ūdriu, černigovietis Mikula ir Mindaugo sūnus, kurį lydėjo niūrusis Ruklys. Vaišvilkas iš padilbų dirsčiojo į šviesų Gailės apsiaustą, į storą auksinę kasą, papuoštą mėlyno stiklo karoliukais išsiuvinėta juosta.

Kunigaikštis Michailas linktelėjo Rimgaudui ir tarytum klausdamas pažvelgė į Glebą. Tas galvos mostelėjimu parodė, jog nuotaka stovi dešinėje. Michailas, kaukšėdamas žalvario vinutėmis pakaltomis pušnimis, nusileido nuo laiptų, praėjo pro Rimgaudą ir nužingsniavo tiesiai prie merginų. Paėmė Gabiją už smakro, kilstelėjo ir pažvelgė jai į akis. Plačiai nusišypsojo.

– *Tak eto i jest neviesta majevo syna Simeona? Krasavica!** – tarė jis sodriu bosu, ne ką prastesniu už Ruklio.

Po to nusišypsojo Gailei ir atsisuko į Rimgaudą.

– *Dabro pažalovat v Černigov!* – tarė jis ir palaukė, kol jo žodžiai bus išversti.

Mikula laiku atsitokėjo ir išbėrė kaip žirnius:

– Sveiki atvykę į Černigovą...

Rimgaudas giliai atsikvėpė bandydamas susitvardyti. Su rusais jis buvo pratęs kalbėtis kaip karo vadas, o ne kaip pasiuntinys.

---

* Tai čia ir yra mano sūnaus Simeono nuotaka?.. Gražuolė. (*Rus.*)

– Kunigaikštis Daujotas siunčia jums savo dukrą į nuotakas. Ji – brangiausias jo turtas ir kilmingos giminės pasididžiavimas, – pradėjo Rimgaudas. Jis palaukė, kol jo žodžiai bus išversti, ir tęsė: – Kunigaikštis tikisi, kad ji bus branginama ir tausojama. Jo palaiminimas ir tėviška apsauga ją lydi ir lydės. Jos kraitis – ne tik turtas. Jos kraitis Nalšios žemių narsa bei draugystė.

Kunigaikštis, išklausęs Mikulos vertimą, kilstelėjo antakius.

– Draugystę mes vertiname ir nuotaka išties tam geras pamatas, – tarė jis.

– Draugystė neapsieina be pagarbos. Pagarbos kunigaikščio dukrai ir Nalšiai. To patvirtinimą tikimės parvežti savo valdovui.

Mikula pabėrė daugiau žodžių negu Rimgaudas, ir kunigaikštis Michailas jį nutraukė:

– Taip, be abejo... Bet tiems klausimams dar turėsime laiko. – Kunigaikštis apsidairęs mostelėjo ranka ir sušuko: – Simeonai!.. Ateik pasižiūrėt savo nuotakos!.. Ji ne tokia bjauri, kaip tau kai kas pripaistė.

Per dvariškių minią nuvilnijo šurmulys, pasigirdo tylus kikenimas. Mikula krenkštelėjo, bet nieko nevertė. Dvariškiai prasiskyrė. Toks pat kresnas, bet kiek aukštesnis už tėvą jaunuolis ant pečių krintančiais šviesiais plaukais nusileido laiptais, priėjo prie tėvo ir netardamas nė žodžio įsispoksojo į Gailę. Tėvas kumštelėjo į šoną, ir Simeonas kiek sutrikęs nusilenkė Gabijai.

Pirmasis jaunųjų susitikimas įvyko, ir minią kausčiusi įtampa staiga atslūgo. Rimgaudas nusišluostė kaktą, niūrusis Ruklys puse lūpų šyptelėjo, o Gabijos tarnaitės, kurios stovėjo tarsi žado netekusios, vienu metu suklego mosikuodamos rankomis.

Kunigaikščio šeimynos pusėje klegesys buvo dar garsesnis. Tiesa, ne visi šiuo susitikimu buvo patenkinti, kai kas pašaipiai kikeno, pasigirdo ir gilus atodūsis. Dūsavo moteris – aukšta, stambi, puošniai apsitaisiusi. Nuo brangakmenių linkstantis panašus į karūną antgalvis visai netiko apvaliam raudonam jos veidui.

– Per vėlu dūsauti, Praskovja Iljinišna, – pažnibždėjo į ausį greta stovinti puošni moteris. – Atrodo, paskutinė viltis žlugo. Jei dar būtų bjauri, bandytume perkalbėti Simeoną. O dabar...

Nors ji ir patarė kunigaikštienei nedūsauti, tačiau pati giliai atsiduso.

– Tai baisu, – prikandusi lūpą sumurmėjo kunigaikštienė. – Tu tik pasižiūrėk į tą raganą! Įneš sumaištį į dvarą. Kaip lėlė! Visi vyrai iš proto kraustysis. Vargšas Simeonas!

Abi žvelgė į šviesiaplaukę gražuolę. Tačiau Simeonas nusilenkė ne jai, bet kiek žemesnei, tamsesnių plaukų merginai.

– Matot, Praskovja Iljinišna. Ne ta, kur manėm... Nors ir ši nebjauri.

– Dar blogiau, – nenusileido kunigaikštienė. – Plona kaip šakalys. Ar tokio stuomens žmonos reikia mano sūnui? Ar trūko dievobaimingų nuotakų iš kunigaikščių giminės?.. Bet ne!.. Pagonės įsigeidė.

– Pakrikštysit, ir neliks pagonės...

Minia pradėjo skirstytis. Tarnai vedė žirgus į tvartus, palydos kariai patraukė į šeimininkų nurodytas patalpas šalia sargybos būsto, o Gabiją su tarnaitėmis Simeonas palydėjo į jai skirtas menes. Tik Gailė dairėsi nežinodama kur eiti.

– Ar ta gražuolė nuotakos pamergė? – pusbalsiu paklausė kunigaikštis Glebo.

– Ir taip, ir ne visai, – taip pat tyliai paaiškino Glebas. – Ji vieno Žemaitijos valdovo dukra. Yra palydoje ir jo sūnus.

– Man buvo žadėta, kad ir Mindaugas sūnų pasiųs.

– Yra. Va tas... – parodė Glebas į truputį sutrikusį Vaišvilką.

– Šit kaip! – Kunigaikštis patenkintas palingavo galvą. – Net ir žemaičiai atvyko... Svarbiausia tinkamai jais pasirūpinti. Supratai?

Glebas linktelėjo. Kunigaikščio norus jis perprasdavo iš kelių žodžių. Pats Michailas vėl atsigręžė į svečius.

– Malonu žinoti, kad čia esama tokių garbingų svečių. Glebas prižiūrės, kad visi būtų apnakvindinti. – Jis palaukė, kol Mikula išvers, ir linkterėjo Gailės pusėn. – Tikiuosi, žemaičių kunigaikštytė ir valdovo Mindaugo sūnus neišpeiks mūsų rūmų. Jūsų menės bus tame pačiame aukšte, kaip ir mūsų taip karštai lauktos nuotakos. Tu, Terentijau, parodyk svečiams menes ir patikrink,

kad nieko netrūktų, – įsakė kunigaikštis išvaizdžiam juodabarzdžiui, laukusiam netoliese.

Terentijus linktelėjo kunigaikščiui ir žemiau nusilenkė Gailei. Michailas palaukė, kol svečių būrelis pajudėjo, ir atsisuko į likusius vyrus.

– O mes, kuriems Dievas užkrovė vadovavimo naštą, turėtumėm pirma pasitarti. Nors žinau, kad po kelionės esate pavargę, bet kiečiau miegosite, kai būsime viską atlikę. Tikiuosi, kad teiksis dalyvauti ir valdovo Mindaugo sūnus.

Mikulai tai išvertus, Rimgaudas pritardamas linkterėjo. Pažvelgęs į Ruklį ir į Uvį, jis kilstelėjo antakius. Tai reiškė, kad ir jie privalo dalyvauti. Mieliau būtų apsiėjęs be Vaišvilko, bet kadangi jį kvietė pats kunigaikštis, nebuvo kaip prieštarauti.

Kunigaikštis Michailas juos pasitiko ginklų menėje. Patalpa turėjo priblokšti pasiuntinius, parodydama Černigovo galią. Ant sienų, papuoštų laukinių žvėrių kailiais, kabėjo kelios eilės žvilgančio plieno kalavijų, sunkių kovos kirvių, lankų su strėlėmis, kuokų, arbaletų ir iečių. Vieną sieną dengė rytietiški skydai, lenkti kardai ir spalvingomis plunksnomis papuoštos ietys.

Parodęs svečiams, kad sėstų ant lokenomis apdengtų suolų, kunigaikštis Michailas įsakė tarnams atnešti graikiško vyno. Tarnai jo įpylė ir pusei tuzino kunigaikščio patarėjų, kurie susėdo ant tokių pat suolų kitoje menės pusėje. Glebas atsistojo kunigaikščio kairėje, kad pasilenkęs galėtų pasiekti jo ausį.

Pats Michailas atrodė labiau pavargęs už beveik mėnesį kelionėje praleidusius svečius. Jis sudribo savo paaukštintame krėsle, ir tik paskui, tarsi atsiminęs, jog prieš svečius privalo atrodyti ryžtingas ir drąsus, atsisėdo tiesiau. Paragino kitus gerti ir pats siurbtelėjo vyno.

– Viešpats Černigovui maloningas... – pradėjo Michailas. – Siunčia mano sūnui puikią nuotaką, o mūsų miestui garbingų draugų. Tai teikia viltį išsaugoti taiką. Pakeliui matėte, negalėjote

nepastebėti... – Michailas mostelėjo į tą pusę, kur buvo didieji vartai. – Matėte nuožmaus antpuolio pasekmes. Černigovas dar tik keliasi po Riurikovičiaus antpuolio, dar tik gydo Haličo Danilos padarytas žaizdas. Bet nemanykite, kad aš trokštu keršto.

Jis ryžtingai papurtė galvą.

– Ne todėl, kad mums trūktų jėgų, – tęsė kunigaikštis. – Černigovas galingas, tai parodė ir gėdingai žlugęs jungtinis antpuolis. Bet aš ginklais nežvanginu, karo nenoriu. Mūsų miestas – ne kreivanagių peslių, o taikių balandžių buveinė. Ir nors esu apsuptas priešų bei išdavikų, tik ir tykančių mūsų galvų, mūsų turtų ir miesto, man ne kerštas galvoj. Štai pirmiausia apvesdinsiu sūnų. Tegu visi mato, kad tarp Černigovo ir Nalšios užmegzti glaudūs ryšiai. Ir ne tik tarp mūsų ir Nalšios. Man garbė priimti valdovo Mindaugo sūnų ir jo patarėją, suteikti viešnagę žemaičių žemių kilmingajam kunigaikščiui. Kai daugiau draugų, ir taika tvirtesnė. Už tą siūlau pakelti taures.

Nereikėjo laukti, kol Mikula išvers, nes pats kunigaikštis ir visi jo dvariškiai savąsias iškėlė dar nebaigus kalbėti. Iškėlė jas ir lietuviai. Uvis ir Ruklys kalbą suprato be vertimo, šiek tiek graibėsi ir Rimgaudas, tik Vaišvilkas beveik nieko nesuvokė. Jis palaukė, kol bus išversta, ir suraukė kaktą.

– Ko jis visą laiką apie taiką? – pusbalsiu paklausė Ruklio. – Ar jis ko bijo?..

Ruklio niūrus veidas dar labiau apsiniaukė ir jis metė žvilgsnį į Mikulos pusę. Atrodo, tas neišgirdo.

– Turime garbę perduoti kunigaikščio Mindaugo linkėjimus, – garsiai tarė Ruklys. – Jis pritaria jūsų taikos siekiui.

Kunigaikštis Michailas, tėviškai nusišypsojęs, nužvelgė Vaišvilką.

– Tai mus džiugina. Pasakysit šviesiajam valdovui, savo tėvui, kad mes Černigove jo draugystę labai vertiname. Vertinam ir tai, kad per šias vestuves turime garbę priimti jo sūnų.

Vaišvilkui labai patiko toks dėmesys, tačiau diplomatijos srityje jam trūko patirties.

– O ar tie polovcai taip pat draugai? – išsprūdo jam.

Net nereikėjo laukti, kol Mikula išvers, nes Michailas puikiai suprato žodį "polovcai".

– Polovcai?.. – pakartojo jis ir jo veidu perbėgo vos pastebimas šešėlis. Kunigaikštis atsiduso ir skėstelėjo rankomis.

– Kai užpuolė Riurikovičius, polovcai padėjo apginti Černigovą, – paaiškino jis. – Černigovui jėgos pakanka, tačiau negi atsisakysi pagalbos bėdai prispyrus? – Jis palaukė, ar kas atsakys į tą klausimą, tačiau lietuviai tylėjo. Dar kartą atsidusęs, tęsė: – Taigi taiklios polovcų strėlės ir ietys pridarė nemažų nuostolių ir Riurikovičiaus pulkams, ir to niekšo Danilos kariuomenei. O dabar, kai artėja toks garbingas įvykis, kaip Simeono ir Daujotytės vestuvės, juk neprašysi jų išsidanginti kuo toliau iš miesto? Ne! To neleidžia mūsų svetingumas. Tad polovcai pabus, kol baigsis vestuvių puota.

Toks aiškinimas neįtikino nei Rimgaudo, nei Ruklio, tačiau jų veiduose nė vienas raumuo nekrustelėjo. Tuo tarpu Vaišvilkui paaiškinimas pasirodė visai priimtinas.

– Vadinasi, jie dalyvaus vestuvėse, – tarė jis. – Įdomu.

– Jie puikūs raiteliai, tie polovcai, – tęsė kunigaikštis. – Pamatysite, ko nematę. Tačiau daug įdomaus galima išvysti ir prieš vestuves, Mindaugo sūnau. Glebas pasirūpins, kad galėtum aplankyti mūsų puikias cerkves, pamatyti vienuolynus, susipažinti su ikonų meistrais. Liepsiu visur tave įleisti. Pats įsitikinsi ir praneši savo tėvui, šviesiajam kunigaikščiui, kad Černigovas siekia tik geriausių santykių su stipriausiu Lietuvos valdovu.

Rimgaudas suraukė antakius ir kostelėjo. Vis dėlto nuotaka buvo Nalšios kunigaikštytė ir jis, kaip pasiuntinybės vadovas, čia buvo svarbiausias asmuo.

– Pasakykit garbiajam kunigaikščiui, kad mes vertinam jo dėmesį jauniausiam pasiuntiniui, – tarė jis Mikulai. – Taip pat pasakykit, kad būtina susitarti dar dėl vieno dalyko.

Mikula išvertė. Kunigaikštis atsisuko į Rimgaudą ir linktelėjo.

– Tai klausimas, kurio nebaigėme per pirmąsias derybas, garbusis Michailai, – oriai pradėjo Rimgaudas. – Būtent apie Černigovo karius Pinske ir Turove.

– Bet... Bet jie atitraukti... – nenoriai burbtelėjo kunigaikštis.

– Tai mes žinome, – patvirtino Rimgaudas. – Atitraukti, nes jų reikėjo Černigovui ginti. Tačiau kunigaikštis Daujotas pageidavo pranešti, jog dabar, kai jo ir jūsų šeimas jungs giminystės saitai, jis nenorėtų matyti Nalšios kaimynystėje jūsų kariuomenės.

Išklausęs vertimą Michailas apsiblausė. Rimgaudo žodžiai pakankamai tiesmukai teigė, kad už paramą Daujotas reikalauja sau laisvų rankų Pinsko ir Turovo žemėse. Jis patrynė kaktą, pasilenkė prie Glebo ir kažko jo paklausė. Šis nežymiai linktelėjo patvirtindamas, kad iš tiesų šis stačiokas pagonis turi visus kunigaikščio Daujoto įgaliojimus.

– Mes... Mes nežadame siųsti kariuomenės į Pinską ir Turovą... – atsargiai rinkdamas žodžius, pradėjo kunigaikštis.

Rimgaudas ramiai laukė, kol jam išvers.

– Jei supratau teisingai, šviesusis kunigaikšti, jūs nežadate jos siųsti nei dabar, nei ateityje?

– Ateityje... – Michailas nekantriai mostelėjo ranka. – Kas iš mūsų gali matyti ateitį?

– Tačiau jūs teigėte, kunigaikšti, kad Nalšios ir Černigovo draugystė tvers ir ateityje.

– Taip. Be abejo, taip, – sutiko Michailas. – Dėl to negali būti jokių abejonių.

– Vadinasi, aš galėsiu pranešti kunigaikščiui Daujotui, jog jūs sutinkate? Dabar ir ateityje! – neatlyžo Rimgaudas.

Besiklausant vertimo, Michailo veidą užliejo raudonis. Jis nebuvo pratęs, kad su juo būtų taip kalbama. Ypač jo dvariškiams girdint. Bojarinas Glebas pasilenkęs kažką karštai šnibždėjo į ausį. Michailas prisimerkė ir pasistengė susitvardyti.

– Ar galėsiu pranešti? – vėl pakartojo Rimgaudas.

Įsivyravo tyla. Atrodė, jog Michailas ir visas jo dvaras užgniaužė kvapą, kad neišsprūstų nereikalingas žodis.

– Norėčiau, kad vestuvės įvyktų...– tarsi pats sau sumurmėjo Rimgaudas. – Tiek dienų juk keliauta...

To Mikula nespėjo išversti, nes Černigovo valdovas staigiai pašoko iš krėslo.

– Taip! Praneškite, po šimts... – Jis nurijo keiksmažodį ir prikandęs lūpą apžvelgė susirinkusiuosius, pabrėžtinai nekreipdamas dėmesio į Rimgaudą ir sustodamas prie Vaišvilko.

– Pranešk šviesiajam kunigaikščiui, savo tėvui, kad Černigovo bičiuliški jausmai patvarūs, – tarė jis, ir Mikula skubėjo versti. – Tikiuosi, mūsų svetingumas jums pravers, Mindaugo sūnau. Kaip tarėme, jums čia visos durys atviros... O dabar tikrai atėjo metas garbingiesiems svečiams ilsėtis.

Kunigaikštis linktelėjęs skubiais žingsniais išėjo iš menės. Bojarinas Glebas neskubėdamas priėjo prie Rimgaudo.

– Turiu garbę jus palydėti į paskirtas menes, – tarė jis oriai. – Be to, šviesiausiasis Michailas Vsevolodovičius įsakė parūpinti jums sargybą...

– Sargybą? Kokią sargybą?

– Jus saugoti,– tęsė Glebas, nepajėgdamas nuslėpti pašaipos.

– Savo saugumu mes pasirūpinsime patys!

– Be abejo, taip...– Glebas žvilgterėjo į duris, pro kurias ką tik išėjo Michailas, ir linktelėjo į tą pusę pabrėždamas, kad tai kunigaikščio įsakymas. – Matot, čia, deja, dar šmirinėja to niekšo Danilos papirkti išgamos... Ir jums, kaip svetimšaliams, sunku juos atpažinti...

Glebas parodė ranka, jog metas skirstytis.

– Prispaudžiau Michailą... – pusbalsiu tarė Rimgaudas šalia jo einančiam Rukliui. – Užtat dabar seklius mums prikabins. Vaišvilkas jiems rūpi.

– Seklių ir taip nebūtum atsigynęs, – sumurmėjo Ruklys. – O apie Pinską ir Turovą tai jis nesitikėjo... Užtat ir niršta...

– Kodėl nesitikėjo? Gi žinojo, kad vestuvės su sąlygom...

– Žinojo. Bet manė, kad palauksit, kol susitiksite akis į akį. Jis čia kalbėjo viešumai...

– Kaip tai viešumai? Gi kviesti buvo tik jo patarėjai ir mes.

– Ir tarnai buvo. O ir patarėjų per daug. – Besekdami Glebą jie išėjo į kiemą. Kadangi kiemas buvo didelis, atsirado vietos atsilikti. Dabar galėjo būt tikresni, kad Mikula ar koks kitas lietuviškai suprantantis dvariokas jų neišgirs.

– Aš pažįstu rusus, – pusbalsiu tęsė Ruklys. Lauke juos pasitiko prieblanda, kurios šešėliai paryškino randus Ruklio veide. – Gi Danilos dvare esu buvęs. Tai niekšas kaip reta. Čia jau Michailo teisybė, nors ir pats Michailas įtartinas. Taigi žinokite, jie niekuo nepasitiki. Ir teisingai daro. Greičiausiai tarp Michailo patarėjų ir tarnų yra papirktų, todėl jo kalbos apie amžiną draugystę skirtos jų ausims.

– Šitaip? – sunerimo Rimgaudas. Jis buvo karys iki pat panagių ir dvaro pinklėse ne ką teišmanė.

– Be abejo, taip. Užtat kalbant apie Pinską ir Turovą jis raudonavo kaip vėžys. Labai jau nenorėjo, kad žinia apie kariuomenės atitraukimą pasklistų už šių sienų.

Rimgaudas atsiduso. Jis jautėsi per senas kapstytis tokiose vingrybėse.

– Tai būsiu negerai padaręs...

– Anaiptol. Dabar žinia netruks pasiekti Pinską ir Turovą. Jie įsitikins, kad pagalbos iš Černigovo negaus. Ir tai parodo dar kai ką...

– O ką?

– Kad Michailas kažką rezga. Todėl ir nusileido. O dėl sargybos, tai taip gal net geriau – susipažinsime su dalimi šnipų.

– Tai tu manai, kad jų yra daugiau?

Ruklio veidu perbėgo niūrus šypsnys.

– Be abejo.. Čia negalima niekuo pasitikėti. Niekuo.

Jie priėjo dviaukštį namą, kuris jiems buvo skirtas įsikurti. Šalia vienintelių durų jau stovėjo du sargybiniai su skydais ir ietimis. Rimgaudas sustojo ir apsižvalgė. Danguje žiebėsi pirmosios žvaigždės. Dar bolavo trys prie rūmų prigludusios cerkvės bokštai. Tarp dviejų bokštų pasirodė Vakarinė žvaigždė.

Mirkčiojanti, tarsi kokia juos stebinti akutė.

5

Archimandritas Elisėjus

Kunigaikščio Michailo dvare visi su įkarščiu šoko ruoštis vestuvėms. Pačiame dvare virte virė darbai, o susidomėjimas greitai apėmė visą Černigovo miestą ir net platesnes apylinkes. Kadangi po antpuolio gretimi kaimai dar nebuvo atsigavę, iš tolimesnių Černigovo žemės sričių buvo varomi galvijai, vežamos kiaulės ir žąsys. Desna atkeliavo šviežia žuvis, Dnepru buvo atplukdyti vynai, vėsiuose rūsiuose rūgo gira, kurios saldžiarūgštis kvapas mušė į gatvę. Prie giros miestiečiai jau buvo įpratę, juos labiau masino iš rūmų kepyklos sklindantis užjūrio prieskonių kvapas – imbiero, pipirų, cinamono... Tas ne kasdien užuodžiamas dvelksmas sutraukdavo prie kepyklos langelių ne tik skarmaluotus vaikigalius, bet ir garbingus miestelėnus, primindamas paslaptingąją jaunojo kunigaikščio nuotaką pagonę. Miestiečių smalsumą dažniausiai tenkino dvariškiai ir šalia rūmų gyvenančios plepios bojarinų žmonos. Kalboms nebuvo galo, gandai plito kaip gaisras išdžiūvusioje stepėje.

– Argi ji tikrai meldžiasi girnapusei?! – atsirėmusi į palangę storomis alkūnėmis, klausinėjo puošniai apsirėdžiusi bojarinė. Jos pašnekovė, kunigaikštienės Praskovjos patikėtinė, kilstelėjo anglimi paryškintus antakius.

– Girnapusei? Kur tai girdėjai?

– Visi žmonės taip kalba, balandėle Afanasija Nikitišna, – toliau malė neatsitraukdama nuo lango viešnia. – Visas miestas žino, kad ji meldžiasi akmeniui! Sako, kad mūsų šviesiausiasis kunigaikštis liepė jai girnapusę įritinti. Baisu!

– Ką tie tavo žmonės gali žinoti, – numojo Afanasija Nikitišna, tuo parodydama, jog tik ji, kunigaikštienės patikėtinė, gali žinoti teisybę. – Jie atkeliavo vakar, ir jokios girnapusės niekas neritino. Nors iš tiesų yra dar blogiau...

– Dar blogiau?!. – beveik netekusi žado sušnibždėjo kaimynė. – Kas gali būti dar blogiau?

– Šviesiausioji kunigaikštienė akis išverkusi... Kaip ji kremtasi, vargšelė! Ji, šventojo Vladimiro vaikaitė, turi priimti pagonę marčią! Kažin ar ir tėvas Elisėjus čia galės padėti.

– Tėvas Elisėjus? – Kaimynės apskritos akys dar suapvalėjo. Ji

sukryžiavo rankas po dosnia krūtine. – Oo... Tai buvo pamokslininkas. Bet jis dabar gi vienuolyne.

– Jo pareikalavo pati šviesiausioji, ir Michailui teko sutikti. Bent tiek išmaldavo vargšelė. Matai, tėvui Elisėjui pavesta parengti tą pagonę krikštui.

– Ir jis atvyks?

– Jau atvyko...

– Ooo... – Kaimynės balsas skambėjo svajingai. – Tėvas Elisėjus... Tokį balsą turi... Toks vyras... Kad nebūtų nuodėmė, ir aš norėčiau tapti pagone.

– Ką čia šneki?

– Oi, Afanasija Nikitišna... Prisipažink pati. Jei tave mokytų tėvas Elisėjus, ar nenorėtum būti pagone? Kokios jo akys!

Ji taip išvertė akis, kad net kunigaikštienės patikėtinė neištvėrė nenusišypsojusi.

– Gėdos turėtumei, – numojo ji ranka. – Jis šventas žmogus. Ir apleido savo ramų vienuolyną pasiaukodamas. Vien todėl, kad šviesiausiasis kunigaikštis toks užsispyręs. Ir ką mūsų Michailui atneš draugystė su pagonimis?.. Nesuprantu!..

Kūmutes nutildė pasirodęs Afanasijos Nikitišnos vyras.

– Ar neužteks malti liežuviais!.. – nepatenkintas tarė jis. – Vėl apie tą marčią. Tikros meletos!..

Šmėkštelėjo plačios rankovės, ir Afanasijos Nikitišnos bičiulė dingo lange. Tačiau kunigaikštienės patikėtinė nė nemanė nusileisti. Ji tik dėbtelėjo iš po nujuodintų antakių, išdidžiai atlošė galvą ir progiesmiu tarė:

– Tik pamanyk, meletos!.. O ką gi jūs, sakalai narsieji, darote?.. Ką gi jūs, kariūnai bebaimiai, sumanėte?..

Afanasijos Nikitišnos vyras suglumo, o bojarinė nedavė jam nė išsižioti.

– Visą Černigovą pagonimis užleidot, štai kas. Negana, kad polovcai už miesto sienos stovyklas įkūrė, dar ir pagonis čia suleidot. Ir dar jiems lankstotės. – Per šitiek bendro gyvenimo metų ji jau buvo išmokusi pataikyt tiesiai į paširdžius.

– Niekas jiems nesilanksto! – sušnypštė jis.

– Aš gi buvau! Aš gi vakar mačiau... Tik kunigaikštienė nesilankstė. Bet ji šventojo Vladimiro giminės, ne taip kaip tavo Michailas...

– Tylėk, moterie! – sugriaudėjo bojarinas, suraukdamas antakius. – Neminėk be reikalo šviesiausiojo vardo! Šviesiausiasis žino, ką daro, ir ne tau, moterie, spręsti.

– O taip... Jis žino, ką daro, – neatlyžo Afanasija Nikitišna. – Taip ir tauškė apie amžiną taiką... Su kuo? Su kuo, pasakyk? Su mūsų Viešpaties Jėzaus Kristaus priešais! Ir įsileidžia juos tiesiai į rūmus. Baltus patalus kloja!

Bojarinas sugriežė dantimis. Jis suprato, kad įsiaudrinusios žmonos neperrėks.

– Jūs malat liežuviais, ir nieko nenutuokiat, – tarė jis, nuleisdamas balsą. – Tai nejaugi manai, kad šviesiausiasis jiems tiesą sakė? Nejaugi taip ir manai, moterie?

Afanasija Nikitišna sumišusi sumirksėjo. Kadangi vyras beveik šnibždėjo, tai nuleido balsą ir ji.

– Tai ką? Jis nori juos apgauti?

– Apgauti Kristaus priešą nėra jokia nuodėmė... – jau visai tyliai šnibždėjo bojarinas. Jis apsižvalgė, norėdamas įsitikinti, ar joks tarnas netūno tamsioje kertėje.

– Vadinasi, nebus vestuvių?

– Et, moterie... Vestuvės tai bus, – susiraukė bojarinas. – Ne tai svarbu. Kas po vestuvių bus, šit kas svarbiausia.

– Po vestuvių?.. – nusivylusi atsiduso Afanasija Nikitišna. – Vargšė kunigaikštienė... Vis tiek neatsikratys marčios... O kas gi bus po tų vestuvių?

– To tai negaliu sakyti, – tarė bojarinas ir pamatęs, jog žmona susiraukė, raminamai paspaudė alkūnę. – Jei atvirai, aš irgi nežinau. Bet bus! Manai, tiems pagonims duos valią Černigove?

Uvis miegojo prastai ir pabudo apsiblausęs. Taip dažniausiai atsitikdavo po žygio, per kurį įprasdavo miegoti tiesiai ant žemės

patiestos gūnios. Todėl, grįžęs į Ventę, jis ir neguldavo į patalus. Pamiegodavo naktį kitą arklidėse pasiklojęs glėbį šieno, po to būdavo galima atsigulti minkščiau. Tačiau Černigovo kunigaikščio dvare šitaip elgtis negalėjai. Lovos čia buvo minkštos – tiesiog prasmegt galėjai į pūkus. Visą naktį prasivartęs nuo šono ant šono, jis užmigo tik paryčiui. Pabudo, kai saulė jau žeme ritinėjosi. Uvis šoko iš lovos ir jau norėjo pulti į kiemą pasisemti šalto vandens, bet šalia pamatė mėlyną molinį dubenį, prie kurio gulėjo keli rankšluosčiai. Tarnų atneštas vanduo buvo drungnas, bet miegą išblaškė. Bent truputį atsigaivinęs, jis skubiai apsirengė. Teko pagalvoti apie ginklus. Uvis nusprendė, jog atvykus į vestuves kalavijo rodyti nedera, tad pasirinko durklą. Apsijuosęs sidabru puoštu diržu, durklo makštį nusuko taip, kad ją slėptų dešinysis odinės striukės skvernas. Svetimoje vietoje be kalavijo jis pasijuto it nuogas, ypač kai teko iš menės išeiti į plačią pastato priemenę. Prie durų stovėjo du sargybiniai, ginkluoti ne tik kalavijais, bet ir trumpakotėmis ietimis. Abu jį atidžiai nužvelgė, vienas kažką burbtelėjo kitam ir tas pasitraukė į šoną.

Lauke prie pat durų stovėjo dar vienas sargybinis. Šitas buvo apsivilkęs grandijų šarvus ir užsidėjęs šalmą su kunigaikščio Michailo herbu. Jo ietis styrojo vos ne per sieksnį virš šalmuotos galvos. Uvis stengėsi nekreipti į sargybinį dėmesio ir pabrėžtinai abejingai apsižvalgė. Dabar jis galėjo atidžiau patyrinėti Černigovo kremlių. Palyginus su prieš tai matytu Pskovo kremliumi, jis buvo kiek platesnis, tačiau įtvirtinimai nebuvo įspūdingi*. Pskovo pagrindiniai vartai buvo kur kas tvirtesni. Užtat ir kunigaikščio rūmai, ir šalia jų prisišliejusi tribokštė cerkvė čia buvo gerokai didesni. Jis perbėgo žvilgsniu per siauručius rūmų langus, bandydamas atspėti, už kurio iš jų dabar yra nuotaka ir jo sesuo. Jis spėjo, kad tai turėtų būti dešinysis, toliau nuo cerkvės išsikišęs rūmų sparnas. Ten taip pat prie durų stovėjo du apsišarvavę sargybiniai su ilgakotėmis ietimis rankose.

* Uvis kartu su savo broliais Daubaru ir Einiumi bei seserimi Junda buvo nukeliavę į Pskovą išardyti sąmokslo prieš Lietuvą. Apie tai rašoma knygose "Polocko ranka" ir "Šarvai Naugardo kunigaikščiui".

Erdviajame kremliaus kieme žmonių netrūko. Prie pagrindinių rūmų durų stoviniavo keli dvariškai, apsivilkę ilgais iki žemės apsiaustais, kairiau, kur žemi vartai vedė į ūkinę kremliaus dalį, siuvo tarnaitės ir pilkom sermėgom apsitaisę tarnai. Uvis jau buvo beeinąs aplankyti Gailės, kai pamatė nuo rūmų pusės atžygiuojantį Ruklį. Niūrusis Mindaugo patikėtinis per visą ilgą kelionę nė karto į jį nesikreipė, tad ir Uvis užmegzti pokalbio netroško. Buvo bepraeinąs, kai Ruklys staiga sugriebė jį už alkūnės ir sustabdė.

– Pas seserį nori eiti? – paklausė jis be įžangos. – Nėra ko. Ten dabar popų pilna.

– Kokių popų? – kiek sutrikęs paklausė Uvis. – Ir ko jie ten?

– Dėl Daujotaitės. Ją krikštui ruošia. O kokių? – Ruklys susiraukė, tarsi būtų ką nors bjauraus užuodęs. – Na, pats esi jų matęs. Nors vienas tarsi ir kitoks. Sako, kad jų vienuolyno viršininkas, bet ne tai svarbu. Gerai būtų, kad tu Vaišvilkui padėtum.

Nei Ruklio, nei tuo labiau Vaišvilko Uvis per daug nemėgo. Pasipūtę, tarsi ne Mindaugas, o jie būtų Vilniaus kunigaikščiai. Be to, jis nesuprato, apie ką tas paniurėlis šneka.

– Kokios pagalbos reikia? – paklausė jis.

– Ir aš gerai nenumanau. Reikėtų žinoti, kur jį ištempė. – Ruklys apsidairė po kiemą ir galvos krustelėjimu parodė į cerkvės pusę. Ten prie durų taip pat stovėjo du sargybiniai. Šitie buvo be šarvų ir tik vienas jų turėjo ietį. Abu įdėmiai žvelgė į jų pusę. – Tie du mane globoja. Velkasi iš paskos lyg lapės uodega, – iškošė Ruklys. – Todėl tavęs ir ieškau. Mat visai nesenai Glebas Vaišvilką į miestą išlydėjo. Vertėtų žinoti, kur ir kam. Pats eičiau, bet kad tie du pusgalviai nepaleidžia iš akių. O tau, atrodo, uodegų dar neprisiuvo. Galėtum sužinoti, ką tam vaikiščiui sumanė padaryti.

Ruklys atsikvėpė. Tokia ilga šneka jį aiškiai vargino. Be to, jis buvo susirūpinęs.

Uvis trūktelėjo pečiais.

– Išėjo į miestą, tai tegu sau ir eina.

Ruklys papurtė galvą.

– Čia ne šiaip sau pasivaikščiojimas. Tas Michailas kažką rez-

ga. Kad tam vaikiščiui nebūtų protas susimaišęs, tai dar pakentėčiau. O dėl tos jo sumaišties jūs ir kalti.

Uvis suraukė kaktą. Jei čia nebūtų paniurėlis Ruklys, jis pagalvotų, jog pašnekovas juokauja.

– Pala... – tarė jis. – Negi tu manai, jog aš kaltas, kad Mindaugo sūnus toks karštakošis?

Ruklys pažvelgė į Uvį ir pirštu pakasė neužgijusį randą. Jis buvo aiškiai nustebęs.

– Ne apie tave kalbu, žmogau. Apie tavo seserį!

– Kaip tai? Kuo čia dėta mano sesuo?

Ruklio antakiai pakilo.

– Baik! – metė jis nekantriai. – Negi nematai, kad tavo sesuo jam galvą apsuko? Jis pasimetęs.

– Mano sesuo? – Iš Uvio balso buvo aišku, jog jam tai naujiena.– Vaišvilkui?

– Ne jam vienam... Ji ne vienam čia galvą suka. Bet Vaišvilkas dar tik penkiolikos ir jis... – Ruklys nekantriai mostelėjo ranka. – Na, jis juk Vaišvilkas. Ir... Ir todėl galas žino, ką jis gali padaryti. Ir tu atsakysi!..

– Aš? Už Gailę? – Uvis giliai atsikvėpė. Ši mintis jam buvo nauja ir nelabai suprantama. Na, taip. Gailė graži. Tai pripažino ir Uvis. Bet kad dėl jos kam suktųsi galva?.. Tai suprasti buvo sunkiau. – O iš kur tu žinai? Tau Vaišvilkas pasakė?

– Vaišvilkas? Tik ne jis! Bet aš akis turiu. Jis dabar kaip šlapias viščiukas.

– Kad jis pasimetęs, ir aš pastebėjau. Nejau dėl Gailės?

– Tu ne toks gudrus, kaip apie tave šnekama, – suniurzgė Ruklys. – Jis jaunas ir gali visai sukvailioti. Žinok, jei kas atsitiks, tai Mindaugui pats ir atsakysi.

– Aš?

– Visi atsakysim... Juokų jis nepažįsta.

Uvis norėjo atšauti, jog Mindaugo jis nebijo, tačiau suvokė, jog esmė buvo ne ginčas su Rukliu. Jie vis dėlto toli nuo savo namų ir kelias atgal vedė būtent per Mindaugo žemes. Jau vien to pakako, kad neduotum jausmams valios.

– Man vis vien atrodo, jog tai kvaila, – jau ramiau tarė Uvis. – Bet dabar nesiginčysiu. Tai ką gi man daryti?

Ruklys giliai atsikvėpė ir dirstelėjo per petį. Vienas iš jam paskirtų sargybinių stovėjo tingiai atsirėmęs į cerkvės sieną, kitas buvo pritūpęs ir ietį pasidėjęs šalia.

– Pasek, kur jį nuvedė. Pats eičiau, bet ir tos uodegos vilksis iš paskos.

– O kur jį galėjo nuvesti?

– Kad žinočiau, negi tavęs klausčiau? – nekantriai burbtelėjo Ruklys. – Pats Babilius kažin ar žino, ką tas Michailas sugalvojęs. Gal jį nori nugirdyti? Gal užburti kokiais rusiškais monais? Gal pagrobti?

– Kažin... – suabejojo Uvis. – Prieš vestuves tikrai nieko nedarys.

– Prieš – greičiausiai ne. Tačiau tas Michailas kažką rezga.Todėl man ir rūpi. Tai eisi, ar ne?

– Kodėl gi ne... – nusprendė Uvis. – Ir taip po miestą pasižvalgyt ruošiausi...

Kunigaikštienė Praskovja Iljinišna visas viltis sudėjo į archimandritą Elisėjų. Prieš kelerius metus jis garsėjo visame Černigove ugningais pamokslais ir sodriu, cerkvių kupolus virpinančiu balsu. Garsėjo skvarbiomis juodomis akimis, kuriomis sugebėdavo pažvelgti tiesiai į kiekvieno nuodėmingojo sielos gelmes, kurios taip karštai suliepsnodavo Dievo pykčiu, kad priekyje stovinčios dvaro bojarinės per jo pamokslus net alpdavo. Kai tėvą Elisėjų pakėlė į archimandritus ir skyrė jam valdyti tolimą vienuolyną, daugelis tikinčiųjų nusivylė. Žmonės netgi šnekėjo apie kelias bojarines, kurios taip sielojosi dėl tėvo Elisėjaus išvykimo, kad pačios užsidarė vienuolynuose. Tačiau Praskovja Iljinišna gerai žinojo, jog apkalbos – našta, kurios neišvengia nė viena iškilesnė asmenybė, o ką ir kalbėti apie tokį dar jauną vienuolį kaip tėvas Elisėjus. Svarbiausia, kad dabar, išmušus sunkiai valandai, ji vėl

galėjo juo pasikliauti. Tėvas Elisėjus neatrodė pasikeitęs. Toks pat išvaizdus, tankia, gražiai apkirpta barzda, stuomeningas, tamsoko veido, išraiškingomis lūpomis ir tiesia nosimi vyras. Juodos veriančios akys per tuos metus nė per plauką neprarado skvarbumo.

Linktelėjęs kunigaikštienei, tėvas Elisėjus užsikišo dešinės rankos pirštus už abito diržo. Ant bevardžio piršto blykstelėjo siauras sidabrinis žiedas. Jis ką tik grįžo, ilgokai pasikalbėjęs su būsimaja krikščione, ir Praskovja Iljinišna pastebėjo, kad vienuolio skruostus buvo nudažęs raudonis. Taip būdavo, kai tėvas Elisėjus supykdavo. Žaibavo ir jo juodos akys.

– Ji baisi, ar ne? – viltingai paklausė kunigaikštienė. – Turbūt jos negalima leisti prie krikšto!

– Negalima... – patvirtino tėvas Elisėjus ir tuoj pat pakratė galvą. – Atleiskite, šviesiausioji. Tai ta jos palydovė netinka krikštui. Ji atkakliai tvirtina, jog to pati nenori. Išdidumas užvaldė jos sielą... Seniai nesu matęs tiek nuodėmingos puikybės.

– O ta?.. Kurią atsikvietė kunigaikštis mano vargšui sūnui?

– Sofija... Manau, tas vardas jai tiktų. Ji nuolanki. – Tėvas Elisėjus nusišluostė aprasojusią kaktą. – Atleiskite, man nelengva, kai susiduriu su tokia pagoniška jėga. Ir kaip gali tokiame gražiame Visagalio kūrinyje tūnoti toks atsidavimas šėtonui? Išties nesuprantami Viešpaties keliai. Bet, dėkui Aukščiausiajam, tai nebūdinga jūsų sūnaus nuotakai. Ne... Ji visai kitokia. Ir jau žino nemažai krikščioniškų tiesų. Jos motina vis dėlto krikščionė.

– Ir... Ir leisite ją krikštyti?

– Kad ir rytoj, šviesiausioji. Krikštas reikalauja pirmiausia nuolankumo. Pasidavimo Šventosios dvasios globai. Ir būsimoji Sofija tai turi. Taip, ji turi tą dovaną... Tačiau ta antroji... Ją vadina Gaile... Tai kažkoks šėtoniškas vardas, nors ausiai ir gana malonus. Matyt, tai nelabojo pinklės.

Praskovja Ilijnišna įnirtingai kramtė lūpas nekreipdama dėmesio į tėvo Elisėjaus siautulį. Nors ji ir žinojo, kad negalima kaltinti tokio švento žmogaus kaip tėvas Elisėjus, dabar jautėsi nusivylusi.

– Tai nieko kito nebelieka, – sumurmėjo ji.

– Dėl tos pagonės tikrai nieko kito nelieka, – pritarė tėvas Elisėjus.

– Ne ji man svarbi!.. Ta mergšė tik paikų vyrų galvoms tinka sukti. Pasistengsiu, kad po vestuvių jos čia nė kvapo neliktų…

– Tikrai taip. Ji nuodėmės šaltinis, – vėl pritarė tėvas Elisėjus. – Skaudulys, kurį reikia pašalinti.

– Tuoj pat po vestuvių, – užtikrino kunigaikštienė.

Tėvas Elisėjus atsainiai nusilenkė ir išėjo, o kunigaikštienė dar ilgai negalėjo nusiraminti. Sunku buvo susitaikyti su mintimi, jog paskutinė viltis žlugo.

– Sofija!.. – sušnypštė ji. – Angis ji, o ne Sofija. Tikra gyvatė, ir šventosios Sofijos vardo neverta!..

Černigovas Uviui buvo ne pirmas rusų miestas, tad jo nenustebino nei garsai, nei kvapai, nei žmonių apdarai. Dardėjo vežimai, šūkavo prekijai, ant slenksčių plepėjo moterys, klykavo vaikai, už tvorų amsėjo šunys, o gerai įsiklausęs galėjai išgirsti ir vištų kudakavimą. Kažkokia moteriškė, atlapojusi girgždančias langines, tiesiai prieš nosį šliūkštelėjo kibirą paplavų. Uvis atšoko, ir visos pamazgos kliuvo jojančiam pro šalį gelumbės pirkliui. Tas trūktelėjo arklį ir paleido gerklę:

– Ei tu, pasiutbobe! Ar apžlibai, ar proto trūksta!..

Moteris nusikvatojusi trenkė langinėmis.

– Ar ne ragana.!.. – burnojo šluostydamas skvernus pirklys. – Tokiai tik šonus reikia išvanot!

Uvis, atsargiai aplenkdamas negrįsta gatve srovelėmis tekančias pamazgas, pasiekė kažkokią cerkvę. Ten, nugara atsirėmęs į medinę tvorą, slepiančią nuo smalsių akių pasiturinčio miestelėno kiemą, snūduriavo vienakojis elgeta. Veidą jis buvo prisidengęs nešvariu raudonu skuduru, šalia, uostinėdamas musių aptūptą arkliamėšlį, tupėjo lopais nuplikęs šuo. Uviui stabtelėjus, šuo atkuto ir kimiai amtelėjo. Luošys nutraukė nuo galvos skudurą

ir, traiškanota akimi nužvelgęs į Uvį, atkišo pajuodusį delną.

Uvis pasirausė kišenėje ir pirštais atrinko mažiausią.

– Ar praėjo pro tave svetimšaliai, tėvuk? – paklausė, rodydamas pinigėlį.

– Ee... Kada?.. Kokie?.. – lemeno elgeta.

– Neseniai. Toks šviesus jaunuolis. Jį lydi bojarinas ir keli tarnai.

Elgeta įsistebeilijo į Uvį bandydamas atspėti, koks atsakymas labiausiai pageidaujamas.

– Tik sakyk teisybę, – padrąsino Uvis. – Tada gausi.

– Kad ne... – numykė elgeta ir stipriai sugniaužė delnan įkritusį pinigą. – O ko jiems čia ieškoti?

– Na, gal ieško, kur gražiai gieda.

– Jei dėl giedojimo, tai šiuo dienos metu į Jelecko soborą reikia. Va, ton pusėn.

Vargeta dar bandė aiškinti, kad tik, gink Dieve, jis neduotų tenykščiams elgetoms, nes tie bjaurybės jį pragina iš ten... Uvis, nesileisdamas daugiau į kalbas, pasuko Jelecko soboro link.

Sobore vyko vidudienio mišios, tačiau diena buvo ne šventinė, tad žmonių susirinko negausiai. Daugiausia buvo skaromis apsigaubusių pagyvenusių moterų, nors matėsi ir amatininkų, ir turtinga apranga išsiskiriančių pirklių, ir juodais iki žemės rūbais vilkinčių barzdotų vienuolių. Prie galinės sienos, nukabinėtos paauksuotais, tačiau jau apsmilkusiais ir nuo laiko pajuodusiais rusų šventųjų paveikslais, vinguriavo salsvas dūmelis. Jis kartu su giedančiųjų balsais kilo aukštyn, atsimušė į aukštas apvalias lubas, kurių melsvai pilkame dugne, nukreipęs žvilgsnį į besimeldžiančius, rymojo nutapytas juodabarzdis krikščionių Viešpats.

Uvis, nekreipdamas dėmesio į ištiestus delnus, prasibrovė pro prieangį aptūpusius elgetas ir įžengė į soborą. Pirmiausia jis pastebėjo du sargybinius. Jie stovėjo atsirėmę į vieną iš skliautus remiančių mūrinių stulpų ir išsiskyrė iš besimeldžiančiųjų tuo,

kad jų akys buvo nukreiptos ne į sodriu balsu prieš šventųjų paveikslus giedantį barzdotą dvasiškį, o kažkur į kairę. Uvis žengė dar kelis žingsnius ir išvydo iš spalvotų tviskančių akmenėlių išdėliotą paveikslą, taip pat turbūt vaizduojantį kažkokį šventąjį. Tačiau sargybiniai žiūrėjo ne į jį, o į vienuolių pulkelį, kurio viduryje kyšojo rusvaplaukė paauglio galva. Vaišvilkas užvertęs galvą žvalgėsi į nutapytą ant lubų krikščionių Viešpatį, smalsiai tyrinėjo akmenėlius, iš kurių buvo sudėliotas šventojo atvaizdas. Vienas iš vienuolių jam kažką aiškino, ir Vaišvilko berniokiškai užsispyręs veidas buvo labai susidomėjęs.

"Būta ko tam Rukliui rūpintis, – pagalvojo Uvis. – Vaikiščias susižavėjo margai dažytomis lubomis ir tais spalvotais akmenukais..."

Jis apsidairė ir pamatė tolėliau žilstelėjusią Glebo galvą. Kunigaikščio patikėtinis tiesiog ryte rijo akimis Vaišvilką ir kartais kažką pasakydavo greta stovinčiam senyvam vienuoliui, iš po kurio žilos barzdos kyšojo sidabrinis kryžius.

Apeigos jau artėjo į pabaigą. Stovintis prieš ikonostasą šventikas, apsirėdęs auksu siuvinėtais ilgais rūbais, plačiais rankų mostais laimino susirinkusiuosius. Jo sodrus balsas kartojo žodžius apie tris krikščionių dievus, kurie iš tikrųjų buvo kaip vienas. Visi vienuoliai žegnodamiesi ėmė lankstytis prieš ikonostasą, tarsi rungtyniaudami, kuris palinks žemiau. Uvis nustebęs pamatė, kad nusižiūrėjęs į juos nusilenkė ir Vaišvilkas. Atrodė, jog jis net bandė persižegnoti. Šalia jo stovėjęs vienuolis besilankstydamas stengėsi parodyti, kaip tai yra daroma.

Uvis patraukė pečiais. Jis dar vaikystėje susidūrė su krikščionimis ir jų tikėjimu. Tiesa, tie krikščionys, pas kuriuos jis pateko kaip vergas, meldėsi kitaip. Žegnojosi pradėdami nuo kito peties, nesilankstė prieš savo dievus, o tik dažnai klaupdavosi. Tačiau tie žodžiai ir ženklai, kuriuos jis pažino kur kas geriau už Vaišvilką, buvo dalis prievartos, užtemdžiusios jo dienas Rygoje. Vaišvilkui, be abejo, viskas atrodė kitaip. Jam pataikavo kunigaikščio Michailo dvariškiai ir stačiatikių vienuoliai. Uviui atrodė, jog tapyti ir iš spalvotų akmenėlių sudėlioti paveikslai, tas visą sobo-

ro erdvę užpildantis giedojimas ėjo tiesiai į jaunojo kunigaikščio širdį. Nebuvo ko neigti – tie paveikslai atrodė dailiai, o cerkvė gaudė nuo darnių, galingai dudenančių vienuolių balsų. Tai pripažino ir Uvis, tik tas grožis nepriminė šventumo jausmo, kuris apsupdavo jį Ventės alkakalnyje. Nors ir nuostabiai gražiai buvo nupieštas medis, nors ir tviskėte tviskėjo nutapytas mėlynas dangus, visa tai buvo tik blankus atšvaitas žaliuojančio ąžuolo, tik plokščias šešėlis spindinčios dangaus gelmės.

O kaip iš tikrųjų atrodė Vaišvilkui, nebuvo lengva nuspręsti. Žinoma, jam buvo nepaprastai įdomu. Dar keisčiau, kad jis klausėsi kažką jam aiškinančio vienuolio ir linksėjo tarsi suprastų, apie ką kalbama. Mikulos, kuris paprastai vertėjaudavo, arti nesimatė.

. Susidomėjęs Uvis prasibrovė pro minią. Pasirodė, kad viskas buvo papraščiau. Vaišvilkas iš tiesų dar nesuskubo išmokti rusų kalbos, tačiau rudabarzdis vienuolis, kuris dabar jam aiškino šventosios Fioklos kančias, kad ir klupinėdamas, bet visai pakenčiamai kalbėjo lietuviškai. Uvis buvo pakankamai arti, kai Vaišvilkas atsigrežė į jo pusę ir jį pastebėjo. Uviui pasirodė, kad Mindaugo sūnus truputėlį sutriko.

– Aa... Sveikas, – tarstelėjo, ir nors paprastai berniokiškai stengdavosi vaizduoti viskam abejingą patyrusį vyrą, dabar net draugiškai nusišypsojo. – Čia brolis Gerasimas. Jis man pasakoja apie tuos paveikslus. Kokių stebuklų būna!

– Aš iš Polockas... – prisistatė vienuolis ir išsišiepė, parodydamas kreivus dantis. – Atsiprašyti, bet aš blogai mokėti lietuviškai.

Uvis santūriai linkterėjo. Prieš keletą dešimtmečių Polocko sritis buvo smarkiai puldinėjama, o šiuo metu jo galybė visiškai palaužta. Lietuvių ir žemaičių rikiai, prieš braudamiesi giliau į rusų žemes, Polocke sustodavo atsikvėpti. Todėl buvo aišku, iš kur brolis Gerasimas moka lietuviškai.

– Jis šneka visai neprastai, – pagyrė Vaišvilkas. – Bet ar tu esi matęs tokių grožybių? Ką?.. Tik pažvelk, Uvi!..

– Tai šventasis Jonas... Jis – krikštija... Su Jordano vandeniu... – aiškino brolis Gerasimas, pagarbiai nusilenkdamas paveikslui,

vaizduojančiam juodabarzdį vyrą, iki kelių įbridusį į melsvą, taisyklingom bangelėm ribuliuojantį vandenį. Vyro akys buvo išraiškingos, atrodė, jog jos liepsnote liepsnojo.

– Žmonės sakyti, kad jis kaip tėvas Elisėjus... – pridūrė brolis Gerasimas.

– Čia Elisėjus? – paklausė Vaišvilkas. – Man Gabija pasakojo apie jį...

– Ne... Ne... Jis šventasis Jonas Krikštytojas.. – pataisė brolis Gerasimas. – Bet veidas... Vienas veidas kaip Elisėjus.

Vaišvilkas įdėmiai patyrinėjo liepsnojančias šventojo akis.

– Jis piktas.

– O ne! Jis... Jis... – Broliui Gerasimui aiškiai trūko lietuviškų žodžių. – Jis daug šventas žmogus.

– Paklausk Mindaugo sūnaus, ar jis norėtų pamatyti bibliotafą? – pasigirdo sodrus Glebo balsas. Kunigaikščio patikėtinis įtariai nužvelgė Uvį ir kažką sumurmėjo ilgabarzdžiui vienuoliui.

Brolis Gerasimas niekaip negalėjo išversti. Jis skėsčiojo rankomis, paišydamas kažkokius ženklus ore, tačiau Vaišvilkas nesusigaudė.

– Paaiškink jam, kad ten vienuoliai perrašo knygas, – rusiškai pridūrė Glebas.

– Taip, taip... O, daug daug knygų... Ir maldūs vienuoliai...

Vaišvilkas pritardamas linktelėjo galvą. Atrodė, kad jam viskas čia įdomu. Bojarinas Glebas atsistojo tarp Uvio ir Vaišvilko.

– Tu, matyt, turi kokių reikalų mieste, – tarė jis Uviui. – Nenorėčiau tavęs trukdyti.

– Joks čia trukdymas, – numojo ranka Uvis. – Aš pats norėjau viską pamatyti.

Glebo veidu perbėgo šešėlis, tačiau jis buvo patyręs dvariškis, todėl tik giliai atsiduso ir kreivai šyptelėjo.

Jelecko vienuolyno viršininkas buvo išvykęs rinkti aukų, tad atvykėlius pasitiko jo dešinioji ranka tėvas Nikiforas. Iš pradžių

jis nepatikliai nudelbė svetimšalius, tačiau pusbalsiu pasikalbėjęs su bojarinu Glebu atlyžo. Girdas apie Simeono ir Nalšios kunigaikštytės vedybas prasismelkė ir pro storas vienuolyno sienas, o kunigaikščio Michailo svečius privalėjo gerbti ir vienuoliai. Jo seniokiškas veidas su pusapvale žila barzdele sutriko, nes tėvas Nikiforas nesugebėjo nuslėpti nuostabos, kad jo amžiui einant į galą į šventą vietą tenka įsileisti pagonis, nuo kurių dar prieš porą metų buvo gintasi kalaviju.

Giliai atsidusęs, garbusis tėvas Nikiforas ištraukė iš abito klosčių varpelį ir keliskart patilindžiavo.

Matyt, jo įsakymų buvo laukiama, nes tuojau atsivėrė durys ir vorele įžygiavo keli nuolankiai linksintys jauni vienuoliai.

– Šiuos mūsų brolius Kristuje... – pradėjo tėvas Nikiforas ir nutilo, susizgribęs, jog pradėta ne visai tinkamai. – Šiems garbiems svečiams parodykite tai, ką jie pageidaus matyti.

– Pageidautumėm pamatyti ir bibliotafą,– įsiterpė bojarinas Glebas.

Tėvas Nikiforas sumirksėjo ir dar giliau atsiduso.

– Ten dirbama... Nežinau, ar vertėtų trukdyti.

– Šviesiausiasis kniazius pats pasiūlė, – pertraukė jį Glebas. – Jaunajam Lietuvos kunigaikščiui verta pamatyti jūsų raštvedžius. Gal jis kada vieną ar kelis pasikvies... Gal ir iš jūsų vienuolyno.

– Aa... Nors... Jei šviesiausiasis pageidauja, tebūnie, veskite juos ir į bibliotafą.

Jis vėl skambtelėjo varpeliu, paragindamas vienuolius vykdyti įsakymą. Kai bojarinas Glebas dingo už durų, jis pasilenkė prie vieno iš jaunųjų vienuolių.

– Vis dėlto į Šventosios Trejybės koplyčią jų neveskite, – pusbalsiu tarė tėvas Nikiforas. – Ir žiūrėkite, kad nečiupinėtų altorių. O ypač neprileiskite prie šventųjų relikvijų. Vis dėlto jie... – Tėvas Nikiforas dvejojo, kokį žodį pavartoti. – Tiek to, eikite jau, eikite su Dievo palaima, – mostelėjo plačiomis rankovėmis.

– Supratau, supratau... – kartojo atatupstas traukdamasis prie durų vienuoliukas.

– Dangaus Viešpatie, suteik man nuolankumo, – užsivėrus

durims sumurmėjo tėvas Nikiforas ir įsikišo varpelį į plačias abito klostes. – Pagonių pasiuntinius priglaudžiame prie krūtinės lyg šventoji Teosofija nuodingą angį.

Uvis stengėsi dėtis abejingu, tačiau kartais tai buvo nelengva. Teko pripažinti, jog Jelecko vienuolyne buvo ką parodyti ir ką pamatyti. Net trijose cerkvelėse jie žavėjosi vienas už kitą puošnesniais ikonostasais. Auksu žėrėjo šventųjų karūnos, ramybės nutvieksti jų veidai paslaptingai spindėjo žvakių šviesoje, oras buvo persunktas salsvais smilkalų dūmais. Septynis su puse aukšto jie kopė į šventos Eustafijos cerkvės bokštą, kur kabojo sunkūs variniai varpai. Ir kai prieš popietines pamaldas sugaudė didžiausias, atrodė, kad galingą skambesį jie ne tiek girdėjo kiek jauste jautė visu savo kūnu. Po to akmeniniais laiptais nusileido į gilius požemius, kuriuose deglai apšvietė pažaliavusias nuo drėgmės sienas. Vienose požeminėse patalpose buvo laikomos maisto atsargos, kitos buvo tuščios, ir brolis Gerasimas trumpai paaiškino, kad ne taip jau seniai, kai juos buvo užpuolę polovcai, čia slėpėsi vienuoliai ir buvo suneštas vienuolyno turtas.

Siaura anga, prakirsta baltoje uolienoje, rodė kelią į kitas patalpas. Oras staiga pasikeitė, tapo sausesnis, jame tvyrojo savotiškas dūlėsių kvapas. Kai priekyje einantys vienuoliukai pakėlė deglus, palei abi sienas jie išvydo net trimis aukštais ant lentynų suguldytus į drobes suvystytus vienuolių kūnus. “Kai kurie broliai čia ilsisi daugiau nei du šimtus metų”, – pašnibždomis pagarbiai paaiškino brolis Gerasimas. Ant papilkėjusios laidojimo drobės matėsi maldai sukryžiuotos mirusiųjų rankos – trapios, beveik permatomos. Gerasimas ir kiti vienuoliai dar kartą persižegnojo, žiūrėdamas į juos, persižegnoti bandė ir Vaišvilkas.

Tiesą sakant, Vaišvilkas domėjosi viskuo ir nesivaržė rodyti susižavėjimo. Vienuolyno iždo menėje jį stebino rubinais ir smaragdais puošti kielikai, auksu siuvinėti arnotai, juodu raižytu bazaltu padabintas marmurinis krikšto vandeniui skirtas dubuo.

Daug kas kėlė nuostabą ir susižavėjimą, tačiau įdomiausia pasirodė esanti menė, kurioje vienuoliai buvo palinkę prie perrašomų pergamentų. Bibliotafe buvo šviesiau negu kitose vienuolyno menėse. Storose sienose buvo iškirsti aukšti langai. Švino siūlėmis sutvirtinto šviesaus stiklo lakšteliai gerai praleido saulės spindulius, kurie apšvietė laiko nugludintus ąžuolinius stalus ir lentynas. Vienose lentynose tvarkingai sudėti gulėjo pergamento ritiniai, kitose – tamsia oda aptrauktos storos knygos. Juos pasitiko neaukštas senas vienuolis. Jis priekaištingai nužvelgė įsibrovėlius ir jo žvilgsnis suminkštėjo tik broliui Gerasimui pašnibždėjus, kas siunčia nelauktus svečius. Tamsaus gymio veide blykstelėjo trumpa, bet raiški šypsena.

– Tai brolis Spiridonas, – pagarbiai paaiškino Gerasimas. – Jis iš Konstantinopolio! O, tai labai toli... Jis žinoti viską... Viską!.. – Gerasimas sumostagavo rankomis rodydamas sukrautus ritinius ir knygas. – Visas kalbas. Graikiškas, arabiškas, hebrajiškas...

– Bet ne žemaitiškai... – burbtelėjo Uvis, ir brolis Gerasimas suraukė kaktą.

– Visas kalbas, kur yra raštas... Kur yra knygos! – pakartojo jis tvirtai.

Uviui jo pasipūtimas sukėlė norą prieštarauti, tačiau Vaišvilkas, atrodo, buvo priblokštas. Vos ne išsižiojęs jis žvalgėsi po lentynas.

– Tiek daug... – tarė jis nustebusiu balsu. – Kam tiek reikia?..

– Čia sudėta išmintis! – paaiškino Gerasimas. – Viskas, ką žmonės žino.

– Jei žino, kodėl nepasako?

– Jie mirė! – Gerasimas kilstelėjo rankas ir išvertė Vaišvilko žodžius Spiridonui. Vėl blykstelėjo balti senio dantys. Atrodė, jog jį tie žodžiai prajuokino. – Jie seniai, seniai lavonas, – pakartojo Gerasimas ir bakstelėjo pirštu į ritinius lentynose. – Bet išmintis, ji pasilikti. Va, ten!

Tai dar labiau nustebino Vaišvilką. Jis priėjo prie lentynos, kur gulėjo seniausiai atrodantys, pajuodusiais kraštais ritiniai. Vieną jis pagarbiai palietė.

– Jie mirę, bet jų tiesa čia?
– Taip.
– Ar tai įmanoma?
– Pasakyk jam, kad jų mintys pagautos rašto ženklais, – paaiškino tėvas Spiridonas. – Ir jos tampa amžinos. Pergamentas gali sutrūnyti, bet mintys – ne, nes jos perrašomos daugelį kartų.
– Pavyzdžiui, šitos mintys. Kieno jos?
Spiridonas paėmė ritinį, ir atrišo juostą. Ploni įgudę pirštai atsargiai atlenkė pageltusį ir trapų pergamentą. Jis pažvelgė į pirmuosius pergamente įrašytus žodžius ir kažką pusbalsiu tarė Gerasimui.
– Šitas rašyti Aristotelis... – išvertė Gerasimas. – Jis graikas. Kaip ir tėvas Spiridonas... Labai gudrus graikas.
– Ir jis miręs? – paklausė Vaišvilkas.
Kai tėvas Spiridonas išgirdo klausimo vertimą, jo dantys blykstelėjo dar plačiau.
– Jis miręs jau beveik tūkstantis penki šimtai metų... – išvertė Gerasimas. Vaišvilkas palingavo galvą, tačiau toks didelis skaičius jam, matyt, nedaug ką tereiškė, tad šįkart labiau nustebo Uvis.
– Tūkstantis penki šimtai? – Uvis išskėtė abiejų rankų pirštus, po to, laikydamas kairįjį kumštį suspaudęs, vėl atgniaužė dešinį delną. – Tiek šimtų?!
– Taip.
Uvis giliai įkvėpė. Ši žinia užgniaužė kvapą.
– Aš netikiu! – tarė jis tvirtai ir atsigręžė į Vaišvilką. – O tu neklausyk jų. Jie tau meluoja.
– Tėvas Spiridonas nemeluoti!.. – pasibaisėjo brolis Gerasimas. – Jis niekada, niekada nemeluoti!
Jo balsas užlūžo, ir bojarinas Glebas bei kiti vienuoliai, kurie taip pat smalsiai žvalgėsi po bibliotafą, sužiuro į juos.
– Negali būti! – pakartojo Uvis. – Jie nori tau apsukti galvą, Mindaugo sūnau. Apgauti tave nori.
Vos ne springdamas iš susijaudinimo Gerasimas vertė jo žodžius ir visi, išskyrus tėvą Spiridoną, aiškiai įsižeidė. Vienuoliukai atsitraukė iki pat sienos ir žegnojosi plačiais rankų mostais.

Glebas net graibėsi apie juosmenį, tarsi ieškodamas ginklo.

– Kaip drįsti?.. – sušvokštė Glebas. – Kaip drįsti taip sakyti, tu žlibas pagoni!

Tėvas Spiridonas pakėlė ranką ir nusišypsojo.

– Jaunuolis stebisi.. – tarė jis. – Ir teisingai. Tai išties nuostabu.

– Jis yra aklas ir kvailas pagonis! – įsiuto Glebas.

– Ir Aristotelis buvo pagonis, – ramiai tęsė graikas vienuolis. Tai išgirdęs bojarinas Glebas žiobtelėjo tarsi ant kranto ištraukta žuvis. – Mūsų Išganytojas gimė prieš dvylika šimtų metų, – paaiškino tėvas Spiridonas. – O Aristotelis dar trim šimtais metų anksčiau. Jis negalėjo pažinti tikrojo Dievo.

– Bet kaip tas pagonis išdrįso...

– Pasmerkti ne tie, kurie klysta, bet tie, kurie laikosi savo klaidos, – nekantriai pertraukė bojariną graikas vienuolis. – O man atrodo, kad šie jaunuoliai ieško tiesos. Paklausk jų...

Brolis Gerasimas išvertė, ir Vaišvilkas tvirtai linktelėjo galva.

– Aš noriu... – tarė jis. – Noriu žinoti...

Tėvo Spiridono akys nukrypo į Uvį ir šis giliai įkvėpė, prisiminęs, kad jam jau buvo tekę išgyventi kažką panašaus, kai jis buvo jaunesnis už Vaišvilką*. Šį kartą jam atsakyti buvo lengviau.

– Mes turime dievus, kurie į paveikslus netelpa, – tarė jis tėvui Spiridonui. – Ir man sunku atskirti jūsų Dievą nuo tų, kurie jį skelbia. O skelbia jį netinkamai.

– Tiesa nepriklauso nuo jos skelbėjų... – atsiduso graikas vienuolis. – Aš melsiu Viešpatį, kad tu tai suprastum. Dabar, manau, pakaks. Šis jauniausias tiesos ieškotojas jau pradeda pavargti...

Teko pripažinti, jog tėvas Spiridonas iš tiesų buvo įžvalgus. Nuo įspūdžių gausos paraudonavo ne tik Vaišvilo skruostai, bet ir akys. Jis pats dar bandė prieštarauti, tačiau tėvo Spiridono padrąsintas bojarinas Glebas pareiškė, jog jau temsta ir metas grįžti į kunigaikščio Michailo rūmus.

---

* Uvis ruošėsi krikštui kai buvo keturiolikos. Tai aprašyta "Pelkių vilkėje".

6

Naktinis svečias

Černigovo kremlių jie pasiekė jau sutemus. Grįžtant Uvis susikirto su Vaišvilku. Juodu skyrė ne tik amžius, bet ir būdas, tačiau lig šiol tai jiems netrukdė, nes Uviui nebūdavo reikalo su juo ginčytis. Tačiau dabar padėtis keitėsi. Uvis aiškiai matė, jog rusai spendžia Vaišvilkui žabangus, į kuriuos šis puola stačia galva... Tai jį ne tik pykino, bet ir kėlė rimtą pavojų ateičiai. Nors Mindaugas stiprus, valdovų ateitis miglota. Vaišvilkas jo įpėdinis, o jei Vilnių perims kunigaikštis, pasiduodantis rusų įtakai, žemaičiams tai tikrai nebus į naudą. Ypač dabar, kai vidinių kovų išvargintos rusų žemės nusilpo, suteikdamos neregėto patrauklumo norintiems pasipelnyti. Net iš to, ką Uvis matė keliaudamas, buvo aišku, jog žemaičių jotys be ypatingo pasipriešinimo gali nusigauti iki pat Dnepro, o panorėję – ir dar toliau. Masinanti galimybė, nes Dnepru plaukia didžiuma pirklių iš Didžiojo Naugardo ir pietinių Rusios žemių. Naugardo turtą čia galima paimti ir neišgriovus jo tvirtų sienų.

Ir štai dabar šis paikas vaikiščias aikčioja vien pamatęs dailiai nutapytas lubas! Pikčiausia, kad Vaišvilkas jo perspėjimus praleidžia pro ausis. “Ne tavo reikalas!” – atkirto Uviui, kai šis bandė jam paaiškinti, jog per daug žavėtis tuo, ką matė, nedera. Jis darysiąs kas jam patinka, be to, nors tie rusų dievai ir gražiai pavaizduoti, labiau jį domina tuose senuose pergamentuose sukaupta išmintis. “Tai irgi niekai, – tvirtino Uvis. – Kokia nauda iš tos išminties? Pats girdėjai, kai polovcai užpuolė, jie sulindo į rūsius lyg išsigandusios žiurkės. Tai rūsiai juos išgelbėjo, o ne mirusiųjų išmintis”.

To ir Vaišvilkas nesugebėjo paneigti, todėl tik dar labiau supyko. “Jūs, žemaičiai, visi bukapročiai, o tavo sesuo ne ką geresnė, – įniršęs tėškė jis. – Ir nemanykit, kad jūsų kam reikia.”

Uvis, žinoma, pirma būtų nustebęs, kodėl Mindaugo sūnus staiga užsipuolė Gailę, bet po pokalbio su Rukliu suvokė, kas taip graužia Vaišvilką. Nors ir knietėjo atrėžti, jog Gailė į tokius nebrendylas nekreipia dėmėsio, tačiau susivaldė. Reikalas buvo pernelyg rimtas. Jis tik patraukė pečiais ir tarstelėjo, jog nesupranta, kuo Vaišvilkui užkliuvo Gailė. Ji pati, pridūrė, apie Vaišvilką ki-

taip kalbėjusi. Vaišvilko akys sužibo. “Tikrai? – įtariai paklausė jis. – Bet kad ji taip baisiai riečia nosį!..” Uvis papurtė galvą. “Tik ne Gailė, – paprieštaravo jis. – Iš tikrųjų ji labai nedrąsi. Matyt, čia šuo pakastas...”

Vaišvilkas atkuto ir būtų dar mielai pakalbėjęs apie Gailę, tačiau jie pasiekė Černigovo kremliaus didžiuosius vartus. Bojarinas Glebas, kuris visą kelią nerimaudamas klausėsi jų pokalbio ir suprato tik tiek, kad žemaitis bara Mindaugo sūnų, ryžtingai įsiterpė, ir jų pokalbis nutrūko.

Vaišvilką Glebas nusivedė į dešinįjį kunigaikščio rūmų sparną, kur buvo apgyvendintos būsimoji nuotaka ir Gailė. Uvis pasuko į priešingą pusę. Nors jau buvo sutemę, kremliaus kiemą apšvietė liepsnojantys deglai. Jų atšvaitai dar labiau pagilino prie durų laukiančio Ruklio randus. Toliau Uvis išvydo ir jam paskirtus sargybinius. Tie buvo pritūpę prie sienos ir atrodė, jog vienas iš jų snaudžia, nes sunkiai laikė pusiausvyrą net atsirėmęs į ietį.

– Matau, kad vis dėlto jį radai... – pusbalsiu tarė Ruklys. – Ilgai užtrukote. Kas nutiko?

Uvis nenorėjo smulkiai pasakoti dienos nuotykių, tik burbtelėjo, kad Mindaugo atžala, atrodo, pernelyg susižavėjo išmargintom sienom, ir pridūrė, jog tokius vaikiščius derėtų palikti namie su auklėmis.

Ruklys pritariančiai suniurzgė.

– Sakiau Mindaugui, kad anksti dar. Bet... – Jis atsiduso ir Uviui jau einant pro šalį timptelėjo už rankovės. – Palauk mažumėlę. Suspėsi į miegonis...

– Ko dar? – nekantriai paklausė Uvis ir apsižvalgė. Į kiemą nusileidus tirštoms sutemoms, iš plyno tarsi stepė dangaus žvelgė vienišas mėnulis. Rūmai buvo nutilę, tik nuo Desnos atklysdavo naktinę velkę tempiančių žvejų šūkčiojimai. – Žinai, rusai man šiandien įgriso iki gyvo kaulo.

– Suprantu. Bet čia, manau, bus ne rusai... – Ruklys mostelėjo

galva į didžiųjų rūmų pusę. Ten koks tuzinas deglų apšvietė plačius laiptus ir įmantriais raižiniais papuoštas rūmų duris. Prie durų išsirikiavę stovėjo šeši sargybiniai. Jie buvo išsitempę, ietis priglaudę prie šono.

– Paprastai ten stovi dviese, – negarsiai tęsė Ruklys. – Tik prieš jums ateinant pasirodė dar keturi. Manau, netrukus turės išeiti...

– Kas turės išeiti?

– Pamatysi... Va! Jau eina...

Iš̩ties didžiosios durys jau prasivėrė. Pirma išėjo tarnas, sustojęs žemai nusilenkė durims, ir tada tarpduryje pasirodė tamsiaveidis polovcas. Deglo šviesoje mirgėjo auksiniais pinigėliais papuoštas šilko apsiaustas. Nors ir žemo ūgio, dėl išdidžios laikysenos atrodė gerokai aukštesnis. Polovcas apsidairė ir uždėjo ranką ant tviskančiais brangakmeniais papuoštos kreivo kalavijo rankenos. Paskui jį į kiemą išėjo dar trys jo gentainiai. Nors tie buvo ne mažiau išsipuošę, tačiau laikysena pirmajam neprilygo.

– Ko jie čia?.. – sušnibždėjo Uvis.

– Matyt, tarėsi su kunigaikščiu, – sumurmėjo Ruklys. – Dienai įpusėjus atvyko, tik dabar iškeliauja. Kunigaikštis kažką rezga, prisiekiu šerno iltimi!..

Nuo arklidžių tamsoje jau kaukšėjo žirgų kanopos. Netrukus į deglų apšviestą plotą buvo įvesti puikūs ristūnai. Net prieblandoje buvo matyti, jog arkliai eiklūs kaip reta. Polovcai nulipo nuo laiptų, vienas iš trijų pabėgėjęs į priekį nusilenkė ir atkišo sunertus delnus. Jų vadas pastatė ant delnų kairę koją ir atsipyręs grakščiai įšoko į balną. Kiti į balnus įsėdo patys. Atrodė, jog jie tiesiog prilipo prie savo žirgų. Visi keturi pasuko didžiųjų vartų link, ir nors juos netrukus apgaubė tamsa, dar kurį laiką girdėjosi darnus žirgų kanopų kaukšėjimas.

– Na ką gi, mes žinojom, kad čia laikosi polovcai... – nusižiovavo Uvis. – Man mieste sakė, kad jų stovykla už trijų mylių. Bet dabar jau tikrai metas miegoti.

– Metas, – sutiko Ruklys. – Nors man ir sunkiai seksis...

– Ir man. Tos prakeiktos lovos per minkštos.

– Ne dėl to. Aš į lovą ir nesigulu. Bet kad išjojo keturi...

– Teisingai darai! Ir aš ant grindų pasiklosiu, – nudžiugo Uvis. – O kas, kad keturi?

– Mat atjojo tai penki... – pasikasė randą Ruklys. – Tai štai kaip. Po kunigaikščio dvarą šlaistosi polovcai, o Mindaugiukas zylioja tarsi durnaropių užkrimtęs... Gerai bent, kad vestuvės už dviejų dienų.

– Žinoma, – sutiko Uvis. Priešiškumas Rukliui jau buvo išblėsęs. – Bet rytas protingesnis už vakarą. Gerai pats sakai... Reikėjo ir man vakar naktį ant grindų pasikloti.

Ne tik Uvį tą naktį kamavo nemiga.

Dešiniajame, stropiai saugomame rūmų sparne įsikūrusią Gailę kankino pavojaus nuojauta. Ji atsisėdo, papurtė galvą ir išpinti plaukai nuvilnijo mėnulio šviesoj kaip sidabras. Blausi šviesa skverbėsi pro lango angą į svetimą kambarį. Miegus išblaškęs sapnas dar šmėkšojo jai akyse. Ji regėjo motiną, stovinčią vilnijančiuose rugiuose, prispaudusią rankas prie krūtinės. Prie jos kojų kartu su sidabriniais rugiais pasistiebę linguoja žalčiai. Ir kiek jų daug, tų žalčių!.. Jie šnypščia ir rangosi kartu su rugių stiebais, ir jau nebeatskirsi, kur rugienojas, kur baltas žalčio kūnas... Tada kažkas dunkstelėjo, ir žalčių šnypštimas nuščiuvo...

Gailė įsiklausė. Tvyrojo tyla. Nesigirdėjo nei sargybinio, kuris paprastai tai brazdindavo ietimi, tai kosčiodavo, o kartais ir užknarkdavo. O visgi sapną nutraukė kažkoks garsas. Tarsi sunkus dunkstelėjimas.

Nuleidusi basas kojas ant vėsių grindų, Gailė nejudėdama sėdėjo lovoje. Pro stačiakampį langelį krintanti mėnesiena gaubė ją tarytum spindintis šydas. Jos žvilgsnis buvo nukreiptas į duris, nes iš ten tikėjosi išgirsti bent menkiausią sargybinio krustelėjimą, kuris būtų ją nuraminęs. Nesigirdėjo nieko.

Nors... Kažkas lauke už lango tarsi klyktelėjo. Gal šikšnosparnį pagavo pelėda?.. Gailei akimirką pasirodė, kad besiliejanti pro langą mėnesiena šnabžda rugių lauko balsu. Ji atsisuko į lan-

gą, bet nepamatė nieko, tik plyno dangaus lopą. Užtat paskui, vėl atsigręžusi į duris, su siaubu išvydo, kad jos praviros. Pro juodą plyšį įlindo kažkieno ranka, ir durys tyliai vėrėsi vis plačiau!..

Laikas buvo sustojęs dar keletą akimirkų. Tarpdury pasirodė žmogaus šešėlis. Gailė prasižiojo, tačiau balsas sustingo gerklėje. Ji pašoko nuo lovos ir staigus judesys suteikė jai jėgų.

– Mama!.. Mama!.. Gelbėk! – garsiai suriko Gailė, bet užpuolikas jau buvo kambaryje...

Jis skaudžiai griebė už plaukų, ir Gailės riksmas užgeso užmestame ant galvos audekle. Nors Gailė ir spurdėjo, bandė draskyti nagais, net įkąsti, bet įsibrovėlis buvo stipresnis. Geležinės rankos sukaustė jos liemenį, spaudė krūtinę, o prie burnos prigludęs audeklas ją dusino. Ji pabandė įspirti ir, matyt, pataikė, nes gniaužtai trumpam atsileido. Ji suklykė. Pasigirdo bėgančių kojų trepsėjimas. Užpuolikas ją paleido taip pat staigiai, kaip buvo nutvėręs. Pirmasis su durklu rankose atskubėjo gretimame kambaryje miegojęs Vaišvilkas. Jis vos ne kaktomuša susidūrė su iš Gailės kambario sprunkančiu vyru. Šis jį taip pastūmė, kad Mindaugaitis atsitrenkė į priešingą sieną, tačiau kirsti suspėjo.

Kur pataikė, jis nežinojo. Matyt, kliudė nesmarkiai, nes užpuoliko tai nesustabdė. Jis dideliais šuoliais nubėgo laiptais žemyn, ir atskubėję prie laukujų durų stovėję sargybiniai jo neišvydo nė ženklo.

Sargybinis pažadino Uvį beveik ant jo užlipdamas. Tačiau jo negalėjai kaltinti, nes kambaryje buvo tamsu, o Uvis gulėjo pasitiesęs antklodę prie pat durų.

– Vaišvilką norėjo pagrobti... – lemeno susijaudinęs ir nustebęs sargybinis. – Vieną merginą sumušė. Mums liepė ieškoti užpuoliko. Visuose rūmuose.

– Ieškoti čia? – sunkiai susigaudė iš miegų išplėštas Uvis. – Kas darosi? Kas sakė?

– Tėvas Elisėjus.. – aiškino sargybinis. Už jo sužibo šviesa. Antrasis sargybinis nešėsi deglą. – Čia nėra... Eime greičiau.

Jie nuskubėjo tolyn, o Uvis, stvėręs kalaviją, išpuolė iš kambario ir bėgte pasileido prie dešiniojo rūmų sparno. Ten mirgėjo deglų šviesos ir šurmuliavo žmonės. Nekreipdamas dėmesio į bandančius jį stabdyti sargybinius, Uvis puolė prie Gailės kambario durų.

Gailė susigūžusi sėdėjo ant lovos krašto ir pamačius Uvį raudodama puolė į glėbį.

– Mane norėjo pasmaugti! – kūkčiojo ji visa virpėdama. – Nužudyti... Bėgam iš čia...

– Nusiramink... – Uvis apkabino seserį kairiąja ranka, nes dešinėje vis dar laikė kalaviją. Jautė, kaip virpa jos kūnas. – Nusiramink, gerai... Kas jis toks?

– Aš nežinau... Nežinau... – purtė galvą Gailė. Brolio glėbyje ji aiškiai ėmė rimti. – Ar mes negalime iš čia išvykti?

– Tuoj... – Uvis švelniai pastūmėjo ją lovos link ir pasodino. Kalaviją jis padėjo ant lovos ir dabar dar stipriau apkabino seserį. Jautė, kaip plaka jos širdis. – Nebijok. Aš tavęs nepaliksiu vienos... Kaip ten buvo?

Gailė atbula ranka nusišluostė ašaras ir jau kiek aprimusi pradėjo pasakoti. Ji buvo įsitikinusi, kad ją išgelbėjo sapne pasirodžiusi motina. Nes tada ji atsibudo ir išgirdo, kaip netoli durų nugriuvo užpuoliko apsvaigintas sargybinis. Jo galva sutrenkta, jis dar neatsigavęs. Jei ne bildesys, tas šunsnukis būtų galėjęs ją užtikti miegančią... Oo... vien apie tai pagalvojus apima siaubas...

Ji visu kūnu nusipurtė.

– Bet sargybinis sakė, kad norėjo pagrobti Vaišvilką?

– Tai tas Elisėjus taip sako, – paaiškino Gailė. – Jis pasirodė po to, kai įpuolė Vaišvilkas ir subėgo sargybiniai. Visi buvo pasimetę, nežinojo, nė ką daryti. Tada jis savo griausmingu balsu visus išvarė ieškoti užpuoliko. Tai jis sakė, kad užpuolikas norėjo pagrobti Vaišvilką, bet supainiojo kambarius. Durys į jo kambarį visai šalia. Tas Elisėjus baisus...

– Kodėl jis baisus? – paklausė Uvis. Iš tiesų, ramiau pagalvojus, protingiau būtų grobti galingo krašto valdovo sūnų negu tolimos Žemaitijos rikio dukterį.

– Jis manęs nekenčia, – tvirtino Gailė. – Kai su Gabija kalba apie rusų dievus, tai mane išvaro iš kambario ir taip nužvelgia, tarsi aš būčiau kuo nusikaltusi. O tas niekšas norėjo pagrobti mane... Nužudyti norėjo.

Uvis paglostė jos pečius ir nesiginčijo, nors buvo labiau linkęs tikėti, jog tikrasis jaukas buvo Vaišvilkas. Naktį supainioti duris visai nesunku.

– Kur dabar Vaišvilkas? Ar tu jam nors padėkojai? – paklausė Uvis.

Gailė papurtė galvą.

– Aš... Aš tikėjausi, kad būsi tu. O Vaišvilkas, jis toks... – Ji atsiduso. Atrodė, kad ji visai nusiramino. – Ar tikrai reikėjo jam padėkoti?

– Būtų nepakenkę... – Uvis pasiėmė kalaviją ir tik dabar suvokė, jog jo makštį paliko savo kambaryje. – Viskas bus gerai... Tik nebijok, – tarė kiek įmanydamas ramiau ir pakštelėjo Gailei į kaktą.

Pats toli gražu tuo netikėjo. Tiesa, šiuo metu pavojus gal ir kiek atitolęs, tačiau jis visa savo esybe jautė, jog Michailo dvaras pritvinkęs grėsmės.

Sargybiniai ieškojo užpuoliko, kol išaušo rytas. Po to kartu su tarnais buvo perkoštas visas dvaras. Tačiau paieškos liko bevaisės, tas nevidonas dingo tarsi į vandenį. Vartų ir bokštų sargyba tvirtino, jog jie nieko nematė nei įeinant nei išeinant. Pritrenktas sargybinis dar vis nepajėgė atsipeikėti. Smūgis buvo toks stiprus, kad visa dešinioji galvos pusė ištino. Nieko naujo negalėjo prisiminti ir Gailė su Vaišvilku. Buvo aišku, kad užpuolikas turėjo būti stiprus ir reto vikrumo vyras. Pagaliau po vidudienio kunigaikštis Michailas pareiškė, jog daugiau laiko gaišti negalima, reikia baigti bergždžias paieškas ir ruoštis vestuvėms. Jis pats pritarė tėvo Elisėjaus nuomonei, jog bandyta pagrobti Vaišvilką, ir neabejojo, jog tai kokio papirkto niekšo darbas. Papirkėjai jam bu-

vo aiškūs: Volynės kunigaikštis Danila arba Vladimiro Riurikovičiai. Žinoma, tą darė ne jo dvariškis, nes nebūtų supainiojęs durų.

Ruklys su Rimgaudu buvo linkę sutikti, kad būta klaidos, tačiau, jų galva, įtariamųjų ratas galėjo būt daug platesnis. Galėjo kėsintis ir už miesto sienos įsikūrę polovcai, ir koks nors Michailo dvariškis arba, Ruklio nuomone, net pats Michailas. Su šia spėlione nenorėjo sutikti nei Rimgaudas, nei Uvis, nes kaip tada paaiškinti, kad buvo supainiotos durys? Pagaliau Michailas galėtų rasti ir geresnę progą.

– Anaiptol, – laikėsi savo nuomonės Ruklys. – Jam svarbu ne tik pagrobti, bet ir pagrobti taip, kad jo paties niekas neįtartų. O jei taip, galima paaiškinti ir kodėl nepavyko. Michailui teko pasinaudoti ne dvaro žmonėmis, o tie galėjo apsirikti.

– Bet, Rukly, nejaugi prieš pat vestuves? – paklausė Rimgaudas. – Jam tos vestuvės svarbios.

Ruklio pasitikėjimas rusų kunigaikščiais buvo toks menkas, kad net šis teiginys jo neįtikino. Jei tik įmanoma apgauti, tai jie ir apgaus, tvirtino jis.

– Bet kad Michailui nereikia to tavo Vaišvilko nei grobti, – karčiai tarė Rimgaudas. – Jis jau, atrodo, ir taip prie jų prilipęs...

Ruklys giliai atsiduso, su priekaištu pažvelgė į Uvį ir nieko neatsakė. Kas tiesa, tai tiesa – po naktinio įvykio susikalbėti su Vaišvilku tapo dar sunkiau. Su Uviu jis visiškai atsisakė bendrauti, nenoriai kalbėjosi ir su Rukliu. Dabar, baigęs mokyti Daujotaitę, kartu su vertėju Mikula jo kambaryje sėdėjo Elisėjus.

– Bet vaikiščias, atrodo, sužeidė tą įsibrovėlį, – bandė teisinti savo auklėtinį Ruklys. – Mačiau durklą. Yra kraujo žymių.

– Et! – numojo ranka Rimgaudas. – Bet ar polovcą rado?

– Kokį polovcą? – paklausė Uvis.

– Na, tą, penktąjį, apie kurį kalbėjo Ruklys. Gal tai jis?

Ruklys papurtė galvą.

– Negirdėjau. Bet dvaras didelis. Jei Michailas panorėtų, visą tuntą polovcų paslėptų.

Visi nutilo bandydami apmąstyti, ką daryti toliau.

– O kas, jei norėta pagrobti ne Vaišvilką, o Gailę? – paklausė Uvis.

Abu vyresnieji klausiamai sužiuro. Kodėl ir kas kėsintųsi pagrobti merginą iš tolimosios Žemaitijos?

– Ji įsitikinusi, jog norėjo pagrobti ar net nužudyti būtent ją, – pridūrė Uvis.

Rimgaudas atsiduso ir nudelbė akis į grindis.

– Netelpa man tai galvon... – susimąstęs tarė jis. – Merga graži, tas tiesa... Tačiau tai ir viskas. Tiek to, iki vestuvių šios mįslės neišspręsim, o po jų bus nesvarbu.

Ne pirmą kartą teko Uviui suvaldyti norą garsiai atsikirsti. Susivaldė jis ir šįkart.

7

Vestuvės Černigove

Išaušo vestuvių rytas, ir miestą užliejo varpų gaudesys.

Dvaras šurmuliavo, visi skubėjo, kiekvienas turėjo savo pareigą bei vietą, o Uvis vis labiau juto, kad jis čia svetimas. Net Gailė, ir ta nebeturėjo jam laiko. Artėjančių vestuvių šurmuly ji pamiršo savo išgąstį ir didžiumą laiko praleisdavo su Gabija. Miestą užplūdo iš apylinkių suplaukę svečiai, ir Uvis netruko įsitikinti, jog visi bojarinai atvyko su ginkluota palyda. Tiek svečių suplaukė, kad ne tik kunigaikščio dvaras, bet ir visos užeigos bei didesni namai buvo perpildyti. Prieš miesto vartus per antpuolį sudegintų trobų vietoje išdygo palapinės, prie kurių būriavosi savo valdovus atlydėję ginkluoti vyrai.

Varpų dūžiai aidėjo kaip vienas, jų gausmas apsėmė gatves bei aikštes, skverbėsi į tamsius kiemų užkaborius. Privertė suklusti visus – ne tik godžiai šios dienos laukiančias bojarines, bet ir pirklius turguje, ir žvejus Desnos pakrantėje, ir elgetas cerkvių šventoriuose. Subangavo kunigaikščio dvaro kieme susirinkę svečiai, sušurmuliavo nekantri minia, kuri jau nuo apyaušrio stumdėsi prie didžiųjų vartų. Jau senokai buvo paskelbta, jog vestuvės vyks ne mažoje kremliaus cerkvėje, bet didžiajame Jelecko sobore.

Puošniai apsirengusi sargyba skynė kelią per minią, ir pirmieji pasirodė kunigaikštis Michailas su žmona Praskovja Iljinišna. Tuoj už jų ėjo jaunesnieji trys sūnus, o jaunikis Simeonas žengė atsilikęs per kelis žingsnius, lydimas Černigovo vyskupo ir bojarinių mylimo archimandrito Elisėjaus. Giliai sukišęs rankas į plačias juodo abito rankoves, šis praėjo pro pat Uvį, kuriam pasirodė, jog vienuolis pavargęs. Gal jį kamuoja liga? Nors jis ir laikė galvą iškėlęs aukštai, skruostai atrodė įdubę, veidas pablyškęs.

Tačiau nebuvo laiko stebėti vienuolį, nes lydima pamergių pasirodė Gabija ir visų žvilgsniai tuojau pat nukrypo į ją.

Susižavėjusi minia negalėjo atitraukti akių. Palyginus su itin puošniai apsirengusia kunigaikštiene ir bojarinėmis, Gabijos apranga atrodė santūriai kukli. Ilgas sijonas ir marškiniai buvo baltinto lino. Į akis krito sidabru siuvinėta juosta, persmaugusi laibą merginos liemenį, ir puošni sidabrinė antkaklė su gelsvo stiklo akelėmis. Gintarinė segė, vaizduojanti du susivijusius žalčius, pri-

laikė balto šermuonėlio kailiuku apkraštuotą apsiaustą. Blyškiame jaunosios veide spindėjo nuostaba, sumišusi su liūdesiu. Ji žvalgėsi lyg į narvą uždarytas paukštelis, supratęs, kad laisvės daugiau nematys. Uvis ją nusekė akimis ir pirmą kartą pajuto jai gailestį: Gabija yra auka, paaukota ne dievams permaldauti, bet tam, kad Nalšios ir Černigovo valdovai įgyvendintų savo siekius.

Jaunajai praėjus, prie didžiųjų vartų prasidėjo neapsakoma grūstis. Sargybiniai, spūstelėję pečiais, padarė tarpą, pro kurį prasispraudė Gailė ir dar penkios pamergės. Joms praėjus, eisena pairo. Kieme dar buvo likę daug kilmingųjų, dvariškių, šiaip svečių, atvykusių iš toliau su savo ginkluotom palydom. Kunigaikščiui ir jauniesiems nutolus, jie susirūpino, jog gali atsilikti, ir pradėjo urmu brautis pro vartus. Tarp jų Uvis pamatė alkūnėmis besidarbuojantį Vaišvilką ir visada santūrų Rimgaudą, kuriam buvo pavesta prižiūrėti, kad Daujotaitės krikštas ir vestuvės vyktų pagal valdovų sutartį. Uvis tokių pareigų neturėjo, todėl nutarė išeiti pro šoninius vartus ir pabandyti aplenkti didžiąją spūstį. Čia jis suklydo – šalutinės gatvės buvo ne ką mažiau prigrūstos negu pagrindinė, kuria eisena traukė į Jelecko soborą. Užtat kulniuoti nereikėjo vienam, nes prasmukęs pro šoninius vartus sutiko Ūdrį ir dar tris nalšėnų karius. Visi triukšmingai pasisveikino, nes keletą dienų buvo nesimatę. Braudamiesi Jelecko soboro link galėjo laisvai šnektelėti. Kariai nesiskundė, bet iš visa ko buvo aišku, jog jie nepatenkinti. Geriau jau būtų miegoti laukuose, o ne tvankiame ir blakėmis aptekusiame pusrūsyje, į kurį jie buvo sukišti. Ypač paskutinėmis dienomis, kai ten įsikraustė dar pustuzinis ginkluotų vyrų iš kažkurio bojarino palydos. Vietos teliko tiek, kad naktį vos ant kito šono apsiversti galėjai. O apie maistą geriau nekalbėti, dūsavo amžinai alkanas Ūdrys. Ką ten iš bendros virtuvės duoda, tai Žemaitijoje ir šunys neėstų. Laimė, dar turi savų atsargų, na ir turguje nusiperka.

Uvis pasijuto kaltas. Šiomis dienomis jis buvo taip užsiėmęs, kad apie palydos vyrus nė nepagalvojo.

– Nieko, pamatysit, kaip kitur žmonės gyvena, tai įvertinsit, ką turite namie, – padrąsino jis Ūdrį.

– Toks mokslas nepakenks, – įsiterpė vienas iš Nalšios vyrų, – bet tavo Ūdrys valgomo beieškodamas į dar didesnę bėdą gali papulti.

Tuo metu jie brovėsi siauru skersgatviu, tad apie Ūdrio bėdą Uvis tesužinojo prieš pat Jelecko soborą. Pasirodo, Ūdrys tą rytą atsikėlė ir alkio kamuojamas neiškentė nepasirausęs viename iš kieme pastatytų vežimų. Pasirinko tokį, kuris buvo sunkiai pakrautas ir gerai uždengtas...

– Mintijau, gal sūrius, ar net kumpius atvežė... – paaiškino Ūdrys. – Šiaip, kam anas vežimą aklinai būtų uždangstęs? O pasirodė, kad ne. Paaiškėjo, kad jis ne sūrių, o visą vežimą strėlių prisikrovęs.

– Visą vežimą? – paklausė Uvis.

– Atrodo, jog taip, – numykė Ūdrys. Toliau pasakoti jis varžėsi, nes jam po to klojosi nekaip. Mat jį užpuolė to pirklio sargybiniai, o kadangi užpuolė netikėtai, tai ir...

– Tavo Ūdrį gerokai aptalžė, – įsiterpė vienas iš nalšiškių. – Gerai, kad mes tame pusrūsyje irgi nekaip temiegojom, labai jau tvanku buvo. Išgirdom ir išpuolėm jo gelbėti. Nežinia, kaip ten būtų pasibaigę...

Jie tuo metu pasiekė soboro vartus ir teko vėl pasidarbuoti alkūnėmis. Černigoviečiai, pastebėję svetimšalius, patys stengėsi duoti jiems kelią. Soboras juos pasitiko galingu giedojimu ir smilkalų kvapais. Apeigos buvo prasidėjusios, tačiau per žmonių spūstį neįmanoma buvo prasibrauti arčiau ikonostaso ir savo akimis pamatyti, kaip tuokiamasi Rusioje. Teko tenkintis garsais ir kvapais. Smilkalai buvo tokie stiprūs, kad net nosis niežėjo, o choras giedojo taip garsiai, kad nebuvo įmanoma susišnekėti. Vienas iš balsų išsiskyrė jaunatvišku sodrumu.

– O kodėl manai, kad tai pirklio vežimas? – giedojimui trumpam nutilus, skubiai paklausė Uvis. Ūdrys nenoriai patraukė pečiais. Tą įvykį jis būtų mieliau pamiršęs.

– O kam kitam tiek strėlių? – samprotavo jis. – Be to, nelabai kokios tos strėlės...

– Kaip tai nekokios? – toliau teiravosi Uvis.

– Na, tokios, greitomis padarytos, – numojo Ūdrys . – Daugiau kaip kartą anomis kažin ar iššausi.

– Ššš! Tyliau... Gėdos turėtumėt. Pats tėvas Elisėjus gieda, – sušnypštė minios prispausta prie jų moteris. Soboro skliautus vėl užliejo sodrus šventiko balsas.

Nutilus skambiems Elisėjaus ir vienuolių choro balsams, girdėjosi prislopintų žodžių aidai, varpelių tilindžiavimas, mirgėjo tūkstančių žvakių šviesa, o kvapais prisotintą soboro erdvę dažnai užliedavo dar stipresni smilkalų aromatai. Iš tos vietos, kur jiems pavyko prasibrauti, nedaug ką tegalėjai įžvelgti. Uvis kažkodėl nejautė ypatingo noro skverbtis arčiau, kad savo akimis pamatytų tai, dėl ko jie sukorė tokį kelią. Tiesą sakant, dabar būtų reikėję tik džiaugtis. Tvirtais ryšiais bus sujungtos Nalšios ir Černigovo valdovų giminės, o jis galės ramiai keliauti namo. Tarsi viskas jau buvo atlikta ir būtų galima atsipūsti, tačiau kartu su tvankiu soboro oru jį persekiojo slogi nuojauta. Ūdrio žinia apie pilną vežimą strėlių ją tik paakino. Vienkartinės strėlės skiriamos apgulčiai, ir pirkliai kažin ar sugebėtų jas brangiai parduoti. Ir kodėl į vestuves suplūdo tiek ginkluotų vyrų? Ir polovcai... Kunigaikštis Michailas sakė, jog jie pasilikę vestuvėms, bet čia jų beveik nematyti. Ir suprantama kodėl. Černigoviečiai jų nekenčia... Kaip, beje, ir lietuvių.

Uvis nusišluostė prakaitą nuo kaktos ir nusprendė, kad gali tų nesibaigiančių apeigų galo palaukti lauke, kur ne taip tvanku. Nalšėnai kariai irgi brovėsi didžiųjų durų link. Ūdrys timptelėjo jį už rankovės. Uvis apsidairė, pamatė į juos atkreiptus piktus veidus ir nusprendė sekti iš paskos.

– Matai!.. – nugirdo jis prislopintą, bet pakankamai aiškų kažkieno balsą. – Neapkenčia, nelabieji, krikščioniško kvapo!..

Ūdriui ūpą pataisė tik puota, prasidėjusi po jungtuvių ir užsitęsusi iki vėlyvos nakties. Maisto buvo prigaminta didžiulė gausybė ir jo su kaupu užteko net Ūdrio apetitui patenkinti. Stalai lin-

ko nuo rūkytų kumpių, gruzdintų kepsnių, troškintos jautienos... Ant didelių padėklų puikavosi visaip sutaisyta paukštiena, ant iešmo spirginta žvėriena, sūdyta lašiša, nekalbant jau apie įvairiausius kepsnius. Vynas, alus ir midus liejosi tiesiog upėm. Kaip ir buvo žadėjęs, kunigaikštis Michailas vestuvėms išlaidų negailėjo. Ūdrys jautėsi kaip septintam danguje ir dar nesutemus susigraudinęs Uviui tvirtino, jog jis taip negražiai kalbėdamas apie rusus smarkiai klydo. Pasirodo, jie vis dėlto puikūs žmonės, o kumpį iškepa taip, kad ir dora žemaitė šeimininkė jo nesigėdintų... O jei jau kalbėsime apie stirnieną, tai tiesiog skaudu pripažinti, bet stirnieną jie sutaiso geriau.

– Neįsisiūbuok per daug.. – perspėjo Uvis. – Dar pradėsi porinti kaip Vaišvilkas...

– Ką, ir Vaišvilkas mėgsta stirnieną? – žiaumodamas pilna burna klausė Ūdrys. – Ir teisingai daro... Pasirodo, jis ne toks paikas, kaip maniau.

– Ne stirnieną... Nors gal ir stirnieną... – Uvis apsidairė. Tik prasidėjus puotai Vaišvilkas sėdėjo kartu su jaunaisiais, bet dabar jau buvo išėjęs į didįjį kiemą, kuriame trankiai dundėjo būgnai, šaižiai spygavo dūdos ir žvangėjo cimbolai.

– Ir žuvis tokia, kad pati skilvin prašosi... – gyrė Ūdrys. – O jei žuvis, tai ir plaukti jai reikia.. Pakelkime taurę, rikuži!

Taures Uviui teko kilnoti dažnai. Pirmąją, suprantama, už jaunųjų sveikatą, antrąją už Černigovo ir Nalšios draugystę, trečiąją už taiką, kuri, kunigaikščio tvirtinimu, dabar įsiviešpatausianti, o kitas už aibę dalykų, už kuriuos tiesiog būtina buvo išgerti. Uvis visad stengdavosi neprarasti saiko, tačiau šį kartą šeimininkai kaip vanagai stebėjo, kad svečiai neapsimetinėtų. Ir jis jautė, kad galva truputį svaigsta, o ir kojos lyg šilto vandens pripiltos.

– Kad jau kažin, Ūdry... – tarė jis ir pakilo nuo stalo. Po stalais mėtėsi krūvos apgraužtų kaulų, telkšojo balos palieto alaus. Puota jau buvo taip įsisiūbavusi, kad šnekėjo visi ir niekas neklausė. Visos trys menės, kuriose buvo puotaujama, ūžė nuo kalbų ir girtų dainų. Apsidairęs Uvis išvydo Ruklį, kuris stovėjo prie durų ir stebėjo, kas vyksta kieme.

– O tie lietuviai... – staiga išgirdo, kaip prikišęs barzdą prie sugėrovo ausies garsiai murmėjo storas kaip statinė bojarinas. – Tie lietuviai, žinoma, bjaurūs pagonys, bet tas ilgšis ten maukia taip, kad net saldu pažiūrėt. O tos jų mergos – tikra pražūtis!

– Neprasta ta jaunoji kunigaikštienė... – sutiko kaimynas.

– Ne kunigaikštienė! Bet ta kita... Oi... Oi... – Storulis giliai atsiduso ir siurbtelėjo iš didelio rago. – Žinai ką už ją atiduočiau?..

Uvis įtempė ausis. Pasirodė, jog storulis buvo pasiryžęs paaukoti net savo geriausią skaliką, o antrasis suabejojo, ar merga to verta. "Tu jos nematei, Fedia..." – šniurkštė siurbdamas vyną pirmasis. Uviui nusibodo klausytis girtų šnekų, tad jis atsargiai peržengė ant grindų nugriuvusį svečią ir skindamasis kelią tarp svirduliuojančių vestuvininkų prisiyrė prie Ruklio. Mindaugo patikėtinio visas šis šurmulys nejaudino. Jis atrodė toks pat niūrus, kaip visada. Pastebėjęs, jog Uvis truputėlį svyruoja, jis suraukė antakius.

– Nenorėjau supykinti kunigaikščio, – bandė pasiteisinti Uvis. – Jie patys lyg kiauros statinės.

– Ne visi gi rusai maukia, – nesutiko Ruklys. – Tėvas Elisėjus iškeliavo kažin ar lašą paragavęs. Bent tokia paguoda.

– Paguoda, kad nemaukia? – nesusigaudė Uvis. – Užtat kunigaikštis laka už tris.

– Paguoda, kad iškeliavo, – pataisė Ruklys. – Man su tuo Mindaugaičiu ir taip vargo per akis, o per paskutines dienas jis prie Elisėjaus kaip lapas prilipęs. Jau norėjau tavo sesers pagalbos prašyti.

– Palik mano seserį ramybėj. Ji čia niekuo dėta.

– Jai dievai grožio nepagailėjo. Tuo ji ir dėta, – burbtelėjo Ruklys. – Jos grožis padėtų tą vaikiščią namo sugrąžinti. Elisėjus jį užkerėjo! Kai prie vartų atsisveikino, rankom kryžmai mosikavo bent devynis kartus...

– Laimino žegnodamas, – paaiškino Uvis. – Tai ne kerai.

– Pats žinau, kaip jie vadina tą burtą! – suniurzgė Ruklys. – Volynėj ne vienerius metus esu praleidęs. Šventaragio žyniai taip

pasidarbuos, kad tų kerų neliks nė kvapo. Bet pirma reikia jį sveiką Vilniun sugrąžinti.

– Sveikatos jam tarsi netrūksta.

Ruklys atsisuko į duris ir pasistiebęs apsižvalgė. Kieme svečių šlaistėsi ne ką mažiau nei viduje. Pamatęs Vaišvilką margoje kiemo minioje, Ruklys palingavo galvą:

– Sveikatos tas vaikiščias turi, bet paikas ir užsispyręs nelyginant ožys. Vienuoliai ir Elisėjus jam galvą susuko. Gerai, kad jis pagaliau išsidangino į tą savo vienuolyną. Turbūt žinai, kad tavo seserį prakeikė?

– Ne prakeikė, o iš Daujotaitės kambario išvarė, – numojo Uvis. Jis krikščionių dvasiškius pažino dar nuo Rygos laikų ir nebuvo linkęs tikėti, jog jie turi kokių ypatingų galių. – Man ne kažkoks popas galvoje, o Michailas. Matai gi pats, kiek kariuomenės čia sutraukta. Pasirodo, prigabenta ir ginkluotės. Ūdrys aptiko visą vežimą strėlių. Ką tu galvoji?

– Kad juos kur Pykolis nuneštų, – sumurmėjo Ruklys. – Tu tik pažvelk, jau vėl kažkoks vienuolis prie to vaikiščio prilipo! O dėl Michailo? Per daug jau jis apie taiką postringauja. Karui ruošiasi, ne kitaip!

– Prieš ką?

Ruklys pirštu palietė kairįjį randą.

– Ne prieš Nalšią ar kitas lietuviškas žemes, – pamąstęs tarė jis. – Ir ne todėl, kad sūnų apvesdino, o todėl, kad tada Vladimiras jam į nugarą smogtų. Be to, jo bojarinai lietuviško plieno bijo ne mažiau kaip ugnies.

Ruklio įsitikinimas Uvį nuramino – tapti belaisviu ir įkaitu jis nenorėjo. Jam dar knietėjo paklausti, kur dingo Ruklį sekioję sargybiniai, bet pokalbį nutraukė menėje įsisiūbavusi daina. Anksčiau visi dainavo kas sau, tačiau dabar vestuvininkai staiga užtraukė sutartinai, net pastūgaudami... Uvis atsigręžė į didįjį stalą. Kunigaikštis Michailas dar nebuvo pasišalinęs, greta sėdėjo ir bojarinas Glebas bei kiti patarėjai. Michailas kažką karštai, net rankomis mostaguodamas aiškino prie jo prisėdusiam nematytam svečiui. Keista, bet atrodė, jog tas į vestuvių puotą atvyko su po

apsiaustu paslėptais šarvais. Jaunųjų stalas buvo aptuštėjęs. Nebebuvo jaunųjų, nebuvo ir Gailės. "Viskas aišku, – patenkintas pagalvojo Uvis, – kaip ir dera padoriai merginai, visiems įsišėlus ji grįžo į savo kambarį. O prie jos durų, kunigaikščiui paliepus, dabar stovi sustiprinta sargyba."

– Žinai, ir aš norėčiau trauktis, – tarė Uvis Rukliui, tačiau atsigręžęs suvokė, jog tas išgaravęs. Panaršęs akimis po temstantį kiemą, pamatė jį tolėliau, kur dudeno būgnai, virkavo dūdos ir būriavosi žmonės. Ruklys kalbėjosi su Vaišvilku, o tas stovėjo prieš jį ir purtė galvą taip smarkiai, kad net draikėsi jo ilgi plaukai. Mindaugo sūnaus veidas buvo raudonas iš įniršio.

– Ne mano kiaulės, ne mano pupos, – sumurmėjo Uvis, nors ir pats suprato, jog taip sakydamas save apgaudinėja. Niekur nedingsi, Vaišvilkas buvo ir jo nelaimė. Tačiau dabar norėjosi kuo greičiau susirasti lovą. Nesvarbu, minkšta ji ar ne.

Uvis pabudo sunkia, tarsi švino pripilta galva ir dar nespėjęs atsimerkti suvokė, jog saulė jau pakilusi aukštai. Jos spinduliai rytais nesiekdavo langelio, o dabar jie skaudžiai plieskė į akis. Jis atsimerkė. Prie lovos stovėjo Ruklys. Dar jam nepravėrus burnos Uvis suvokė, jog reikalas rimtas.

– Ar Gailė? – išsprūdo jam, o ranka jau pati siekė prie lovos padėto kalavijo. – Kas jai nutiko?

– Ne!.. Pagrobtas Vaišvilkas!..

– Kaip tai – pagrobtas?

– Nėra... Kambaryje nėra. Gal net nebuvo...

Uvis papurtė galvą, stengdamasis išblaškyti užgulusį slėgį. Burnoje tarsi arklių stovėta, galvoje tuščia, lyg iššluota.

– O Gailė?

– Niekas nelietė tos tavo Gailės, – dusliai sumurmėjo Ruklys. – Pabusk pagaliau! Jau nuo aušros ieškome Vaišvilko.

– O sargyba? Ką sargyba sako?

– Sargyba... – Ruklys atsiduso. – Apsirenk greičiau. Reikia

eiti pas Michailą. Geriau, kad būtumėm visi kartu.

Nors rankos buvo tarsi nesavos ir zvimbė galva, Uvis puolė rengtis. Ruklys tuo tarpu trumpai išklojo viską, kas jau buvo žinoma. Jis pas Vaišvilką nuėjęs saulei vos pakilus ir iš pradžių sargybiniai jo nenorėję įleisti. Tada liepė patiems pažadinti vaikiščią. Šoko belsti į duris, bet niekas neatsiliepė. Atidaryti nepavyko, nes pasirodė, jog durys užkabintos iš vidaus. Norėjo jas išlaužti, bet sargybinis neleido. Sakė, jaunuolis po linksmybių įmigęs, o gal mergą kokią atsivedęs. Tada apėjo rūmus iš kitos pusės, kur langas. Jį pasiekti nebuvo sunku. Langelis pasirodė atkabintas, o kambaryje tuščia. Lovoje, atrodo, net nemiegota. Tad bent aišku, pro kur pagrobtas.

Kai Uvis paklausė apie paliktus pėdsakus, atsakė, kad jų nematyti, bet ir neverta ieškoti, nes, matyt, kambaryje jo jau laukė dviese ar trise. O sargybiniai, be abejo, buvo girti kaip pėdai. Beje, ir Gailė, kurios kambarys visai greta, sako, kad negirdėjo nieko. Matyt, kietai miegojo.

– Gal jis kur nors čia pat vaikštinėja... Dvaras didelis.

– Tu tą patį šneki, kaip ir Glebas su Mikula, – nekantriai metė Ruklys, kai jie žingsniavo Michailo menių link. – Lakstom po dvarą nuo pat ankstyvo ryto, ir nėra jo nė ženklo. Greičiausiai ir Michailas tą patį užgiedos.

Taip ir buvo. Michailą jie rado pirmojoje menėje, kurioje jis paprastai priimdavo svečius. Sėdėjo ten keli nuo vakarykštės puotos neatsigavę patarėjai, buvo ir tvirčiau už kitus atrodantis Rimgaudas. Pats kunigaikštis atrodė nekaip – paakiai pajuodę, akys įkritusios, barzda ir plaukai susitaršę. Pamatęs įeinantį Ruklį, sunkiai pakilo nuo suolo.

– Žinau, žinau! – net neleido pradėti. – Negrįžo į lovą Mindaugaitis... Bet ar dėl to reikia ant kojų kelti visą dvarą? Varginti svečius... Jaunuolis padaugino ir susirado tinkamesnį guolį. Negi merginų Černigove trūksta...

– Jį pagrobė, – tvirtai tarė Ruklys. – Todėl laiko gaišti negalim.

– Jūs tuoj savaip... Kokia merga paviliojo, o jūs tuoj – pagrobė, pagrobė... – Kunigaikštis suleido pirštus į suveltus gaurus ir

smagiai pasikasė, po to pazulino ir šoną. Matyt, kol drybsojo kietai įmigęs po puotos, jį žvėriškai kapojo blusos. – Aš nesakau, kad tai, ką pranešėt, man visiškai nerūpi. Aš tik siūlau truputį palūkėti. Va, jaunųjų irgi dar nėra... Turi geresnį užsiėmimą. Greičiausiai ir tas jaunasis Mindaugaitis lovoje dar drybso. Tik kad ne toje, kur tikėjotės rasti.

Rimgaudui teko palaukti, kol Mikula greitakalbe išvertė, bet Ruklys jau purtė galvą:

– Laukti negalime! Jis pagrobtas ir kiekviena akimirka svarbi.

– Jei pats jau taip gerai žinai, tai... – Michailas numojo ranka ir pasilenkęs kažką pašnibždėjo vienam iš patarėjų. Tas kiek galėdamas stengėsi išsiblaivyti ir tik linksėjo uoliai pritardamas.

– Štai sargyba praneša, kad nieko įtartino nematė. Visą naktį buvo ramu. Turėkite kantrybės, ir jaunuolis pats pareis.

– Jūsų sargyba buvo nusigėrusi iki žemės graibymo, kunigaikšti! – atšiauriai metė Ruklys. – Ir tai greičiausiai įvyko prieš vidurnaktį, kai dvare dar buvo šimtai pašalinių. Ką jūsų sargyba galėjo matyti?

– Aš juos pakarsiu, jei nematė! Pakarsiu! – Michailas nušlepsėjo prie savo krėslo su aukšta raižyta atkalte ir sunkiai sudribo. – Dievas mane regi... Aš trokštu tik vieno: kad visiems būtų geriau, kad būtų taika ir kad visi kaimynai sutartų... Todėl ir iškėliau tokias vestuves. Todėl ir linksminomės visi ir dar linksmybėms ne galas. Šiandien tik antra vestuvių diena. O jūs tuoj – pagrobė! Kas galėjo pagrobti, sakykit?

– Gal kas nors iš jūsų taikių kaimynų?

– Tai aš taikus! O kaimynai... – Michailas atsiduso ir vėl aršiai kasydamasis bandė susikaupti. – Štai tas velnio išpera Danila... Tas tikrai sugeba bet kokią šunybę iškrėsti. Bet mes, atrodo, jo pakalikus iškorėm. Ar ne taip?

Patarėjai pakinkavo galvomis.

– Štai, matote.

– Bet jau buvo kėsintasi. Antras kartas nemelavo.

– Aa, deja, taip... Tą tikrai sunku suprasti! – Michailas prisimerkė ir parėmė galvą ranka. Jis pasėdėjo, susiraukė, tarsi staiga

būtų dantį susopę, ir pažvelgęs į išsirikiavusius tarnus sušuko:

– Ei!.. Taurę! Ir man, ir visiems svečiams!.. Antra vestuvių diena, o gerklėje tarsi stepėje.

Tarnai akimirksniu dingo, ir Michailas atsigręžė į lietuvius. Dabar jo veidas atrodė rimtas, net liūdnas.

– Vis tiek viliuosi, jog jis atsiras. O jei ne, jei jis iš tiesų pagrobtas, tai žinokit, kad mano rūstybė neturės ribų. Bus atkeršyta taip, kad tas gyvatės išnara Danila prakeiks dieną, kai tą sugalvojo! – Jis kumščiu taip tvojo į savo delną, kad patarėjai net krūptelėjo. – Aš esu taikus žmogus – tokia jau mano prigimtis. Bet jei kas sumanys piktnaudžiauti mano svetingumu, patikėkit, prakeiks savo motiną, kad jį į pasaulį paleido!

– Mums svarbiau Vaišvilkas, – nesutiko Ruklys. – Reikia pagalbos jam ieškoti.

– Bus! Bus! Įsakysiu iššukuoti visą miestą. Išnarstyti kiekvieną užkaborį! Manot, man pačiam nerūpi? – Kunigaikštis apsidairė ir pamatęs, kad tarnai jau atskuba su taurėmis, ištiesė ranką. Pirma siurbtelėjo gurkšnį, po to užsivertė ir išgėrė iki dugno. Tuščią taurę atidavė ir pasiėmė kitą. Raudoni vyno lašai varvėjo nuo jo išsitaršusių ūsų. Truputį nusiraminęs, atsistojo.

– Už mūsų priešų pražūtį! – tarė jis palaukęs, kol tarnai išdalijo taures. – Tegu šėtonas pasiruošia pragare juos priimti, netrukus visi ten prasmegs...

Jis pats vėl išlenkė iki dugno, juo pasekė patarėjai. Lietuviai tik gurkštelėjo, o Ruklys vos lūpas suvilgė. Michailas pažvelgė į juos ir kreivai šyptelėjo.

– Skaniai pasijuoktumėm, jei vaikinas už valandos parsirastų, ar ne? – Išgertas vynas kunigaikščiui pataisė ūpą – jis dabar atrodė gerokai tvirtesnis. Padėjo išgertą taurę ant stalo ir mostelėjo ranka parodydamas, kad pokalbis baigtas. – Mane spaudžia reikalai. O jūs nelaukit... Ieškokit arba sėskit prie stalo. Kaip kam patinka...

8

Polovcai

Iki pat vakaro Černigove vieni ūžė ir linksminosi, o kiti ieškojo. Iš pradžių lietuviams teko naršyti miestą patiems, tačiau netrukus prisistatė bojarinas Glebas, atsivesdamas apie dvidešimt karių. Tada jau buvo galima pradėti krėsti namus, ypač tuos, kuriuose galėjo slapstytis Danilos šalininkai. Paieškoms teko vadovauti Rimgaudui, nes būtent jam kunigaikštis atsiuntė būrį karių. Kurį laiką jam talkino ir Uvis, bet greitai numojo ranka, pamatęs, jog kariai tik naršė po rūsius ir podėlius, gąsdino žmones ir dairėsi ką nugvelbti. Be to, ir galimybė surasti Vaišvilką mieste jam atrodė itin maža. Labai abejotina, kad pagrobtą kaimyninės valstybės valdovo sūnų slėptų miesto užkaboryje. Jei pagrobėjai sugebėjo nepastebėti įsigauti į kambarį, patyliukais sutramdyti stiprų jaunuolį ir išboginti jį pro langą, tai išgabenti iš miesto pro vartus, kuriuos saugojo girta sargyba, buvo vieni juokai. Greičiausiai jis jau toli ir saugiai paslėptas. Nebent...

Nebent čia įveltas pats Michailas...

Jis grįžo į dvarą kamuojamos šios minties. Jei tai tiesa, tai ir ieškoti reikėtų kunigaikščio dvare. Naršydamas miestą drauge su Michailo kariais tikrai jo nerasi. O dvare gal būtų galima ką nors sužinoti. Nugirsti kokią užuominą arba patraukti ką nors už liežuvio... Išgėręs rusas kalbus, o tą dieną kitokių dvare ir nebuvo.

Tačiau Uvio pastangos liko bevaisės. Tiesa, kalbų jis prisiklausė, ir net daugiau negu reikia. Užkalbintieji malė apie dvariškių pinkles, apie kunigaikščio ir kitų bojarinų meilužes, apie tai, kaip žemai puolė su polovcais susidėjęs Černigovas. Prisiklausė ir visokių nuomonių apie nuotaką, o vienas nelabai blaivus pašnekovas užsispyręs tvirtino, kad nors nuotaka ir nebloga, bet už tą skaisčiaveidę pagonę būtų galima ir galvą paguldyti. Uvis susivaldė ir nepasiūlė eiti ir pasikarti, nes vis laukė kokio ženklo, kuris apšviestų jam protą. Bet taip ir nesulaukė.

– Aš jau linkęs pasiduoti... – tarstelėjo sutikęs Ruklį. Tas atrodė lyg debesis. – Nieko nebus.

– Tu negali pasiduoti, – tulžingai suniurzgė Ruklys. – Tu ne Rimgaudas.

Uvis visai nenorėjo ginčytis, tačiau vis dėlto paklausė:

– O kuo Rimgaudas geresnis?

– Jam nereikia namo grįžti per Mindaugo žemes.

Uvis būtų galėjęs atkirsti, jog gali grįžti ir per jotvingių kraštą, bet ne tai jam rūpėjo.

– Kaip manai, ar čia neįveltas pats Michailas?

– Su tais rusų kunigaikščiais niekad nieko nežinai. Kad jie kur prasmegtų! Tačiau šįkart abejoju. Daug kas man sako, kad čia polovcai kalti...

– Ir man keli taip sakė. Bet, atrodo, niekas nieko nežino.

– Taigi... Klausyk, Uvi, ar tau teko girdėti, kad krikščionys plaktųsi iki kraujo?

– Kaip tai – plaktųsi? Ar kad juos kas nuplaktų?

– Ne to klausiu. Ar būna, kad jie patys plaktųsi iki kraujo? Matai, aš radau kraujo. Elisėjaus kambaryje. Visas rankšluostis kruvinas. Bet Mikula man aiškina, kad jis pats save plakė... Tą patį sakė ir tas popas iš cerkvės.

– Gal sakė kodėl?

– Visi atsakymai kvaili. Sakė, todėl, kad jis šventas žmogus. Todėl, kad stengiasi sutramdyti kūną, nugalėti pagundą... Ar esi tokių kvailysčių girdėjęs?

– Esu.

Ruklys suraukęs antakius nepatikliai pažvelgė į Uvį.

– Elisėjus vienuolis, o vienuoliai laikosi savo taisyklių, – dėstė Uvis. – Privalo gyventi be moterų, turėti saiką, niekinti turtą...

– Turto tiems, kuriuos čia mačiau, berods, netrūksta, – nesutiko Ruklys.

– Sakoma, kad tas turtas ne jų. Pavyzdžiui, kai miršta Ordino brolis, tai jį palaidoja be šarvų, be ginklų, be nieko... Viskas mat ne jo.

– Palaidoja nuogą? – pasibaisėjo Ruklys. Patyrusio kario niekas nestebino, tačiau kad būtų galima į kitą pasaulį išsiųsti savo bendražygį pliką, – tai sunkiai tilpo galvoje. Jis buvo įsitikinęs, jog mirusiesiems jų daiktai praverčia dausose.

– Beveik. Tik į drobulę suvyniotą. Savo akimis mačiau, – to-

liau aiškino Uvis. – Ir girdėjau, jog kai kurie jų iš tikrųjų plakasi. Vieni atgailaudami, o kiti, kad nereikėtų atgailauti...

– Keista... Sakyčiau, protas pasimaišęs. Bet kad apie Elisėjų to nepasakysi. Jam proto netrūksta.

– Ir Gailė taip sakė.

Abu tylėdami žvelgė į rūmų kiemą. Svečių gretos ėmė retėti. Menėje tarnai rinko nuo stalų indus, bet dirbo jie vangiai. Po stalais, nekreipdami dėmesio į primėtytus kaulus, gulėjo prisiriję šunys.

– O gal vis dėlto vertėtų pas vienuolius nujoti, – tarsi sau, tarsi Rukliui tarė jis. – Baisiai noriu miego, bet iki Jelecko dar nusidanginčiau.

– Būtinai! – Ruklys, atrodo, truputį atsigavo. – Nemanau, kad ten rasi Mindaugą, bet gal jie ką nors girdėjo? Tas vaikiščias prie jų tiesiog prilipęs buvo. Be to, ir per vestuves, ir po to, kai išvyko Elisėjus, apie jį vis sukosi kažkoks vienuolis.

– Iš Jelecko vienuolyno?

– Gal... Nežinau. Metas eiti.

Uvis pažvelgė į Ruklį. Jo randas atrodė paraudęs, o pats veidas patamsėjęs.

– Ir atsimink, mudu abu prapuolę, jei to vaikiščio nerasim!.. – jau prie vartų pasivijo Ruklio žodžiai.

Tėvas Spiridonas buvo smulkaus kūno sudėjimo, beveik galva žemesnis už Uvį, tačiau jo skvarbios akys tamsaus gymio veide į atėjusį žvelgė tarsi iš aukšto.

– Tai tas imlus jaunuolis... – palingavo galvą jis. – Bet jums jau pasakyta, – jo čia nėra.

– Jis valdovo sūnus. Ir jis pradingo... – Uvis apsidairė po švelnios vakarinės saulės šviesos užlietą menę. Visur, kur tik nebuvo langų, pasieniais kilo lentynos ir eilėmis gulėjo pergamento ritiniai, stovėjo oda aptrauktos storiausios knygos.

– Valdovo... – tarsi sau sumurmėjo tėvas Spiridonas. – Gerai

būtų, jei daugiau valdovų domėtųsi išmintimi. Bet kodėl jo ieškot būtent čia?

– Jis... – Uvis jautėsi nejaukiai, be to, jam trūko rusiškų žodžių. – Jis buvo susidomėjęs ir su juo buvo vienuolis, kuris mokėjo lietuviškai.

– Tai Gerasimas. Jis iš Polocko. Jo vienuolyną užpuolė lietuviai, kaip mūsiškį polovcai. Du kartus nusiaubė. Nedaug ten brolių teliko, tai Gerasimas persikėlė čia. – Tėvas Spiridonas pažvelgė į Uvį tarsi norėdamas įsitikinti, ar jis suprato pabrėžtinai lėtai tariamus žodžius. Uvis tuo metu dešine ranką glostė kalavijo rankeną ir dabar ją atitraukė. – Kartais nelaimes Dievas sušvelnina. Jis pramoko lietuviškai, tai jam padės skleisti Viešpaties žodį. Tačiau tu klausei, kur jis. Jo čia nėra. Jis išvyko.

– Kur?

– Aš tau parodysiu.

– Parodysit? – suraukė kaktą Uvis. – Kaip parodysit? Nebent pasakysit.

– Ne. Parodysiu... – Tėvas Spiridonas patenkintas nusišypsojo. Blykstelėjo jo akinamai balti dantys. – Gal ir tu suprasi, kad mūsų sukaupta išmintis gali būti naudinga. Štai, pažvelk...

Jis priėjo prie sienos ir, nuėmęs nuo lentynos didelį pergamento lakštą, patiesė jį ant viduryje kambario pastatyto stalo. Prispaudęs ritinį bronzine žvakide, dešinės rankos smiliumi perbraukė per pergamento apačią.

– Štai čia. Pažvelk, brolis Gerasimas štai čia. Šventojo Jokūbo vienuolyne, nors jį visi vadina Ežerų vienuolynu. Išties ten ežerų netrūksta. Matai?

Uvis nieko nesuprasdamas žvelgė į margą pergamento paviršių. Rašyta, tiksliau, piešta, ten buvo kelių spalvų rašalu. Rangėsi mėlynos ir juodos linijos, bolavo žalios bei mėlynos dėmės. Kai kur juodu rašalu buvo įrašyti ir žodžiai. Tačiau rašyta buvo ne eilėmis, kaip anksčiau matytuose pergamentuose, bet tarsi padrikai. Tai vienoje vietoje, tai kitoje.

– Jau daug metų darbuojuosi prie šio žemėlapio... – paaiškino tėvas Spiridonas. – Kai pats taip retai keliauju, tenka pasikliauti

kitų pasakojimais. Todėl ir darbas vos kruta. Tai bus pirmas Černigovo kunigaikštystės žemėlapis...

– Černigovo kunigaikštystės? – nesuprato Uvis.. – Ką ši veršio oda turi bendro su Černigovu?

– Štai, pažvelk! Va čia Černigovas! – Tėvas Spiridonas dūrė pirštu į patį lakšto vidurį. Ten puikavosi didelė rausva dėmė, virš kurios buvo nupiešta karūna. Nuo dėmės driekėsi juodos kreivos linijos. – O čia – kelias į Kijevą. Dvi dienos kelio... Čia Desna, ten Dnepras...

Pagaliau Uviui toptelėjo: juk ir jis, kai reikėdavo paaiškinti kelią, žemėje pagaliu nubrėždavo ženklus, rodančius, kaip apeiti pelkę arba rasti kokį kaimą. Taigi čia buvo tas pat, tik brėžinys apėmė nepalyginamai didesnį plotą ir buvo kruopštesnis. Uvis dabar jau susidomėjęs pažvelgė į primargintą lakštą.

– Čia Dnepras? – paklausė jis – Tas mėlynas brūkšnys? Į pietus nuo Černigovo?..

– Ne. Pietūs yra į šitą pusę... – Tėvas Spiridonas uždėjo kaulėtą ranką ant kairiojo pergamento krašto*. – O čia, į šiaurės rytus nuo Černigovo, yra keli ežerai. Va, šitie mėlyni lopeliai.Tai ten, tarp ežerų, ir švento Jokūbo vienuolynas, kur dabar išvykęs brolis Gerasimas. – Tėvas Spiridonas savo tamsiomis akimis pažvelgė į Uvį. Jis bandė paslėpti savo pasididžiavimą. – Matai, aš gi sakiau, kad parodysiu...

– Tikrai... – Uvis net nebandė slėpti nuostabos. Jis pažvelgė į tarpelį tarp kelių melsvų dėmių, į kurį dabar rodė tėvo Spiridono pirštas, po to į rausvą dėmę, vaizduojančią Černigovą. Rausvoji dėmė buvo tik už kokių trijų sprindžių nuo melsvųjų. – Vadinasi, visai netoli.

– Gera diena kelionės... Jei kelią žinai. Šiaip, sako, paklysti lengva.

– Tai šiame pergamente tolimos vietos pavaizduotos!.. – stebėjosi Uvis. – Bet kad Černigovas tik didelė dėmė. Kokia nauda iš to?

---

* Dabar žemėlapiuose šiaurė turi būti viršuje, o pietūs – apačioje. Tačiau viduramžiais pasaulio šalių išdėstymas dažniausiai priklausė nuo žemėlapio autoriaus.

– Negalima kitaip. Jei bandytum rodyti gatves, per daug išsiplėstų, – ėmė ginti savo kūrinį tėvas Spiridonas. – Jam reikėtų atskiro žemėlapio. Tokio, kaip yra padarytas Konstantinopoliui. Deja, mūsų bibliotafe tokio neturime. O iš atminties nupiešti aš nedrįsčiau...

– Jūs iš Konstanopolio?.. – pagarbiai ištarė miesto vardą Uvis.

– Konstantinopolio... – pataisė jį tėvas Spiridonas. – Ten gimiau.

– Ar jis tikrai toks didelis?

– Ar didelis?! – Tėvo Spiridono akys sužvilgo. – Kaip tau paaiškinti?.. Jis didesnis negu dešimt Černigovų. Ne, ką aš sakau, didesnis už dvidešimt Černigovų. O didžioji Hagia Sofia! Oo, jos nupasakoti visai neįmanoma...

– Ir toli nuo čia?

– Deja... Apie du mėnesiai kelio. Jei blogas oras, ir visi trys...

– Tik du mėnesiai? – Uvis prikando lūpą ir giliai atsikvėpė. Ši aplinka jį keistai veikė ir jo galvoje pradėjo suktis įvairios mintys. – Ir turite, na... pribraižytą pergamentą, kaip ten patekti?

– Žemėlapį? Turime... Tačiau galima apsieiti ir be jo. Tereikia plaukti Dnepru. Visą kelią iki Juodosios jūros. O kai pasieki jūrą, tai visi laivai plaukia į Konstantinopolį. Visi. Jis visų miestų tėvas. Jis miestų miestas!

– Tai visą laiką Dnepru iki jūros?..

– Yra krioklių pakeliui... Reikia pervilkti laivus sausuma, ten gali būti pavojinga. Ypač, jei pasimaišo polovcai.

– Aa, taip. Polovcai... – atsitokėjo Uvis. Polovcų buvo ir čia, prie Černigovo, o jo laukė tolimas kelias namo. Kelias, kertantis Dneprą, kuris savo vandenis plukdė į kažkokią tolių ūkanose paskendusią jūrą, kelias per Pripetės pelkes, per Nalšios kraštą ir Mindaugo žemes. O per jas tikrai neprasmuksi, jei nebus surastas Vaišvilkas. Uvis atsiduso ir pažvelgė į prieš jį stovintį smulkutį vienuolį. Tiesą sakant, dabar tėvas Spiridonas jam neatrodė nei smulkus, nei silpnas. – Norėčiau dar paklausti. Ar jie galėtų pagrobti mūsų valdovo sūnų?

Tėvas Spiridonas susimąstė.

– Ne visai aiškus klausimas, – neskubėdamas tarė jis. – Ar galėtų, ne man spręsti. Priklauso nuo sąlygų, kurių nežinau. Jei paklaustum, ar norėtų, į tai atsakyti sugebėčiau.

– Tai ar jie norėtų?

– Taip! Visagalio keliai nežinomi, o norai neįspėjami. Jis sukūrė vilkus ir gyvates... Stepėje leido gyventi polovcams... O tie už vilkus žiauresni. Jei yra kas grobtino, jie ir grobia. Tokia jų prigimtis.

Grįžo Uvis jau temstant, tad teko aiškintis su sargyba iš pradžių prie didžiųjų Černigovo vartų, o paskui ir prie vartų į kremlių. Aiškintis sekėsi sunkiai, nes sargybiniai buvo visiškai blaivūs ir ypač įtarūs. Matyt, vakarykščius pakeitė, nes ir jų apranga buvo kitokia. Pagaliau, nusigavęs prie savo gulto, jis krito miegoti. Jis net nepastebėjo tamsiame kambaryje laukiančio Ruklio.Tik nuvirtęs ant lovos išgirdo kimų balsą, reikalaujantį papasakoti, ką sužinojo.

– Pirma pats papasakok! – krūptelėjęs pareikalavo Uvis.

Deja, pasirodė, jog nei vienas, nei kitas negalėjo pasidalyti džiugiomis naujienomis. Kaip jie ir tikėjosi, Michailo kariai jokių Vaišvilko pėdsakų neaptiko. Tiesa, vieno bojarino name netoli šiaurinių vartų jie rado du vyrus, kuriuos gerokai apkūlė ir nutempė į Michailo pilies požemius. Anot jų, tai buvo Volynės Danilos pakalikai. Tačiau jie, atrodo, net nenutuokė, jog Lietuvos valdovo sūnus atvykęs į miestą, nes visą tą laiką lindėjo rūsyje. Vadinasi, šias paieškas Michailas panaudojo savo tikslams, o Vaišvilkas taip ir liko nesurastas. Pats Michailas visą dieną tarėsi su atvykusiais bojarinais ir vakare atrodė visai blaivas.

– Kad jis išsiblaivė, negeras ženklas, – samprotavo Ruklys. Jo veido negalėjai įžvelgti, tačiau balsas buvo neramus. – Tokiai progai pasitaikius, jie paprastai maukia savaitę, kartais ir dvi... Dabar jam kažkas knieti. Ir tie visi pasitarimai...

Uvio akys merkėsi, galva sviro. Net ir ši nepatogi lova dabar

jam atrodė tarsi didžiausia palaima. Neklusniais pirštais atraišiojo batų raiščius ir juos nusispyręs išsitiesė ant lovos.

– Rytoj iš pat ryto su Ūdriu josiu pas polovcus, – tarė jis. – Taip patarė Spiridonas.

– Vertėtų... Bet būk atsargus.

– Ūdrį paliksiu netoliese, o pats josiu į stovyklą, – sušnibždėjo Uvis. – Pasimatysim rytoj.

Ruklio taip lengvai išprašyti nepavyko, tad dar teko papasakoti, ką sužinojo Jelecko vienuolyne. Tačiau kai Uvis pradėjo pasakoti apie pergamentą, ant kurio tėvas Spiridonas nubraižė visas Černigovo apylinkes, Ruklys pakilo nuo suolo ir nupėdino prie durų niurzgėdamas, kad jam visai neįdomu, kuo užsiima tie rusų vienuoliai. Jei nori plaktis, tegu sau plakasi, jei nori braižyti, tegu sau braižo. Tačiau kaip Vaišvilkas galėjo tokiais nevispročiais susidomėti?

– Žinok, jei nerasim to vaikiščio, tai mums belieka arba pasikarti, arba pereiti į tarnybą pas tokį kunigaikštį kaip Michailas, – priminė jis nuo slenksčio. – Nežinau, kaip tau, bet man geriau bus pasikarti.

Jis dar palaukė, ką atsakys Uvis, tačiau tas jau miegojo.

Uvis su Ūdriu išsiruošė į kelionę vos išaušus. Prajoję didžiuosius miesto vartus jie stabtelėjo ir apsikeitė žirgais. Trabantui tai nelabai patiko ir jis nusiramino tik po to, kai Uvis jam pakasė paausius ir paguodė, jog tai tik laikinai. Tarp žirgų Trabantui lygių nebuvo, tad jei už stovyklos laukiantį Ūdrį polovcai bandytų pulti, vargu ar kuris galėtų pavyti.

– Bet jei nepuls, tai grįžti neskubėk. Palauk, kol šešėlis pailgės bent per du sprindžius, ir tik tada šuoliuok atgal į miestą.

Ūdrys palingavo galvą. Jo visada giedras veidas dabar atrodė susirūpinęs.

– Lendi į širšių lizdą... O jei mane apsups?

– Spiridonas sakė, kad ta jų stovykla atviroje stepėje. Toli ma-

tyti. Bet per daug nesisielok. Atjosiu pas juos kaip svečias, o svečius, sako, jie gerbia.

Nujoję mylią Kijevo keliu, jie rado plačią, arklių kanopų ištryptą brydę ir pasuko ja į pietus. Pakilus iš Desnos slėnio, medžiai praretėjo ir juos vėl apsupo stepė. Dar po trijų mylių jie jau iš tolo pamatė stovyklą ir nustebo, kad ji tokia didelė. Atrodė, kad stepė iki pat akiračio užstatyta palapinėmis, o į kairę ir į dešinę nuo jų ganėsi didžiulės kaimenės žirgų. Arklių buvo suvaryta tiek daug, kad jiems ganiavos ilgam užtekti negalėjo. Truputį priartėjus, jau buvo galima įžvelgti pavienes palapines ir tarp jų vaikščiojančius žmones. Sargybiniai juos pastebėjo, tačiau nepasitiko. Kai iki stovyklos liko kokie trys šimtai sieksnių, Uvis sustabdė žirgą. Nulipęs įbedė ietį į žemę ir nubrėžė žemėje brūkšnį, iki kurio galėjo sutrumpėti šešėlis prieš Ūdriui pasukant atgal. Po to patapšnojo Trabantui per kaklą, padrąsinamai šyptelėjo bendražygiui, įšoko į balną ir vienas patraukė tolyn.

Jį pasitiko du ietimis ir dvigubo lenkimo lankais ginkluoti sargybiniai, vienas iš jų visai pakenčiamai kalbėjo rusiškai. Kai Uvis pasakė, jog nori pasikalbėti su visos stovyklos vadu, jo juodos akys žybtelėjo ir jis nusispjovė į sutryptą žolę.

– Chanas Ramega su bet kokiu atsibasčiusiu urusu nekalba, – pareiškė jis.

– Tu prastai matai, jei tau atrodo, kad aš rusas, – atšovė Uvis. – Esu iš tolimo Žemaitijos krašto ir tiek pat kilmingas kaip ir jūsų chanas. Be to, reikalas labai svarbus. Černigove pagrobtas didelio lietuvių chano sūnus ir tuo apkaltinti būtent polovcai. Todėl svarbu tai išsiaiškinti. O kadangi bus kalbama apie valdovų gimines, tai niekuo kitu pasitikėti negaliu.

Uvio ūgis, išdidi laikysena ir griežtas balsas sargybiniui padarė įspūdį. Jis linktelėjo, atsiprašė, jog tokį garbingą svečią palaikė urusu, ir, įsakęs kažką savo bendrui bei dar keliems priėjusiems sargybiniams, nuskubėjo į stovyklos gilumą. Kiti sargybiniai arba rusiškai nekalbėjo, arba to nenorėjo parodyti. Jie stovėjo atsirėmę į sakalų plunksnomis papuoštas ietis ir juodomis it anglys akimis sekė šviesiaplaukį ateivį. Uviui teliko laukti ir dairytis. Jis jau

kelis kartus buvo dalyvavęs tolimuose žygiuose, tad žinojo, kaip įrengiamos karinės stovyklos. Žemaičiai žygius dažniausiai rengdavo žiemą ir, be jojamų bei nešulinių arklių, naudodavo ir tvirtas žemas roges. Tokių didelių palapinių, kurias Uvis matė aplink, jie neturėjo. Tiesa, jų puldinėjamuose kraštuose niekad netrūkdavo miško, kuris suteikdavo priedangą ne tik jems, bet ir priešui. Jei jie, kaip Daubaras vylėsi, grobio ieškoti pasuks į pietus, teks keisti ir žygių pobūdį. O iš polovcų galėjai pasimokyti. Uvis įdėmiai apžvelgė jį supančių karių ginklus. Jie buvo lengvesni. Susidūrus dviem vyrams, žemaičių kalavijai ir ypač kovos kirviai turėtų pranokti plonus lenktus polovcų kalavijus, užtat polovcų lankai atrodė stipresni ir geriau pagaminti. Jų strėlinėse buvo ne mažiau kaip po šimtą strėlių, o žemaičiai retai nešdavosi virš dešimties. Tiek pakakdavo, nes miškuose retai pasitaikydavo proga daugiau jų iššauti. Polovcai kur kas daugiau pasikliovė lankais, ir atviroje stepėje tai pasiteisino. Uvis pabandė sumesti, kiek čia galėtų būti karių. Aplink pūpsojo apie du šimtus nemažų palapinių. Jei į vieną palapinę tilpo iki dešimties vyrų, vadinasi, jų čia galėjo būti apie du tūkstančius. Maždaug tiek pat jau ganomose kaimenėse galėjo būti ir žirgų.

Kaip beskaičiuosi, neregėtai gausus svečių būrys...

Jo apmąstymus nutraukė grįžęs rusiškai kalbantis sargybinis ir kartu su juo atėjęs puošniau apsirengęs karys. Tas rusiškai kalbėjo prasčiau, tačiau iš jo žodžių buvo galima suprasti, kad chanas Ramega siunčia sveikinimus ir tikisi, kad svečias iš tolimosios Žemaitijos teiksis jį aplankyti jo kuklioje laikinoje buveinėje. Uvis atsakė, jog mielai teiksis, ir nužygiavo kartu su jau gana gausia palyda. Eiti teko ne taip toli. Jie stabtelėjo prie dvigubai didesnės už kitas palapinės, kurios stiebų viršūnės buvo papuoštos ilgomis, besidraikančiomis vėjyje tamsių plaukų sruogomis. Jos buvo per aukštai, kad pasiektum ir patikrintum, tačiau Uvis žinojo, jog tai žmonių plaukai. Prie palapinės teko trumpai luktelti, kol jį atlydėjęs karys įėjo į vidų pranešti. Netrukus jis vėl pasirodė, linktelėjo ir pakėlė palapinės angos uždangą. Uvis giliai įtraukė oro, nutaisė kuo išdidesnį veidą ir nusilenkęs tik tiek, kad praeitų ne-

užkliūdamas, pateko į vidų. Jis buvo beveik galva aukštesnis už jį supančius karius.

Chanas Ramega jį pasitiko sėdėdamas ant neaukštos, iš kažkokio gyvulio ragų sumeistrautos kėdės. Šalia jo, parietę kojas po savimi, ant įmantriais raštais išausto kilimo sėdėjo du patarėjai. Ramega siauromis kaip plyšeliai akimis smalsiai nužvelgė Uvį. Tą žvilgsnį Uvis jau buvo įsidėmėjęs Černigovo rūmų kieme. Kartu su Uviu įėjęs vertėjas žemai nusilenkė ir pradėjo kažką aiškinti polovcų kalba, tačiau chanas pakėlęs ranką jį nutraukė.

– Neturime daug laiko... – tarė jis laužyta rusų kalba. – Leisime šiam ateiviui iš tolimo krašto kalbėti pirma. Kalbėk!..

Uvis pradėjo. Pirmiausia perdavė sveikinimus ir linkėjimus nuo Lietuvos, Nalšios ir Žemaitijos žemių valdovų, po to ėjo tiesiai prie reikalo – paaiškino, jog Nalšios kunigaikštytės palydoje atkeliavo ir jaunas Lietuvos valdovo sūnus. Čia jam teko stabtelėti, nes chanas davė ženklą vertėjui. Teko kalbėti lėčiau, ir Uvis papasakojo, kad vestuvių naktį tas itin kilmingas jaunuolis dingo ir jau antra diena jo ieškoma. Černigovo dvare kalbama, jog tai polovcų darbas, tačiau jis pats tuo nenorįs tikėti ir todėl atjojo tiesiai į aukščiausiojo chano stovyklą. Atjojo norėdamas viską išsiaiškinti ir paprašyti didžiojo chano bei polovcų pagalbos.

Visi įdėmiai klausėsi. Chanas kiek pasilenkęs kažką sušnibždėjo savo patarėjams, tie pritardami palingavo galvas.

– O kodėl mes turėtumėm jums padėti? – ramiai paklausė chanas Ramega ir jo balse suskambo pašaipos gaidelė.

– Lietuvos valdovas jums bus dėkingas.

– Lietuvos valdovas mums ne brolis, – tęsė chanas. – Jo kraštas tolimas.

Vertėjas tai išvertė ir abu patarėjai galvos krestelėjimu parodė, kad pritaria. Jie įbedė akis į Uvį laukdami, ką jis dar pasakys.

– Todėl, kad mes nekrikščionys... – staiga tarė Uvis.

Chanas Ramega suraukė antakius.

– Jūs turite kitus dievus negu rusai? – pasitikrino jis.

– Taip! – tvirtai atsakė Uvis. – Kitus. Mes ir jūs esame svetimame krašte ir privalome padėti vieni kitiems.

Chano lūpų kampučiai nejučia kilstelėjo. Jis pažvelgė į savo patarėjus tikrindamas, ar jie tai suprato. Tie Uvio kalbos neperkando, tad chanas linktelėjo, kad vertėjas išverstų. Išklausę vertimą, abu patarėjai plačiai nusišypsojo.

– Matai, mano vyrams tavo atsakymas patinka, – aiškia rusų kalba tęsė chanas. – Kas tiesa tai tiesa, – su krikščionimis dažnai būna sunku. Vieni tokie užsispyrę, kad ir užmauti ant mieto tyli, o kiti... kiti tokie, kaip mano dabartinis draugas Michailas. Ar tas valdovas, kurio sūnaus nerandat, galingas chanas?

– Taip, Mindaugas vienas iš galingiausių.

– Vadinasi, jo sūnų pagrobti vertėtų. Bet kodėl tu manai, kad mes tai padarėm? Mes laikomės savo stovyklos... Rusai labai nerimauja mus mieste pamatę.

– Bet prieš tris dienas kartu su jumis atvyko vienas iš jūsų vadų ir pasiliko Michailo dvare. Mes matėme.

– Aa... Kubčakas! – suvokė chanas. Nelaukdamas, kol vertėjas išvers, jis pats pakartojo saviškiams Uvio žodžius, ir abiejų patarėjų veidai surimtėjo. Vienas, tiesa, šyptelėjo, bet niūriai.

– Nežinojome, kad toks jo vardas. Kur jis dabar? – tęsė Uvis.

– Kur? – Chanas trūktelėjo pečiais. – Gal Desnoje, o gal po žeme kokiame nors šiukšlyne. Mes nesidomim, ką krikščionys daro su išdavikais. – Jis tvirčiau suspaudė kalavijo rankeną. – Kadangi jis aukštos kilmės, man pačiam teko su juo susidoroti. Todėl galiu užtikrinti, kad jis jūsų chano sūnaus tikrai negrobė.

Uvis giliai atsikvėpė. Kalba apie vieno iš vadų pašalinimą tik dar labiau sutvirtino jo nuojautą, jog čia vyksta kažkokie itin svarbūs dalykai.

– Jei ne jis, ar galėjo kas kitas iš jūsų žmonių?

– Ne, – sausai tarė chanas. – Tikrai ne. Ir ne todėl, kad mums nepraverstų gera išpirka, bet todėl, kad tokiems dalykams dabar neturime laiko. Yra svarbesnių reikalų.

Jis staiga nutilo taip ir nepaaiškinęs, kas tie svarbesnieji dalykai.

– Garsas apie polovcus toli pasklidęs... – lėtai tęsė Uvis. – Jūs daug jodinėjate, daug matote. Net ir tolimoje Žemaitijoje esame

girdėję, kokie akylūs ir viską žinantys tie polovcai. Patarkite – kur to chano sūnaus mums ieškoti?

Ramegos tamsių akių išraiška nepasikeitė, bet iš patarėjų veidų Uvis suprato, kad paklausta buvo tinkamai. Vienas iš patarėjų kažką pasakė, ir chanas pritardamas palingavo galvą.

– Ir aš taip manau, – tarė jis. – Kufakas tvirtina, kad šįkart kunigaikštis Michailas nekaltas. Jums nuo to tik geriau, nes jei būtų pagrobęs Michailas, padėtis būtų beviltiška. Vadinasi, tai arba Michailo priešai, arba koks savarankiškai veikiantis godus ir kvailas bojarinas.

– O kodėl negali būti Michailas? Jis galėtų tai daryti ir svetimomis rankomis.

– Sutinku. Galėtų, bet jam dabar ne tas rūpi.

– Kas jam gali rūpėti?

Klausta buvo tiesiai, ir siauros chano akys akimirkai dar labiau susiaurėjo. Jis žvilgtelėjo į savo patarėjus ir tiems pritarus, pasilenkė į Uvio pusę.

– Gerai, pasakysiu, – tarė jis. – Dabar tai paslaptis, bet jau nebeilgam. Michailui dabar rūpi tik Kijevas.

Uvis suraukė kaktą, nes atsakymo nesuprato.

– Visiems rusų kunigaikščiams rūpi Kijevas, – tarė jis.

– Bet ne visi ji puls.

Uvis sumirksėjo iš nustebimo. Šito jis tikrai nesitikėjo.

– Michailas puls Kijevą?

– Tai mes pulsime Kijevą, – pataisė jį chanas. Kartą atskleidęs šią paslaptį, jis, atrodo, norėjo ja pasimėgauti. – Aš ir mano dabartinis draugas Michailas. Pulsime, kai tik jo kariai išsipagirios. Sakau tau, kad žinotum, jog tokiems niekams kaip įkaitų grobimas dabar Michailas neturi laiko. Todėl ir savo chano sūnaus ieškokite kitur.

– Kijevą!.. – pakartojo dar neatsitokėjęs Uvis. Apie šį miestą ir jo stiprius mūrus jis buvo daug girdėjęs. Žinojo, jog valdovas, kuris valdo Kijevą, rusų vis dar buvo laikomas svarbiausiu.

– Tai jis nori tapti didžiuoju kunigaikščiu?

Chanas palingavo galvą.

– Labai jau nori... O kodėl mes jam padėsim? Mūsų gražiausios vergės kilusios iš Kijevo. Ir nors Danila jį gerokai nuniokojo, turto ten dar liko. Taigi dabar žinote, kur to jaunuolio ieškoti neverta. Tikiuosi, kad esate savo liežuvio šeimininkai?

– Tikrai taip, – patikino Uvis.

– Tai tiek... – tarė chanas Ramega. – Daugiau patarti negaliu, o mums liko daug darbų prieš išjojant.

Jis rankos mostu parodė, kad pokalbis baigtas, ir vertėjas palydėjo svečią prie išėjimo.

Grįždami į miestą jie pastebėjo, kad priemiesčiuose stovėjusios palapinės, kuriose buvo apgyvendinta svečių palyda, jau buvo išardytos. Vyrai triūsė kraudami mantą į vežimus ir, nors dauguma jų nežinojo, Uviui jau buvo aišku, kuria kryptimi bus įsakyta pajudėti. Iš chano Ramegos išgirsta žinia daug ką paaiškino. Pirmiausia – tirštą polovcų susibūrimą, ginkluotos vestuvininkų palydos gausą ir net Michailo išsiblaivymą. Vestuvės buvo tik priedanga suburti pulkus, kurie netrukus pajudės į žygį.

Tačiau kaip tai susiję su Vaišvilko pagrobimu?

Nors Uvis ir suko galvą, tačiau atsakymo nerado. Ko gero, chanas teisus: ir kunigaikštis Michailas, ir polovcai atpuola. Vaišvilko pagrobimas ne tik laiko gaišinimas, jis galėjo Michailui pakenkti. Prieš ryždamasis pulti Kijevą, Michailas siekė užsitikrinti saugų užnugarį iš Nalšios ir Lietuvos pusės. Tam jis ir apvesdino sūnų. Ko gero, ir kunigaikštis viliasi, jog Vaišvilkas bus surastas, ir yra užsirūstinęs ant jo pagrobėjų. Kad tai tiesa, Uvis su Ūdriu netruko įsitikinti.

Prie didžiųjų vartų sargyba jų šįkart nestabdė, nes pro juos dabar be perstojo ėjo ir jojo ginkluoti vyrai, dardėjo sunkiai pakrauti vežimai. Jiems teko palaukti, kol pasitaikė proga prieš šią nenutrūkstamą žmonių srovę pralįsti į vidų. Mieste šventinės nuotaikos jau nebuvo likę nė ženklo. Miestiečiai atrodė sunerimę. Nors jie ir nežinojo tikrosios šio sujudimo priežasties, tačiau jau-

tė, jog kažkas vyksta. O artėjant prie Černigovo kremliaus, lietuviai pamatė vaizdą, kuris privertė sunerimti ir juos. Aikštėje prieš kremlių šurmuliavo nemaža, bet paniurusi minia. Daugiausia čia buvo vargetų, apskurusių vaikėzų ir elgetų, bet sušmėžuodavo ir puošnus bojarino apsiaustas ar blyksteldavo grandijų šarvai.

Prisiartinus lietuviams, žmonės baugiai atšlijo. Iš minios vidurio pasigirdo pilnas įsiūčio ir skausmo moters riksmas.

– Kas atsitiko? – nesusigaudydamas apsidairė Uvis.

– Ak, po Patrimpais! – aiktelėjo Ūdrys. Jis jojo pirmas, todėl pirmas ir pamatė. – Kartuvės!..

Iš tiesų – aikštės viduryje, saugomos kelių ginkluotų vyrų, stovėjo naujai sukaltos kartuvės. Kilpose nejudėdami kybojo du sustingę kūnai. Drabužiai liudijo, jog jų būta karių.

Moters riksmas minioje slopo. Jį keitė garsi rauda.

Joti per minią buvo sunku, tad Uvis nusliuogė nuo arklio. Jis paklausinėjo arčiausiai stovinčių miestelėnų, susirūpinęs palingavo galvą ir priėjo prie Ūdrio.

– Michailas pakorė sargybinius, kurie saugojo Vaišvilką, – paaiškino jam.

Nusliuogė nuo žirgo ir Ūdrys. Jis buvo daug matęs ir patyręs karys, tačiau reginys jį vis dėlto sukrėtė.

– O kokia iš to nauda? – burbtelėjo jis. – Dabar jie nieko nebepasakys...

Uvis irgi atrodė pablyškęs.

– Aš juk su jais kalbėjau. Atrodo, jie išties nieko nežinojo. Nors tie rusai meluoti sugeba kaip reta... Reikalas rimtėja, Ūdry.

Nors paprastai Uvis pats prižiūrėdavo Trabantą, šį kartą kremliaus kieme jis padavė pavadį Ūdriui, kad tas nuvestų žirgą į arklides. Apsižvalgęs, ar nepamatys kur Ruklio arba Rimgaudo, priėjo prie rūmų sargybinių ir iš jų sužinojo, jog jie neseniai nuėjo pas kunigaikštį. Paknopstomis užbėgęs laiptais, per dar nesutvarkytą didžiąją menę nuėjo tiesiai į Michailo pasitarimų kambarį.

Kunigaikštis sėdėjo savo aukštajame krėsle, šalia jo – du patarėjai, o priešais – Ruklys su Rimgaudu. Uviui įėjus, jis staigiai pakėlė akis. Jo paraudęs veidas atrodė nekantrus ir supykęs.

– Tai kaip? – paklausė jis ir, Uviui dar nespėjus išsižioti, mostelėjo ranka. – Net neaiškink! Man štai sako, kad jojai pas polovcus, o aš sakau, kad be reikalo. Ten to Mindaugaičio nė su žiburiu nerasi... Ar ne tiesą sakiau?

– Tiesą, kunigaikšti, – sutiko Uvis.

Michailas vėl pasisuko į Ruklį:

– Sakiau juk! Bet jūs manimi netikit! Darau, ką galiu. Visai neturiu laiko, bet tiesiog iš kailio neriuosi. Sakiau, kad pakarsiu tuos žioplius sargybinius, ir pakoriau.

– To mes nereikalavom... – Ruklys pažvelgęs į Uvį suprato, jog svarbių žinių iš polovcų stovyklos jis neparnešė. – O gal ką sužinojot iš tų dviejų, kur rūsyje sugavot?

Kunigaikštis dėbtelėjo iš padilbų ir nejaukiai nusijuokė.

– Galėsi pats paklausti, jei pageidauji.... Sargyba! – suriko atsisukęs į duris.

Įbėgo du pečiuiti durklais ginkluoti vyrai.

– Atvilkit čia tą Danilos pakaliką! – sugriaudėjo Michailas. – Deja, tik vienas beliko, – paaiškino jis Rukliui, kai abu plačiapečiai dingo už durų. – Antrojo net karti nereikės. Nudvėsė pats...

Netrukus sargyba pro duris įvilko ir ant grindų nubloškė žmogų, kurio apdaras dar ne taip senai buvo ne tik padorus, bet ir puošnus. Dabar gi skylės, suodžiai ir purvas buvo neatpažįstamai sudarkę tiek drabužį, tiek žmogaus veidą. Matėsi tik reta, pasišiaušusi, krauju apkepusi barzda ir akių baltymai. Jis bandė pasikelti nuo grindų, bet kimiai sudejavęs vėl susmuko.

– Tai klauskite... Prašom.

Ruklys lėtai papurtė galvą.

– Klausiau jo, kai tik suėmėte. Jis net nežinojo, apie ką kalbu. O dabar jau per vėlu...

– Ne nežinojo, o melavo! – suriko Michailas. – Tai Danilos sėbras! Jie visi burnos nepražioja, jei neturi ko sumeluoti. Bet prisipažino šunsnukis, a?.. – kreipėsi jis į sargybinius.

– Prisipažino, valdove, – pagarbiai atsakė jų vyresnysis.

– Ką? Prisipažino, kad pagrobė jaunąjį kunigaikštį?! – net pats nustebo Michailas. – Kodėl man nepranešėt?!

– Ne... Nuolankiai atsiprašau, šviesiausiasis, – sunerimo sargybinis. – Prisipažino, kad jis Danilos pakalikas.

– O apie Mindaugaitį? Gi liepiau klausti apie Mindaugaičio pagrobimą...

– Deja...

Michailas sušnopavo kaip įerzintas bulius. Jis pašoko, taikėsi spirti gulinčiajam, bet tik spjovė jo pusėn ir vėl sudribo į krėslą.

– Išvilkit jį! Ir pasistenkit, kad pasakytų! Et!.. Man kraujas užverda pagalvojus, kiek per tą Danilą prisikentėjau, – niurnėjo Michailas stebėdamas, kaip sargybiniai, nutvėrę leisgyvį kūną už pažastų, išvilko jį pro duris. – Patys matot... Darome, ką galim.

Jis atsisuko į lietuvius ir kilstelėjo abi rankas, tuo tarsi parodydamas savo pastangų dydį.

– Viską darau... Ir prašau apie tai pranešti mano taip gerbiamam Mindaugui. Ir mano giminei garbingajam Daujotui. Praneškite ir pabrėžkite, jog stengiuosi iš paskutiniųjų. Kalti mano priešai – Volynė ir Riurikovičiai. Ar pranešite?

Klausta buvo tiesiai ir kadangi Rimgaudas laukė, kol vertėjas išvers, Rukliui teko linktelti galvą.

– Jūsų žodžiai bus perduoti. Bet dabar norėtume pagalbos.

– Jūs ją turite. Taigi, atleiskite, skubu... Itin svarbus reikalas... Laiko daugiau neturiu.

Patarėjai jau buvo pakilę, atsistojo ir kunigaikštis. Neliko nieko kito kaip išeiti.

– Tik trečia vestuvių diena, ir kažkoks nesuprantamas skubėjimas!.. – tarė Ruklys, kai jie pasiekė didžiąsias duris ir išėjo į lauką. – Kur jis taip skuba?..

– Į Kijevą. – tarė Uvis. – Taip man sakė polovcai...

Ruklys stabtelėjo. Jis atidžiai pažvelgė į Uvį ir lėtai pačiupinėjo randą.

– Aha... – sušnibždėjo jis. – Aha! – pakartojo jau garsiau. Jis akimoju suprato, kad jų rūpesčiai kunigaikštį tik erzina, ir pagalbos nėra ko tikėtis.

9

Sunki išpirka

Rytojaus dienai krypstant vakarop Kijevo puolimas tapo vieša paslaptimi. Didžiuma Černigove susitelkusių karių išžygiavo dar prieš pietus, ir nors beveik visi judėjo vakarų kryptimi, miestiečiai vis dar manė, jog valdovų palyda po vestuvių grįžta namo. Tačiau kai tuoj po vidudienio varpų pro didžiuosius vartus su savo kariauna išjojęs kunigaikštis Michailas taip pat pasuko keliu į vakarus, nuovokesni garsiai prašneko, kad, ko gero, žygiuojama į Kijevą. Spėliojimai sutvirtėjo, kai atvykę miestan pirkliai pranešė, jog polovcai jau susikrovė savo didžiosios stovyklos palapines, subūrė milžinišką žirgų kaimenę ir, plačiai pasklidę po stepę, traukia vakarų link. Pagaliau leidžiantis saulei žodis tapo kūnu. Simeonas savo jaunajai žmonai pasigyrė, jog tėvui užėmus Kijevą jis liks jo vietininku Černigove. Tai tuojau pat išnešė iš dvaro jauniesiems vertėjavęs Mikula, ir gandas žaibo greitumu pasklido po miestą. Didžiumą gyventojų ši žinia tiesiog pribloškė. Kijevo galia jau senokai buvo sumenkusi, tačiau šlovė neblėso. Cerkvėse kaip mat pagausėjo besimeldžiančių, ir prie visų ikonų sužibo žvakutės. Motinos jau apraudojo į žygį išėjusius sūnus, o patyrę vyrai tikrino maisto atsargas. Jei Kijevo apgultis nueitų niekais, prie Černigovo sienų vėl atžygiuos svetimi pulkai...

Lietuviams visa tai buvo žinoma ir juos daugiau jaudino tai, jog Vaišvilko paieškos dar labiau pasunkėjo. Michailui išvykus, teko pasikliauti savo jėgomis. Rimgaudas su keliais nalšėnais kariais, pasiėmę vertėją, visą dieną šukavo abu Desnos krantus klausinėdami valtininkus bei žvejus, ar jiems neteko kokių įtartinų žmonių kelti per upę. Jie grįžo purvini, pavargę ir nieko nepešę. Ruklys su Uviu nusiplūkė jodinėdami po visus artimiausius kaimus. Kadangi už žinias jiedu žadėjo dosniai atsilyginti, teko išklausyti daugybę pasakojimų, visiškai nesusijusių su Vaišvilko pagrobimu.

Kitą rytą Uvis nutarė nesikelti iš lovos. Jis visai nenorėjo klausytis Ruklio niurzgėjimų ir pradėti visas tas beviltiškas paieškas iš naujo. Ilgai galvojo, ką gi daryti toliau. Jei Vaišvilkas neatsiras, tai išties teks grįžti per jotvingių žemę. Ruklys buvo teisus – kartu

su Gaile keliauti per Mindaugo valdas bus per daug pavojinga. Beje, iš jotvingių irgi visko galima laukti. Tiesa, šiuo metu žemaičiai sutarė su svarbiausiais jų rikiais, tačiau jotvingiai turėjo aibę vadų, kurių kiekvienas jautėsi savo kaimo karaliumi. Panorėjęs galėjo ir apiplėšti, ir į nelaisvę paimti. Be to, kaip dabar įsitikino Uvis, Gailė visur pageidaujamas grobis.

Jei karių būtų daugiau arba jei juos lydėtų bent Daubaras…

Šiuos apmąstymus pertraukė beldimas į duris. Atšovęs sklendę Uvis išvydo Mikulą. Šis kramsnojo džiovintas moliūgo sėklas ir pamatęs apsiblaususį Uvį apgailestaudamas palingavo galvą.

– Ai, ai, ai, kaip negerai išėjo su tuo jaunuoju kunigaikščiu, – progiesmiu tarė jis. – Ir jaunoji kunigaikštienė dėl to labai sielvartauja… Tokia nelaimė… Ir Simeonas susikrimtęs.

Uvis rūsčiai dėbtelėjo į jį, ir plepusis Mikula prikando liežuvį. Lietuvių nelaisvėje jis spėjo pažinti jų būdą – pagonys nemėgo būti nei guodžiami, nei gailimi.

– Bet yra vilties... – tęsė Mikula, išspjovęs į delną moliūgo sėklą. – Grįžo tėvas Elisėjus. Atrodo, jis turi svarbią žinią...

– Žinią? Apie Vaišvilką? – Uvis stvėrė Mikulai už atlapų. – Sakyk, žmogau!

– Kad tiksliai nežinau... – Uvio supurtytas Mikula netyčia prarijo moliūgo sėklą, kurią vėl buvo spėjęs įmesti į burną, ir užsikosėjo. – Kad nesakė… Tik liepė pakviesti Ruklį su Rimgaudu.

– Ir pakvietei?

– Nagi taip, – atsikrenkštęs vos išstenėjo Mikula. – Ruklys man liepė ir jums pasakyti… Jie dabar pas jaunąją kunigaikštienę.

Kai Uvis atvėrė Gabijos kambario duris, visų akys sutartinai pakrypo jo pusėn. Pačiame viduryje dideliame krėsle sėdėjo jaunasis Simeonas. Į akis krito išdidi jo laikysena – buvo aišku, jog jis jaučiasi padėties viešpats. Šalia jo sėdėjo Gabija, aprengta pagal rusų papročius mėlynu šilkiniu sarafanu – atrodė, jog ji jau priprato prie tų keistų rūbų... Išvydę Uvį, Simeonas su žmona tarsi

kažko nusivylė, Ruklys su Rimgaudu, stovėję kambario kampe, pažvelgė į jį abejingai, tik Gailės akyse sužibo palengvėjimas.

– Manėm, kad jau ateina tas vienuolis, kuris plakasi... – paaiškino Ruklys lietuviškai, tačiau pastebėjęs, jog Simeonas susiraukė, pridūrė rusiškai: – Mes laukėm tėvo Elisėjaus...

Laimei, laukti teko neilgai. Netrukus, pastūmęs Uvio neuždarytas duris, į kambarį, susikišęs rankas į plačias juodo abito rankoves, neskubėdamas įžengė tėvas Elisėjus. Jis atrodė nekaip: akys įdubę, kakta suraukta, o skruostai tvoskia raudoniu tarsi karščiuotų. Nors veide ir spindėjo liūdesys, jo tamsios skvarbios akys atidžiai pergręžė kiekvieną, tarsi skaitydamos slapčiausias mintis. Jis nepažvelgė tik į sėdinčią Gailę. Dar kartą linktelėjęs Simeonui, tėvas Elisėjus sustojo viduryje menės. Statmena raukšlė, įsikirtusi tarpuakyje, jo veidui suteikė rūstaus kilnumo.

Stojo trumpa tyla. Lietuviai, degdami nekantrumu, žiūrėjo į vienuolį ir laukė, kol šis prabils.

– Tai kokios žinios, sakyk? – pagaliau neiškentė Simeonas.

– Blogos žinios, jaunasis valdove,– pradėjo tėvas Elisėjus. Bet jo balsas neskambėjo taip tvirtai kaip anksčiau. – Jos slegia mane lyg dešimt girnakmenių.

– Bet juk mums perdavė, jog kažką žinai! – supyko Simeonas.

– Taip. Galiu pranešti, kad pagonių valdovo sūnus gyvas, – lėtai tarė Elisėjus. Ši žinia buvo sutikta su palengvėjimo atodūsiu. Mikula, įėjęs paskui Elisėjų, jau vertė naujienas Rimgaudui. – Deja, jis nelaisvėje.

– Kur? Sakyk, kur! – tuojau pat pareikalavo Simeonas. – Kokie niekšai jį pagrobė?

– Atleiskite, šviesiausiasis. Aš negaliu... – Elisėjus, tarytum apimtas nevilties papurtė galvą ir nusilenkė Simeonui. – Aš negaliu pasakyti. Daviau žodį.

Simeonas susiraukė, palaukė, kol Mikula išvers, ir vėl atsigręžė į Elisėjų.

– Jie tave privertė?

– Neprivertė, šviesiausiasis. Mane tik Dievas gali priversti. – tęsė Elisėjus. – Tokia buvo sąlyga, ir aš tą naštą priėmiau žinoda-

mas, kaip jums svarbu, kad jaunasis pagonis saugiai sugrįžtų savo kraštan.

Simeonas jau nuo vaikystės pažinojo tėvą Elisėjų, tad susimąstęs patrynė smakrą.

– Bet dabar tie niekšai tavęs nemato... – įsiterpė Ruklys. – Kas jie? Kur jie?!.

Elisėjus su gailesčiu pažvelgė į į Ruklį.

– Mano žodis jau duotas, – tarė jis pusbalsiu, tačiau visi išgirdo. – Viešpats savo įrankiu pasirinko mane. Tesu jo valios vykdytojas.

– Tai ką tada gali pasakyti?.. – užsiplieskė Uvis. – Jei negali sakyti nei kur, nei kas, tai kokia išvis nauda?!.

– Man pavesta tartis dėl sąlygų, – atsidusęs tęsė tėvas Elisėjus. – Naudos vis dėlto atnešiau. Jūs dabar žinote, jog Mindaugo sūnus sveikas ir jo gyvybei pavojus negresia. Už jį reikalaujama išpirkos. Tačiau yra viena sąlyga...

– Na štai, pagaliau ledai pajudėjo, – vėl perėmė kalbą Simeonas. – Tie šunsnukiai neilgai džiaugsis, bet kol kas tebūnie. Kiek tos išpirkos?

– Daug. Vis dėlto valdovo sūnus. Bet sakiau, kad yra dar ir sąlyga. Išpirka negali būti iš jūsų rankų, jaunasis valdove. Ji net negali būti iš Černigovo.

– Negali? Tai iš kur tada?

– Ne iš Černigovo. Jie sakė, kad siekia atgauti bent dalį to turto, kurį prarado per lietuvių puolimus. Išpirka turi būti iš pagonių krašto.

– Aa... – Simeono veide įtampa atslūgo ir jis beveik šyptelėjo, tačiau tuojau pat suvokė, jog taip daryti nedera. – Tegul jie nesitiki, kad dėl to bus lengviau!

– Kaip tai – iš pagonių krašto? – pašoko Ruklys. – Mes tiek turto nepasiėmėm. Manėm, kad vykstam į vestuves, o ne į plėšikų lizdą.

– Pagrobėjai tai supranta. Supranta, kad neturite šešiasdešimties grivinų sidabru po ranka. Sakė, jums teks tuo pasirūpinti.

– Tai neįmanoma! – nukirto Ruklys. Dėl kainos jis nesiginčijo:

nors kaina buvo didelė, ji atitiko Vaišvilko kilmę bei svarbą. – Be Vaišvilko mes negalime grįžti.

– Ir tai jie numatė... – Tėvas Elisėjus giliai atsiduso ir, liūdnai nuleidęs akis, tarė: – Dabar aš turiu perduoti žinią, kuri mane labiausiai slegia. Jie pasiruošę paleisti jaunąjį valdovo sūnų. Už naują įkaitą.

– Ar pasakė, kokį?

– Taip. Įkaitu turi būti jaunosios kunigaikštienės palydovė iš Žemaitijos. Ji kilminga, be to, mergina taip lengvai nepabėgs... – Tėvas Elisėjus atsiduso trečią kartą. – Mano kančios taurė dar neišgerta. Vaišvilkas bus paleistas tada, kai aš jiems pristatysiu merginą.

Mikula išvertė Elisėjaus žodžius net du kartus, tačiau Gailė vis tiek negalėjo suprasti. Uvis suprasti suprato, bet jo protas tokio keisto reikalavimo nesuvokė. "Kodėl ne mane? Kodėl ne Ruklį?" – klausė jis, ir Elisėjus kantriai aiškino, kad pagrobėjai nenori kilmingo įkaito laikyti sukaustę grandinėmis, o tektų, nes vyrai būtinai bandytų bėgti.

– Jie – kalės vaikai, ir sulauks išmuilintos kilpos, – išreiškė savo nuomonę Simeonas. – Tačiau apsvarstyti šį pasiūlymą vis dėlto vertėtų.

– Man pažadėta, kad mergina bus saugi, – tarė tėvas Elisėjus. Jis pirmą kartą atidžiai pažvelgė į apsiašarojusią Gailę. Vienuolis atrodė susijaudinęs, jo apatinė lūpa virpėjo. – Jai nėra ko bijoti. Pasakykit jai... Man krikščionys iškilmingai pažadėjo.

– Pažadėjo pagrobėjai, – sušvokštė Uvis. Daugiau nieko pridurti nereikėjo, nes balsas bylojo, kiek jis pasitiki krikščionimis. – Aš savo sesers dėl jokio Mindaugaičio neaukosiu. Tegu pats išsikapsto!..

Tėvas Elisėjus gūžtelėjo pečiais.

– Nuo manęs nukristų didelė našta, – atsiduses tarė. – Tačiau privalau jus perspėti – tokiu atveju pagonių valdovo sūnus grei-

čiausiai bus nužudytas. Jie bijo jį laikyti. Ką padarysi, tokia, matyt, Viešpaties valia.

– Ne!.. – sugriaudėjo Ruklys. – Jokiu būdu! Galvok, ką sakai, Uvi. Tai juk tik laikinai, kol grįšiu su išpirka.

– Ne mano seserį... – pakartojo Uvis.

Elisėjus beviltiškai skėstelėjo rankomis ir atsigrežęs į Gabiją žemai nusilenkė jaunajai kunigaikštienei.

– Aukščiausiasis teikėsi parodyti jums kelią... Patarkite savo draugei. Tai jos rankose dabar to jaunuolio gyvybė.

Gabijai sunku buvo sekti pokalbio vingius. Mikulai išvertus, ji pažvelgė į Simeoną. Šis palingavo galvą ir ištiesęs ranką paspaudė žmonos alkūnę.

– Mums svarbu dabar laimėti laiko, – samprotavo jis. – Mergina turėtų būti saugi, nes jie gi nenorės prarasti šešiasdešimt sidabro lydinių. Už tokią vergę gautum dešimt grivinų. Penkiolika daugiausia...

Gabija atsistojo, pataisė galvos apdangalą ir priėjusi prie Gailės paėmė ją už rankų. Ji pasilenkė ir pabučiavo Žybartaitę į kaktą. Dar prieš keletą dienų jos galėjo jaustis lygios, tačiau dabar tos lygybės neliko.

– Tu pagalvok apie tai, mieloji, – švelniai pasakė ji. – Tik laikinai... Ir mudu su Simeonu tavęs neapleisim.

Uvis norėjo vėl garsiai prieštarauti, tačiau jautė, jog su savo griežtu priešiškumu lieka vienas. Gailė nusišluostė ašaras ir aprimo.

– Iš tiesų jums kito kelio nėra, – grėsmingai tarė Ruklys. – Jei per judu žus Vaišvilkas, nuo Mindaugo ir Žemaitijoje nepasislėpsit...

– Ne tokius pasirinkai gąsdinti, – burbtelėjo Uvis. – Neišdegs.

– Bet, Uvi... Jei Vaišvilkas žūtų... – Gailė atsiduso. – Jis iš tiesų neblogas vaikinas. Mane puolė gelbėti, o dabar aš jam padėti galėčiau.

– Galėtum... Ir net turėtum, – pridūrė Gabija. Ji motiniškai paglostė Gailės galvą. – O tave lydės tėvas Elisėjus. Šis šventas žmogus saugos tave kaip savo akį.

Tėvas Elisėjus atidžiai klausėsi kalbų, kurias jam spėriai vertė Mikula. Pro jo skvarbias akis neprasprūdo nei Ruklio savanaudiškumas, nei Gailės abejonės, nei Uvio blėstantis priešinimasis.

– Ji bus saugi... Pažadu, – tarė jis balsu, kuriame skambėjo įtampa ir susijaudinimas. – Nugabensiu ją su Timofėjumi. Valdovo sūnaus pagrobėjai siekia atgauti dalį prarasto turto, ir tai jiems svarbiausia. Ji bus saugi, jei laikysimės jų sąlygų.

Gailė, prisiglaudusi prie Gabijos, išklausė vertimo ir pažvelgė į Uvį. Dabar jos akys buvo ramios ir ji vos pastebimai linktelėjo galvą.

– Gerai, aš sutinku, – tarė ji tyliai.

Visų žvilgsniai nukrypo į Gailę. Simeono veidas jau visiškai išsigiedrijo.

– Bet sąlygos? Apie kokias sąlygas dar kalbate? – aštriai paklausė Uvis. Buvo akivaizdu, jog jam sunku tvardytis.

Tėvas Elisėjus delnu perbraukė aprasojusią kaktą.

– Jos paprastos.. – tarė jis, kreipdamasis tiesiai į Simeoną. – Prieš iškeliaudamas turiu gauti Černigovo valdovo pažadą, kad nebūsime sekami. Mes su broliu Timofėjumi lydėsime įkaitę. Kelionė truks visą dieną, tiek tegaliu pasakyti. Daugiau ne, nes norėdamas išgelbėti jaunuolį daviau žodį. Toks kryžius man skirtas ir nuolankiai prašau valdovo neapsunkinti mano naštos.

Dar niekas nebuvo taip kreipęsis į Simeoną, tad jį užliejo pasitenkinimas. Jis atsilošė krėsle ir suraukė antakius rodydamas, kad nuodugniai svarsto Elisėjaus žodžius.

– Mes įvertinome jūsų pasiaukojimą, – tarė jis su valdovui tinkamu orumu. – Ir nutarėme jus paremti. Todėl žodį duosime visų akivaizdoje. Mikula! Pranešk sargybai, kad tėvui Elisėjui nebūtų trukdoma ir kad jie nebūtų sekami.

Mikula išdidžiai išsitempė. Šis įsakymas paaukštino jo padėtį.

– Bus įsakyta, – šūktelėjo jis. – Visiems sargybiniams.

Uvis pajuto, lyg jam ant krūtinės kažkas būtų užritinęs girnapusę, ir giliai įtraukė oro.

– Atsimink, jei kas jai nutiks, atsakai savo galva!.. – sušnibždėjo šalia stovinčiam Rukliui.

– Tai tas kunigaikštukas prižada nesekti, ne mes,– atsakė šis taip pat tyliai, nepasukdamas galvos. – Mes jos neatiduosim.

– Ir linkime sėkmingai atlikti šią sunkią užduotį, – tęsė patenkintas savimi Simeonas. – Kada jūs žadate iškeliauti?

– Kai tik šviesiausiosios kunigaikštienės palydovė pasiruoš kelionei... – Tėvo Elisėjaus balsas skambėjo kimiai. – Mes kuklūs vienuoliai ir galime iškeliauti bet kada.

Žvilgsniai vėl nukrypo į Gailę ir, kai šie žodžiai buvo išversti, ji nejučiomis suvirpėjo. Nesitikėjo, jog viskas įvyks taip greitai.

– Manęs ilgai laukti nereikės, – tarė Gailė sutramdžiusi jaudulį. – Liepkit pabalnoti Sartę.

Sartę ji užaugino pati ir ją labiausiai mėgo.

– Geriau pabalnosime Kuosą, – staiga tarė Uvis. Gailė klausiamai pažvelgė į brolį. Kuosa buvo nešulinė ir gana rambi kumelė. Ja jodavo retai.

– Ji ištvermingesnė... – pridūrė Uvis, kai jų akys susitiko. Gailė, jau pasiruošusi prieštarauti, klusniai linktelėjo galvą.

– Gerai. Pabalnokite Kuosą... Aš tuoj... – liūdnai tarė ji.

Tėvas Elisėjus, užsimetęs ant abito pilką kelionės apsiaustą, neramiai apžvelgė didįjį pilies kiemą. Jo žvilgsnis nuslydo per stovinčius pasienyje lietuvius, palietė Simeoną, kuris ant laiptų laukė jų išjojant, ir sustojo ties Gaile. Mergina, nors ir išblyškusi, atrodė rami. Rankose ji laikė ryšulėlį su kelionei būtinais daiktais.

Elisėjus nudelbė akis.

– Galime joti, – tarė dusliai ir atsigręžė į vienuolį, laikantį už pavadžio Gailės kumelę. – Timofėjau, padėk merginai užlipti ant arklio.

Stambus, apskrito tarsi keptuvė veido palydovas sutriko. Atrodė, kad jis pasiruošęs uoliai vykdyti visus viršininko įsakymus, tačiau šįkart nežinojo, kaip tai padaryti. Sumišęs jis pažvelgė į savo į meškos letenas.

– Lik sveikas, Uvi, – pusbalsiu tarė Gailė ir, priėjus prie ramiai stovinčios kumelės, pati įsėdo į balną. – Tegu Negeroji pameta, o Laima randa mano pėdsakus...

Elisėjus paragino savo arklį, o brolis Timofėjus pagaliau suvokė, ką jam reikia daryti. Timptelėjo už pavadžio, ir rambioji kumelė, pamuisčiusi galvą, nusekė paskui plačiais žingsniais žengiantį vienuolį. Jos kanopos garsiai kaukšėjo pilies kiemo grindiniu.

– Prieš pat kelionę Krėvon viena Kuosos pasaga skilo, – paaiškino Uvis Rukliui, kai abu arkliai ir stambusis vienuolis dingo už vartų..

– Ko tu dabar apie tas pasagas? – dėbtelėjo į jį Ruklys.

– Kernius tą skilusią greitosiomis sukalė. Bet liko žymė. Girdėjai, ką sakė Gailė?

– Aa! – kilstelėjo antakius Ruklys. – Pėdsakai. Bet negi tu lauksi, kol jie dings iš akių?

– Simeonas uždraudė sekti.

Ruklys paniekinamai sušnarpštė ir delnu patrynė kalavijo rankeną.

– Tas snarglys man ne viršininkas. Rimgaudas duoda tris nalšėnus. Ir dar tavo Ūdrys... Negaiškim laiko.

Uvis tvirtai papurtė galvą.

– Turim palaukti. Ir ne dėl sargybos, kurią mes nušluotumėm. Mes turim sekti juos taip, kad mūsų nematytų Elisėjus.

– Nejaugi leisi jam pabėgti? Paimkim jį į nagą. Iš karto pamirš visus duotus žodžius, ims plepėti lyg virtuvės merga.

– Ne Elisėjus,– pakratė galvą Uvis. – Jį gali užmušti, tylės kaip žemė. O tas jo drimba greičiausiai pats nieko nežino.

Ruklys tramdydamas nekantrumą giliai atsikvėpė. Suraukė antakius ir jo niūrus veidas dar labiau apsiniaukė. Jis nebuvo pratęs klausyti jaunesnio, ir dar žemaičio, tačiau pats suprato, kad Uvio žodžiuose daug teisybės.

– O kas, jei nesuseksi? Man Vaišvilkas per daug svarbus.

– Man mano sesuo dar svarbesnė. Jei matys, kad neseka, tai nemėtys pėdų. Atseksiu. Palūkėkim dar ir išjosim pro kitus var-

tus. Kuosa nemėgsta skubėti, o jo pagalbininkas eina pėsčias. Jiems reikia leisti truputį nutolti.

Skilusi Kuosos pasaga vis dėlto pravertė. Pasirodė, jog išjojęs iš miesto Elisėjus pasuko tolyn tuo pačiu keliu, kuriuo tik vakar visa kariuomenė išjudėjo Kijevo link. Kelią išmalė arklių kanopos, suplūkė sunkūs vežimų ratai, tad Uviui teko gerokai paplušėti, kol pagaliau šioj maišalynėj aptiko žymėtą atspaudą.

– Negi tik to tavo kuino kanopa su žyme? – sunerimęs paklausė Ruklys. – Tiek arklių prajota...

– Čia Kuosos, – nedvejodamas atsakė Uvis ir atsitiesęs nusipurtė nuo kelnių dulkes. – Atskiriu ir Timofėjaus plačias pėdas.

Visi pažvelgė į vakarus – krūmai, neaukštos kalvos, pievos... Toliau į šiaurės vakarus kalvos tamsėjo, ten prasidėjo miškai.

– Į Kijevą... – pasikasė pakaušį Ruklys. – O gal ir taip. Tiek vežimų iš miesto tenlink išvažiavo.

– Manai, kad Vaišvilką išvežė viename tų vežimų? Galėtų būti.

– Galėtų... – sutiko Ūdrys. – Mes tikrinom raitelius, bet vežimų apžiūrėti negalėjom. Daug jų buvo dengtų.

Ruklys nusispjovė į išmaltą kelią ir paragino savo žirgą.

– Tai jojam! Ko smaksot?

– Josim. Bet reikia neskubant. Tikrinant pėdas. Kol kas žinom tik kryptį, reikia leisti Elisėjui mus nuvesti į vietą.

Elisėjus, iš pradžių ginęs savo arklį taip, kad vargšui Timofėjui teko pabėgėti, sustojo ties krūminga raguva ir metė neramų žvilgsnį atgal. Šioje vietoje vešlią stepės žolę pakeitė gana platus smėlio ruožas, kuriame visi jų pėdsakai buvo kaip ant delno. Pagaliau atpūškavo ir Timofėjus, tempdamas už pavadžio kojas velkančią kumelę.

– Jie gali mus vytis, – tarė jis Timofėjui, kuris, atsukęs į archi-

mandritą savo apvalų, ne itin gudrų veidą, bandė atgauti kvapą.

– Kodėl gi, tėve Elisėjau?.. Mes nieko blogo nedarome. Gelbstime jų žmones.

Elisėjus pažvelgė į patiklias Timofėjaus akis ir atsiduso.

– Nepažįsti pagonių. Jie apsėsti šėtono, – pasakė ir atsisegė apsiaustą, nes karštis mušė jam į veidą. – Jei trokštame išgelbėti jų gentainės sielą, jie priešinsis iš paskutiniujų. Šėtonas nenori savųjų iš nagų paleisti.

Brolis Timofėjus krūptelėjo, nes šis vardas jam visada kėlė baimę. Jis nusišluostė sukaitusį veidą dulkina abito rankove – ant jo įraudusių skruostų liko purvini ruožai.

– O mes stengiamės, kad jų vargšės sielos amžinai nedegtų sieros ežere!..

– Jokio dėkingumo iš jų nelauk! – nekantriai burbtelėjo Elisėjus apsidairydamas. – Pagonys gali mus sekti. Dabar teks mėtyti pėdas.

– Nejaugi šėtonas su ja? – Timofėjus iš padilbų dėbtelėjo į Gailę ir tuojau pat nusuko akis. Jis jau anksčiau pastebėjo, jog jo taip gerbiamas tėvas Elisėjus buvo tarsi nesavas. Gal šėtono kaimynystė trikdė ramybę? – Reikėtų pasimelsti, kad išardytume jo pinkles...

– Spėsim tai padaryti. – Tėvas Elisėjus apžvelgė raguvą. – Pirmiausia turime prilaužyti šakų. Kuo lapuotesnių, kuo plačiau išsišakojusių. Ar virvę turime?..

– Turime, garbusis tėve... – Brolis Timofėjus patapšnojo per balnakrepšį. Jo apvalus kaip mėnulis veidas staiga ištįso ir jis nusigandęs tarė: – Nejaugi jūs ruošite tai eretikei laužą?

Per tėvo Elisėjaus veidą perbėgo keistas šypsnys.

– Liaukis, broli!.. – sušnypštė jis, piktai sužaibuodamas akimis. – Mes paskirti gelbėti ne tik jos sielą, bet ir kūną. Liaukis kvailai spėliojęs ir imkis darbo.

Timofėjus gūžčiodamas pečiais nužingsianvo į raguvą ir netrukus pasigirdo laužomų šakų traškesys. Tėvas Elisėjus išsliuogė iš balno ir pajuto, kad jam sukasi galva ir po kojom siūbuoja žemė. Jis nusitvėrė balno rago, prisispaudė prie arklio šono ir

giliai įkvėpė aitraus prakaito kvapo. Galvoje lyg palengvėjo. Už nugaros sušnarpštė Gailės kumelė. Atsisukęs jis susidūrė su pagonės žvilgsniu, kuris staiga nusmelkė visą jo kūną. Tose dangaus mėlynumo akyse spindėjo baimė ir atkaklumas. Elisėjas taip stipriai grikštelėjo dantimis, kad skausmas kietai surakino abu jo žandus.

– Šėtonas... – sušnibždėjo jis. – Net pats šėtonas tavęs neišgelbės...

Elisėjus skubiai persižegnojo ir pasijuto stiprenis. Neklusniais pirštais atrišo balnakrepšį veržiančius saitus ir įgrūdo ranką į vidų. Pirštais užčiuopė virvę, bet ištraukęs pamatė, jog tai iš šuns odos skiaučių susukto rimbo kotas. Rimbo virvučių galuose buvo įvyta po geležies gabaliuką, o jų įvijose matėsi juodai sukepusio kraujo.

– Matai... Nepadėjo šitas... – Elisėjus kilstelėjo rimbą merginos link. Ji krūptelėjo, jos mėlynos akys susiaurėjo. – Nepadėjo, ir daugiau nereikia, – pakartojo Elisėjus kimiu, tačiau pakankamai stipriu balsu. Jis paėjėjo kelis žingsnius į šalį ir atsivėdėjęs sviedė rimbą tolyn į krūmus. Iš jų kaip tik pasirodė brolis Timofėjus. Jis krypavo tempdamas visą glėbį šakų, ir atrodė, kad ne žmogus juda, o koks girių monas.

Elisėjus akimis nusekė skriejantį rimbą ir atsigręžė į Timofėjų.

– Užteks su kaupu, – tarė jis. – Surišk jas ir pritvirtink tai tinginei prie balno. Tegul tempia, kad pėdas nušluotų.

– Oo, dabar suprantu, – apsidžiaugė Timofėjus. – O aš sau laužau galvą, kam gi tos šakos, jei ne ugnelei? Taigi šėtono akims apdumti!

– Pagonims, tikiuosi, taip pat... – pusbalsiu tarė Elisėjus. Į Gailę jis daugiau nežiūrėjo, tik padėjo Timofėjui raišioti šakas.

– Na va, tikros akėčios, – baigęs tarė. – Dabar pirmyn!

– Ar nemanytumėt, garbusis tėve, kad prieš tai vertėtų... Na, žinote... – Timofėjus ėmė mikčioti, nes nebuvo pratęs prieštarauti archimandritui net smulkiausiuose dalykuose. – Grobas grobą ryja...

– Užkąsime pasiekę upelį. O toliau upeliu į Desną. Jei dar neatsikratėm pagonių, tai upelis tikrai nuplaus pėdas...

– Upeliu į Desną?.. – numykė Timofėjus susitaikydamas su mintimi, jog dar teks pakentėti. – Bet juk grįžtame atgal!

– Kartais tenka grįžti atgal, kad pasiektum tikslą... – pamokančiai tarė Elisėjus kopdamas į balną. Timofėjus tokio mįslingo posakio neperkando, o Elisėjų jis, nors ir trumpam, padrąsino.

10

Ištrinti pėdsakai

Saulė jau buvo persiritusi į antrąją dienos pusę, kai Uvio būrys prijojo smėlingąjį stepės ruožą. Išgirdęs atjojančius raitelius, į savo urvą šmurkštelėjo baikštus staras. Netoliese esančioje krūmingoje raguvoje sukliegė stepių paukštis: neaišku, ar didesnį nerimą jam sukėlė aukštybėse sklandantis vanagas, ar pasigirdęs arklių kanopų dundesys. Priekyje jojęs Ruklys sustabdė savo žirgą, pasilenkė per jo sprandą ir kurį laiką atidžiai tyrinėjo pageltusią žolę.

– Prapuolė pėdsakai! – šūktelėjo jis. – Gal jie nuo raguvos pasuko į dešinę?

Dešinėje pusėje jojo Ūdrys. Jis nušoko nuo arklio ir pritūpęs apžvelgė žemę.

– Ne. Čia neprajota, – pranešė jis atsitiesdamas.

– Et, neturit akių... – pradėjo Uvis, bet prikando liežuvį – nevertėjo vėl veltis į ginčus. Jis buvo įsitikinęs, kad pėdsakus ras, tad nulipo nuo Trabanto ir tylėdamas atidžiai pažvelgė po kojom. Aiškiai matė, kur Elisėjaus ir Gailės arkliai buvo sustoję, matė, kad jie vėl tarsi pajudėjo, tačiau beveik iš karto pėdsakai dingo. Žemė atrodė keistai sujudinta, tačiau kanopų atspaudų nebesimatė. Apėjęs didelį lanką, atsigręžė į laukiančius vyrus. Visi pripažino, jog jis geriausias pėdsekys, todėl norėjo išgirsti jo žodžį. Tačiau Uvis tik patrūkčiojo pečiais.

– Nejaugi nėra? – pasitikrino Ūdrys.

– Kad nematau... Tarsi skradžiai žemę prasmego. – Uvis priėjo prie raguvos šlaito ir apžvelgė tankius krūmus. – Nejaugi ten sulindo? Matau, kad kopta skardžiu.

– Negali būti, – paprieštaravo vienas iš nalšėnų. – Arklių ten nepaslėpsi.

Ūdrys vis tiek nusikabarojo skardžiu iki krūmų.

– Čia kažkas šakas laužė! – šūktelėjo jis. – Visai neseniai. O kas gi čia?

Jis pasilenkė, kažką sugriebė ir skubiai užkopė ant kranto. Rankoje nešėsi rimbą.

– Nejaugi juo arklį plakė? – stebėjosi jis. – Žiūrėkit, čia net geležėlių į galus įvyta. Ir kraujo būta. Nudėt tokį per maža!

Visi pasipiktinę apžiūrinėjo atneštą rimbą. Žmonėmis, kurie kankindavo arklius, lietuviai nuo seno bjaurėjosi.

– Kad nežinia, ar arklius, – tarstelėjo Uvis. – Gal save patį?

Pasigirdo murmesys. Tai vyrams atrodė dar keisčiau.

– Gal ir taip. Man sakė, kad kai kurie jų plakasi. – Ruklys pakrapštė prie virvutės prikepusį kraują. – Jei būtų čaižyti arkliai, liktų plaukų. Bet nėra. Gal ir save...

– Bet kodėl tas rimbas išmestas? – susimąstė Uvis.

– Po Pykoliais su tuo rimbu! – suniurzgė Ruklys. – Tegu jie plakasi, jei galvoj negerai. Bet kurgi jie prasmego?

Visi nutilo ir apsižvalgė, tarsi tikėdamiesi kur nors už akmens ar sausų stepės stagarų pamatyti besislepiančius vienuolius.

– Ei, žiūrėkit!.. – šūktelėjo vienas karys, rodydamas į gelsvų viksvų plotelį. – Kodėl ta išdžiūvusi žolė su žaliu lapu?

Iš tiesų – tarp pilkų, vėjo sausai šiugždenamų viksvų matėsi žalias lapelis. Atidžiau pažvelgus, radosi ir antras.

– Viskas aišku... – palingavo galva Uvis. – Sakai, galvoj negerai, bet proto jam netrūksta.

– Nekalbėk mįslėm, – susiraukė Ruklys. – Apie ką tu?

– Galiu prisiekti Pokliaus barzda, – tęsė Uvis, – kad jie, prisilaužę šakų, užtrynė pėdsakus. Taigi jie žino, kad lipam ant kulnų. Bet kodėl išmetė rimbą?

– Ne rimbas man rūpi, o Vaišvilkas, – pertraukė jį Ruklys. Jis stvėrė rimbą už koto ir atsivėdėjęs nusviedė atgal į krūmus. – Toks daiktas tik nelaimę nešti gali, – pridūrė jis, kai skriejantis rimbas dingo iš akių. – Dabar žinom kryptį. Jokim ir žiūrėkim, kur plazda pakibęs ant viksvos koks žalias lapelis. Tai ir bus mūsų kelrodis.

Kadangi pėdsakus sekti buvo nelengva, joti teko lėčiau. Saulė jau leidosi, kai jie pasiekė nedidelį žvyringą upelį. Čia pat buvo numestos ir nuplikusios šakos. O jei kam dar trūko įrodymų, jog čia būta Elisėjaus su įkaite, tai galėjo paliudyti ir drėgnoje žemė-

je įminta Kuosos kanopa. Uvis pasilenkęs pirštu perbraukė per pasagos atspaudą, iš apdžiūvusių kraštų bandydamas spręsti, kada Kuosa čia jį paliko.

– Prajojo iškart po vidudienio... Gal truputį vėliau, – tarė jis atsitiesdamas. – Ir buvo čia sustoję. Žinia, reikėjo atrišti šakas.

– Ei, žiūrėkit! Jie čia žuvį šlamštė... – Ūdrys iš pakrūmės pakėlė nemažos žuvies nugarkaulį, prikišo prie nosies ir pauostęs atsiduso. – Kepta! Ir kokia didžiulė!

– Et tu, apsirijėli... – numojo ranka Ruklys. Ūdrio rajumas visiems buvo žinomas. – Verčiau žiūrėtum, kurlink jų jota.

– Kad nėra žymės, – apvaikščiojęs abu krantus pasakė Uvis. – Matyt, tas Elisėjus vis dar įsitikinęs, kad mes jį sekam. Nuo čia jota upelio dugnu.

– Tai ir mes josim krantu iki ten, kur jie išlips iš vandens!

– Jei žinotumėm, į kurią pusę...

– Juk aišku! – Ruklys pažvelgė į rytus, kurlink tekėjo upelis, po to atsigręžė į vakarus. – Pasroviui būtų atgal į Černigovą. Suprantama, jog į Kijevo pusę.

Uvis gūžtelėjo pečiais ir atsiduso.

– Jei būtų taip aišku, tai kam mėtyti pėdas?

– Jis mano, jog mus apgaus! – tvirtai tarė Ruklys. – Bet ir mes nepėsti. Kol jie maknos upeliu, tai mes, gerai paspaudę, juos dar prieš temstant pasivysim.

Ruklio tvirtas įsitikinimas nugalėjo ir Ūdrio aimanavimus, jog pats metas užkrimsti, ir Uvio abejones dėl krypties. Kadangi upelio kryptis buvo aiški, tai sekliai paspaudę arklius ir sukorę apie penkias mylias, dar nesutemus pasiekė jo aukštupį. Čia tėkmė susiaurėjo, baigėsi žvyringas dugnas ir prasidėjo klampios, alksniais apaugusios pievos. Uvis tylėjo, tačiau vienas iš nalšėnų tarė, jog tokiu upeliu ir ožka neprabėgtų nepalikdama žymės, o ką jau kalbėti apie raitelį nešantį arklį.

– Jie negalėjo čia prajoti, – samprotavo karys.

– Išlipo kur nors pasroviui, o jūs pražiopsojot... – niūriai burbtelėjo Ruklys. – Reikia joti atgal, – suniurzgė. – Bet teks žiūrėti į abu krantus, o ne į arklio uodegą.

Uvio veidas buvo apsiniaukęs. Jis patrynė kaktą ir, nekreipdamas dėmesio į Ruklio priekaištus, giliai atsiduso.

– Teks. Bet, deja, tą darysime rytoj, – tarė jis, apsidairęs aplink. – Šešėliai jau užklojo visus pėdsakus.

– O jei jie jos iki išnaktų?

– Aš numanau, kodėl Elisėjus išmetė tą rimbą... – tarė Uvis, tarsi neišgirdęs klausimo. – Tačiau ta niekšybė jam nepavyks, motina būtų perspėjusi!.. O ji išbūrė, kad grįš.

– Kad grįš Vaišvilkas? – viltingai paklausė Ruklys. Garsas apie Uvio motinos gebėjimus burti ateitį buvo pasiekęs ir Vilnių.

Uvis papurtė galvą.

– Kad Gailė grįš. Ne Vaišvilkas jai rūpėjo.

– Tavo sesuo negrįš be Vaišvilko!

– Gal ir taip, – nusileido Uvis. – Bet aš abejoju, ar mes suprantam, kas čia dedasi. Nes jei Vaišvilkas čia svarbiausias, kodėl Elisėjus išmetė rimbą?

Ruklio akys susiaurėjo, jis patyrinėjo Uvio veidą tarsi tikrindamas, ar tas nejuokauja.

– Ar tau saulė kartais neperkepino smegenų? – paklausė jis. – Vis tas rimbas vaidenasi. Bet kas tiesa, tai tiesa: pėdsakų jau nematyti. Vyrai, – atsigręžė jis į toliau stovinčius nalšėnus. – Čia rengsim stovyklą, o rytoj su aušra trauksim tolyn.

Visi įsitaisė nedidelėje dauboje. Kariai iš netoliese ošiančio šilo privilko sausuolių. Kai Uvis grįžo su pagirdytu žirgu, jau traškėjo laužas. Liepsna, pagavusi šakas, ugniniu liežuviu šoko aukštyn. Ūdrys nekantriai stebėjo, kaip vienas iš nalšėnų traukė iš balnakrepšių šiam vakarui skirtą davinį. Kietai išdžiovintą mėsą dar reikėjo atšutinti karštame vandenyje.

– O tas juodskvernis sužiaumojo tokią didelę žuvį... – laižydamas kelionėje perdžiūvusias lūpas atsiduso Ūdrys. – Gero ežero reikia, kad tokią sugautum.

– Ežero? – pakėlė galvą prie ugnies pritūpęs Uvis.

– Aa... Toks karšis! – užsisvajojo Ūdrys. – Kūdroj tokie neužauga.

– Teisingai sakai! Reikia ežero! – Uvis pašoko ir priėjęs prie Ūdrio paplojo per petį. Jo apsiblaususios akys sušvito. – Ir kaip aš nepagalvojau? Būtent – gero ežero reikia!

Ūdrys kiek nustebęs palingavo galvą. Jam, kaip ir kitiems vyrams, ši pastaba neatrodė verta ypatingo dėmesio.

– Mus suklaidino! Mes jojam ne į tą pusę! – karštai tęsė Uvis. – Kad tik suspėtumėm!.. To dabar labiausiai bijau.

Stojo trumpa tyla. Traškėjo lauže įsidegusios šakos, prunkščiojo pririšti arkliai. Visi vyrai sužiuro į Uvį.

– Matot, man ežerus rodė vienuolis, – pradėjo aiškinti Uvis, o kadangi buvo iš tikrųjų susijaudinęs, tai pradėjo ne iš to galo. – Nę, ne! Ne Elisėjus, o senukas vienuolis iš Jelecko vienuolyno. Jis braižo šio krašto atvaizdą ant didelio pergamento. Upes, kelius ir visa kita. Ir ežerus, žinoma. Bet visai ne toje pusėje, kur mes keliaujam, o į šiaurės rytus nuo Černigovo! Sakė, maždaug diena kelio, bet, manau, kad jis skaičiavo kelionę pėsčiomis. Dievai, kad tik suspėtumėm!

– Palauk!.. – įsiterpė jam stabtelėjus Ruklys. – Nieko nesuprantu. Kokius jis ežerus tau rodė?

– Ežerai nupiešti ant pergamento, kuriame jis visą Černigovo kunigaikštystę vaizduoja. Prie tų ežerų yra vienuolynas. Jei gerai atsimenu, tai kažkokio Jokūbo. – Uvis apsidairė ir suvokė, kad vyrai nieko nesupranta. Nusišluostė aprasojusią kaktą, koja patrynė sumindytą žolę, kad susidarytų lygesnis plotelis, ir pasiėmęs sausą šaką įbedė į žemę. – Žiūrėkite... Va, jei čia Černigovas, tai ten, į šiaurės rytus, ežerai ir vienuolynas. O mes per savo žioplumą atsidūrėm maždaug čia... Toli į Kijevo pusę.

– Kokį žioplumą? Pėdas gi sekėm... – nesutiko Ruklys. – Pats Elisėjus į tą pusę keliavo.

– Kad mus apmautų!

Ruklys paniekinamai sušnarpštė. Kiti vyrai, vis dar nieko nesuprasdami, susižvalgė.

– Jojom ir toliau josim į Kijevo pusę, – nukirto Ruklys. – Tai

ton pusėn išdardėjo vežimai, ten kariuomenė, ir Vaišvilkas ten. Pradėjai apie rimbus, o dabar mali apie kažkokio puspročio vienuolio nubraižytus ežerus... Ką tai turi bendro su Vaišvilku?

– Būtent ten jį nugabeno... Dabar esu tikras.

– Iš žuvies ašakos išbūrei?

– Ne tik iš jos. Ten buvo išsiųstas ir brolis Gerasimas.

– Ką? Dar vienas vienuolis?!

– Bet šitas moka lietuviškai! Vienuoliai tam ir yra vienuoliai, kad sėdėtų savo vienuolynuose. O šitą išsiuntė praėjus dienai po to, kai pagrobė Vaišvilką.

Ruklys suraukė kaktą. Tai buvo pirma žinia, nuo kurios susvyravo jo įsitikinimas.

– Iš kur žinai?

– Tėvas Spiridonas, kuris nubraižė tuos ežerus, sakė. Ne tik sakė – rodė. Rodė pirštu į pergamentą ir sakė: štai ten vakar iškeliavo brolis Gerasimas.

– Pats Elisėjus pagrobė Vaišvilką?! Ir taip sprendi vien iš to, kad kažkoks vienuolis užsimanė keliauti? Netikiu!

– Sprendžiu ne tik iš to. Pagalvok – tik toks žmogus kaip Elisėjus galėjo išsiųsti brolį Gerasimą į kitą vienuolyną. Jis archimandritas, vadinasi, visų vienuolių vadas. Be to, jam ir kunigaikščio dvaras atviras, jam neprieštarauja nei sargyba, nei tarnai. Kas kitiems neįmanoma – jam lengva.

– Bet jei jis toks visagalis, negi pats atvyktų reikalauti įkaito? – suraukęs kaktą bandė susigaudyti Ruklys. – Taip nebūna. Pasiųstų kokį pavaldinį. O kaip jis pirmąkart galėjo sumaišyti duris? Elisėjus gi puikiai žinojo, kur Vaišvilko kambarys...

– Žinojo... – sumurmėjo Uvis. – Todėl aš ir bijau.

Ruklys patraukė pečiais. Jis atsiduso ir pamojo vyrams, kad grįžtų prie savo darbų.

Vakaro prieblanda netrukus virto naktimi. Kai tik saulė pradingo už tolimo akiračio, išblėso ir jos žara. Mėnulis dar nebuvo

patekėjęs, ir nors danguje švytėjo spiečius žvaigždžių, ką nors įžiūrėti buvo nelengva. Uvis sėdėjo toliau nuo kitų, atsukęs nugarą į ugnį, tad jo akys apsiprato su tamsa. Kai pro šalį ėjo Ruklys, kuris prieš guldamas visada dar pasišnekėdavo su savo žirgu, Uvis atsistojo ir tyliai nusekė iš paskos.

Drėgnose pievose kurkė varlės, virš galvų šmėžavo šikšnosparniai, iš tolimų stepių atsklido pratisas vilko kaukimas.

– Nenorėjau prie visų vyrų kalbėti, – prisivijęs ištarė Uvis.

– Mmm... – numykė Ruklys, bet neatsisuko.

– Ji mano sesuo vis dėlto. Ir... Pasirodo, tu buvai teisus.

Ruklys pritūpė ir ėmė trinti priekines žirgo kojas.

– Kur teisus?

– Kad Gailė vyrams gali galvą apsukti...

– Aa... Vaišvilko...

– Ne tik. Jau sakiau, kad pirmajam užpuolikui ne Vaišvilko reikėjo...

– Sakei. Bet kaip gali žinoti?

– Ji man pati sakė, tik maldavo, kad niekam neišplepėčiau. Supranti... Jauna mergina. Jai nelengva buvo net man papasakoti... – Uvis atsiduso. – Tas užpuolikas tikrai žinojo, kad ji ne Vaišvilkas. Ją griebė... už krūtinės.

– Na, gal tik taip pasitaikė? Sugriebė ir nustebęs paleido. Tada aišku, kodėl jis pabėgo.

– Ne! Visai ne taip... Sugriebė ir... maigė... nenorėjo paleisti. Vertė ją ant lovos. Nepaleido, kol neįpuolė Vaišvilkas.

Ruklys atsistojo ir giliai įkvėpė.

– Manai, kad ten buvo Elisėjus?

– Jis! Dabar aišku, kodėl negalėjom rasti užpuoliko. Kai tik pagalvoju... – Uvis, nors buvo jau vėsu, nusišluostė prakaitą. – Kai pagalvoju, kieno rankose ji yra...

– Palauk... Palauk... – Ruklys apsisuko ir apgraibom suradęs Uvį tvirtai paspaudė jo petį. – Dabar suprantu, ką sakai. Tačiau kad ir kaip būtų, jiems svarbiausias Vaišvilkas, ir kol taip yra, tavo sesuo saugi.

– Ne! Deja, ne! Vaišvilkas šiuo atveju tik masalas...

Net ir tamsoje Uvis jautė, kad Ruklys purto galvą.

– Negali būti. Nejaugi dėl jos pagrobė Vaišvilką?!

– Esu tikras, kad taip. Ir negaliu sau atleisti. Maniau, kad ji per jauna, kad vaikas... Ji man pasakojo, kaip jis į ją žiūri, kaip dega jo akys, kaip jis jos nekenčia... Kai mokė Gabiją, liepdavo Gailei išeiti iš kambario.

– Prieštarauji pats sau. Jei jau taip geidė, nebūtų išvijęs.

– Anaiptol... Ji tapo jam nepakeliama pagunda. Nepamiršk, jog tai žmogus, kuris plakė save iki kraujo. Kad numalšintų savo aistras, kad jas nugalėtų.

Abu kurį laiką tylėjo. Suprunkštė arklys, ir Ruklys ramindamas paglostė jo prusnas.

– Ir sakai, kad nenugalėjo.

– Jis nusviedė rimbą... Tada, kai ji pateko į jo rankas. Su dievų pagalba dar galiu suspėti. Štai ką norėjau tau pasakyti.

Abu nutilo. Juos supo žvaigždėtos nakties garsai, tačiau abu galvojo taip įtemptai, kad nė vienas jų negirdėjo nei pelėdos ūbavimo, nei tolimo vilko staugimo.

Iki išnaktų Gailė tąsė ir brūžino diržus, tačiau paaiškėjo, jog tai bergždžias darbas, nes Elisėjus buvo tvirtai ją surišęs. Nugrimzdusi į neviltį, ji staiga prisiminė, kad ją paguldė ant tako, priaugusio gysločių. Ji nusiskynė keliolika sultingų lapų, kuriuos vargais negalais sugrūdo už riešus veržiančių diržų. Nuo vėsaus žolės prisilietimo atlėgo perštėjimas, ir Gailė užmerkė akis. Ties galva prunkščiojo trumpais pavadžiais pririšti arkliai, paupiu nubėgo kažkoks žvėrelis – tik žolė sušnarėjo – nakties vėjas glostė viršutines šermukšnių šakas. Tačiau ji buvo įsitempusi tarsi styga. Ar galėjo būti kitaip, kai visai netoli, prie gretimo medžio, susisupęs į savo juodą abitą gulėjo tas ją akimis varstantis juodabarzdis vyras? Tas pats, prieš kurį kunigaikščio dvare visi lankstėsi ir kurio klausė... Tas pats, kuris ją užpuolė siaubingąją naktį!

Tai ji galutinai suvokė, kai jis ją surišo. Sustojus nakčiai, ją nuo

arklio nukėlė Timofėjus, kurio platus veidas buvo panašus į mėnulio pilnatį. Kai Timofėjus savo nerangiais pirštais apsuko iš odinių dirželių suvytą virvę apie jos kojas, priėjo juodabarzdis. Jis taip ją pervėrė savo juodomis akimis, kad ji nejučia suvirpėjo. Elisėjus kažką įsakmiai paliepė, ir Timofėjus tuojau pat nuėjo kurti laužo. Kai Elisėjus pasilenkė, nuo jo padvelkė išdvisusiais smilkalais, senu vašku bei vyrišku prakaitu. Ji iškart prisiminė, kur pirmą kartą tai užuodė. Kai pajuto jo kibias rankas, išgaravo paskutinės abejonės. Tai buvo tos pačios rankos, kurios taip tvirtai ir godžiai laikė sugriebę tą naktį. Ji susigūžė ir garsiai aiktelėjo. Išgirdęs aiktelėjimą, atsitiesė prie laužo pritūpęs Timofėjus. Elisėjus ją paleido ir piktai šūktelėjo, kad tas toliau skeltų ugnį. Jis ją stropiai surišo ir tik kartą gal netyčia palietė krūtinę.

Gailė vis giliau grimzdo į snaudulį. Sutraiškyti gysločio lapai numalšino skausmą, jų kvapas ramino. Panašus kvapas ją lydėdavo, kai juodvi su motina grįždavo prisirinkusios žolių Ventės pakrantėse. Nakties garsai blėso, ir ji išgirdo ramų motinos balsą. Aiškinantį, kad nors plačialapė sukatžolė ir panaši į kūpolį, jos dėti ant žaizdų negalima. Ją reikia išdžiovinti, po to sumaišyti su kmynais ir apynių spurgais. Tą mišinį telieka užplikyti karštu mėtų nuoviru ir gerti, jei kankina nemiga ar nerimas.

"Tereikia pažinti, ką Žemyna užaugino pievose, ką laumės apravėjo pabalėse, – kalbėjo jai motina, – ir jų valdose rasi vaistų nuo visokių ligų. Štai įsidėmėk šitą aukštą augalą su panašiais į delnus lapais, tuščiaviduriu stiebu ir baltais į skėčius susimetusiais žiedais – tai nuokana. Keli jos lapeliai padeda nuo akių perštėjimo, sutrinta su bebro taukais ji gydo sąnarių skausmus, bet su ja reikia elgtis atsargiai. Žydinti ji pavojinga ne tik žmogui, bet ir gyvuliams, kurie neatrajoja..."

Juodvi su motina skirsto parsineštas žoles Ventės pilies jaujoje. Šviesos pluoštas krinta pro pravertas duris ir susigeria į tamsias jaujos sienas, ant kurių kabo surištų žolių šluotelės. Nuo ugniakuro jas įdėmiai stebi dviejų žalčių akys. Žalčiai visada išlenda iš savo urvų, kai ateina motina. Vienas jų baltas tarsi pienas, o jo akys tamsesnės už odą. Plonas liežuvis lyžteli jaujos orą, gaudy-

damas Medeinos dėliojamų žolių kvapą. Kvapus jie jaučia savo judriu liežuviu, tai Gailė žinojo nuo mažens, ir žinojo, jog nereikia bijoti, kai žaltys lyžteli ranką. Taip jis geriau užuodžia žmogaus kvapą, o kartą įsidėmėjęs – atsimins visada.

"Nereikia bijoti... – ramiai kartoja jai Medeina. – Ventę sergsti namų dvasios, o žalčiai jas jaučia... Kai jie mūsų namuose, Slogutė neįlįs į vidų..." – "Taip, – pritaria Gailė ir jai išties visai nebaisu. – O kai būsiu toli nuo namų?" – paklausia ji. Motinos veidu perbėga trumpas šešėlis. "Nebūsi viena ir kelionėje, – sako ji. – Jei tinkamai paprašysi, tai viena ar net kelios dvasios seks paskui tave. O aš paaukosiu dievams, kad tavęs nepaliktų. Be to, yra Uvis. Jis tavęs niekada neapleis."

Kai ją pažadino netoliese suūbavęs apuokas, mėnulis jau buvo nusileidęs taip žemai, kad beveik lietė krūmų šakas, o iš paukščių čirpsėjimo galėjai spręsti, jog netrukus ims aušti. Gailė išniro iš savo gražaus sapno ir suvokė, jog jos padėtis nepasikeitė. Kaip buvo, taip ir liko odiniais saitais surišta kalinė... Netoliese nekantriai prunkščiojo arkliai. Jai suraišioti prireikė daug virvių, tad gyvuliai buvo pririšti už trumpų pavadžių ir jau iki juodos žemės ištrypė žolę ir apskabė krūmus. Kairėje, kur augo storoka liepa, ji girdėjo neramų vyrišką alsavimą. Ten, pasitiesęs balno gūnią, miegojo Elisėjus. Prie išblėsusio laužo knarkė ir antrasis.

O kur buvo motinos pasiųstos namų dvasios? Turbūt ne už kalnų, nes greičiausiai tai jos padovanojo tą gražų sapną.

Ji visa savo esybe jautė, kad ir Uvis kažkur netoliese. Iš pradžių ji pyko už tą vos kojas velkančią kumelę, tačiau kai Elisėjus prie balnų pririšo šakas, viską suprato. Uvis ruošėsi ją sekti!

Ši mintis jai suteikė drąsos ir ji vėl pabandė išsivaduoti. "Gyvate šaltauodege, atleisk tynį..." – kartojo ji žodžius, kuriuos kažkada girdėjo sakant motiną. Nuo gysločio syvų ne tik atslūgo patinimas, bet ir suminkštėjo kieti odiniai diržai. Ji sukando dantis ir įtempusi visas jėgas stengėsi ištraukti rankas. Skaudėjo, atrodė, jog nusismauks net oda. Ji nepasidavė, ir dešinioji ranka pamažu išniro iš varžtų. Dabar ji jau galėjo viena ranka atleisti kietai užveržtus mazgus tiek, kad išslystų ir antroji. Atrišti kojas tru-

ko ilgiau, nes ten mazgai buvo suveržti itin kietai. Narpliodama diržus ji karštligiškai galvojo, ką daryti toliau. Bandyti bėgti, kai jos persekiotojai turėjo arklius, buvo beprasmiška. Ji nepažinojo krašto, ir rytas buvo čia pat. Tai rodė raustantis dangaus pakraštys ir vis garsesni paukščių balsai. Kur tik ji bėgtų, ryto rasoje paliktų brydę ir ją netrukus sugautų...

Kad ji galėtų priversti Elisėjų judėti lėčiau!..

Atrišusi kojas veržusius diržus, ji atsitūpė ir atsargiai apsižvalgė. Šviesos jau užteko, kad atskirtum ne tik arklius, bet ir atskirus krūmus. Prie pat upelio, juodalksnių pavėsio prieblandoje, subolavo išstypusių augalų žiedai. Net ir blausioje šviesoje ji atpažino plačialapę nuokaną, kurios lapai ir sutelkti į skėčius žiedai buvo nuodingesni net už durnaropes. Vienas nuokanos lapelis galėjo sunkiai susargdinti arba ir visai nunuodyti gyvulį.

Gailė tyliai atsistojo ir nusėlinusi iki upelio pakriaušės prisiskynė nuokanos lapų ir žiedų, po to netoliese aptiko vešlų stumbražolių kupstą. Tas ilgas aitriai kvepiančias žoles mėgo ne tik stumbrai, bet ir arkliai. Elisėjaus arklys atrodė gerokai išbadėjęs, todėl Gailė tikėjosi, kad jis sušlamš viską, ką tik jam paduos.

Medyje šaižiai suklikęs paukštis pažadino Elisėjų. Praplėšęs sunkius akių vokus, vienuolis dėbtelėjo į priešais augantį šermukšnį, prie kurio odiniais diržais buvo pririšęs savo belaisvę. Pats nepajuto, kaip iš lūpų ištrūko keiksmai: merginos nebuvo!.. Po šermukšniu gulėjo tik jo taip stropiai vakar suveržti odiniai diržai.

Netoliese knarkęs brolis Timofėjus atsisėdo ir apsidairė blausiomis akimis.

– Ak, tu balų ragana! – pašoko Elisėjus, pamatęs Gailę prie savo žirgo. – Arklį pavogt taikosi!

Nuo riksmo brolis Timofėjus susigūžė ir nerangiai atsistojo. O mergina, atrodo, to tik ir telaukė. Ji kažkuo brūkštelėjo godžiai kramtančiam arkliui per šnerves ir žengė į priekį.

– Aš nebandau bėgti, – tarė ji lietuviškai. – Vis tiek jus sugaus...

– Ką? Ką ji sako? – pradėjo Timofėjus, tačiau nebaigė, pamatęs įtūžusį archimandrito veidą.

– Ką sako! Savo pagoniškus prakeiksmus vapalioja... – iškošė pro dantis Elisėjus. – Ar nematai, kad šita nekrikštyta siela pabėgti taikosi, o tu drybsai lyg maišas. Saugok!

Timofėjus pažvelgė į Gailę, po to į savo dideles it ližės rankas, neapsispęsdamas – griebti ją, ar tik pastoti kelią. O mergina ramiai apsisuko ir priėjusi prie savo kumelės jai patapšnojo per kaklą.

– Kad ji... Na, kad ji... – sumurmėjo Timofėjus. – Tarsi nieko ir nedaro.

– Tiek tu išmanai. Ji pačio velnio apsėsta! – Elisėjus nusišluostė staiga jį išmušusį prakaitą. Jis buvo pratęs jaustis stiprus, nes jo pusėje buvo Dievas su visa savo galybe, tačiau dabar suvokė, kad liko vienas. Jis juk pats pasidavė šėtono gundymams, ir Dievas jį apleido. Jį apėmė silpnumas, ir jis pirmąkart su siaubu pagalvojo, kad, pagrobdamas pagonę, pražudė savo sielą. Pakirto kojas, ir teko atsisėsti į rasotą žolę.

– Ar duoti jai žuvies, tėve? – išgirdo lyg per miglą. Prie vėl įsiliepsnojusio laužo Timofėjus atseginėjo balnamaišį, kuriame buvo sudėtas maistas. Pirmąkart pasiūlius Gailei keptos žuvies, ji atsisakė.

– Ne taip daug ir liko... – samprotavo Timofėjus, ištraukęs į drobę suvyniotą žuvį. Jis padėjo ją ant balnamaišio, pagarbiai persižegnojo ir pažvelgė į Elisėjų. – Gerai, kad jau nebetoli iki namų. Ar jūs, tėve, padalysit?..

– Ne, aš nepasiduosiu, – sumurmėjo Elisėjus, atsikeldamas nuo šlapios žolės. – Jei ir pats šėtonas su ja, nepasiduosiu!..

Jis lėtai priėjo prie ugnies ir paėmė didelį karšį. Perlaužė jį į tris dalis ir, vieną padavęs Timofėjui, atsisuko į merginą. Ta vis dar stovėjo prie savo kumelės ir žiūrėjo tiesiai į jį. Jos akys buvo kaip rytmečio dangus, tačiau jose spindėjo baimė ir neapykanta. Suprato, jog iš jo rankų žuvies ji neims.

– Štai... Tu jai nunešk, – tarė Elisėjus ir pritūpęs prie ugnies atkišo vieną dalį žuvies Timofėjui.

Timofėjus nuo burnos nusišluostė trupinius. Iš gabalo, kuris jam teko, nedaug tebuvo likę.

– Kad sakėt, ji apsėsta, tėve...

– Nešk, jei sakau... – pakartojo pavargusiu balsu Elisėjus. – Kai nuneši, galėsi pasiimti ir mano. Aš valgyti nenoriu.

Timofėjus buvo pratęs klausyti, – jis vikriai pašoko, paėmė iš Elisėjaus žuvį ir priėjęs ištiesė merginai. Ta papurtė galvą ir atsitraukė per žingsnį.

– Imk, kad duodu, – geraširdiškai tarė Timofėjus. – Tai gardumynas... Liežuvį nuryti gali...

Gailė žodžių nesuprato, tačiau ir balsas, ir Timofėjaus šypsena liudijo, jog siūloma nuoširdžiai. Ji paėmė žuvį ir užuodusi jos kvapą negalėjo atsispirti – jau daugiau kaip parą buvo nevalgiusi. Atsikando nedidelį kąsnį, paskui neištvėrusi jau ir didesnį.

– Matai... Sakiau, kad skani, – pritarė Timofėjus.

Jis pasuko atgal, nes nenorėjo, kad tėvas Elisėjus apsigalvotų. Skubiai paėmė ant balnamaišio padėtą žuvį ir žiaumodamas pilna burna tarė:

– Kad ir apsėsta, bet valgo. O gal ji ne ragana?

Elisėjaus veidas atrodė papilkėjęs.

– Ji apkerėjo mano arklį... – kimiai sumurmėjo jis. – Tik dabar pamačiau, bet tai jai nepadės.

– Ką sakot? – Timofėjus atsigręžė į Elisėjaus juodbėrį. Arklys stovėjo nuleidęs galvą ir visas tirtėjo. Putos dribo iš nasrų, akis traukė valktis. Iš nustebimo Timofėjus net žuvį pamiršo. Jis persižegnojo tris kartus ir baugiai pažvelgė į Gailę.

– Nejaugi ji? – sušnibždėjo jis. – Šventoji Sofija! Kaip dabar josite, tėve?

– Josiu, – sukandęs dantis sušnibždėjo Elisėjus. – Tai ji eis... O jei neis, vilkte vilksim.

11

Ežerų vienuolynas

Dabar jie ginė žirgus be gailesčio. Išvakarėse Ruklys ragino skubėti, o Uvis delsė, nes strimgalviais lėkdamas negalėjai sekti pėdų. Dabar abu be atodairos veržėsi pirmyn, o kadangi jų žirgai buvo geriausi, tai kitiems spėti iš paskos buvo nelengva. Kryptis šįkart jiems buvo žinoma – jojo į šiaurės rytus, rinkdamiesi kuo tiesiausią kelią. Brido per pasitaikančius upelius, brovėsi per šabakštynus, apjodami tik neperbrendamas pelkes. Apie pusiaudienį jie pasiekė kaimą, kurio cerkvelės popas žinojo, kur yra švento Jokūbo vienuolynas. Jo nuomone, iki vienuolyno buvo pusantros, gal dviejų dienų kelias. Kiti palydos vyrai rusiškai nemokėjo, tad aiškinimą tesuprato tik Uvis ir Ruklys.

– Galim pasiekti iki vakaro, – paaiškino jau pavargusiais žirgais jojantiems kariams Ruklys. – Tik reikia šuoliuoti nesustojant.

Toliau jie laikėsi kelio, tik vietomis nukirsdami jo vingius ar aplenkdami kaimelius. Deja, neilgai trukus teko vis dėlto spartą sulėtinti. Į tolimesnius žygius lietuviai paprastai išsirengdavo su bent dviem, o neretai ir trimis žirgais. Vienam pailsus, persėsdavo ant kito. Šį kartą jie teturėjo tik po vieną ir nors Uvio bei Ruklio žirgai dar laikėsi ant kojų, kiti pavargę šnopavo. Jiems bejojant išsiskleidusia vora pro krūmais apžėlusią lomą, Ūdrys garsiai sušuko, jog jei nesulėtins eigos, tai ir jo žirgui tuoj bus taip, kaip antai ten drybsančiam. Uvis dabar jojo sekdamas kelio vingius ir neturėjo laiko žvalgytis. Jis pristabdė Trabantą ir atsigręžęs pamatė tarp neaukštų krūmokšnių tysantį padvėsusį arklį. Būtų jojęs ir prajojęs, tačiau kritusio arklio plaukas jam kažką priminė. Jis apgręžė Trabantą ir nusliuogė nuo balno.

– Jokim! – skubino jį Ruklys. – Negi dvėsenos nematęs?..

– Labai jau panašus į Elisėjaus arklį... – murmėjo prisimerkęs Uvis. Jis pasilenkęs ėjo ratu ieškodamas pėdsakų. Vienoje vietoje priklaupė, praskleidė rankomis žolę ir ilgai žiūrėjo į pėdos įspaudimą.

– Tai jie! – tarė atsistodamas. – Ten Kuosos pasaga. Vadinasi, jiems telikęs tik vienas arklys.

– Kad ir mums jų neliks, jei šitaip varysim... – Ūdrys nušoko nuo žirgo, norėdamas jam duoti bent truputį atvangos. Žirgo šonai kilnojosi tarsi dumplės, iš nasrų dribo putos. Kitų arkliai neatrodė geriau.

– Kada jie čia buvo? – paklausė Ruklys. – Seniai?

Priėjęs prie kritusio arklio, Uvis prispaudė ranką prie jo papilvės.

– Dar truputį šiltas. Diena dabar nešalta – tai gal vidurdienį... Iš pėdsakų matyti, jog bandė arklį tempti, bet tas krito ir neatsikėlė.

– O kodėl krito?

– Atrodo, kažko apsirijęs... Matyt ganiavoj, naktį.

To Rukliui pakako, jis apgręžė savo žirgą ir grįžo prie kelio.

– Jojam! – sušuko jis. – Netrukus juos pavysime.

Ūdrys skausmingai susiraukė, patapšnojo savo pavargusiam žirgui per kaktą ir vėl įšoko į balną.

Saulei leidžiantis jie pasiekė lapuočių mišką. Netrukus miškas ėmė retėti, ir pro šakas sublizgo mėlynas vanduo.

– Praamžiau galingasis, ežeras!.. – sušuko Ruklys.

Kariai buvo gerokai atsilikę, tad abu rikiai sustabdė savo žirgus ant lėkšto kranto. Trabantas, išvydęs taip netoli telkšantį vandenį, ketino sužvengti, bet Uvis trūktelėjo žąslus. Tai buvo ženklas, kad reikia elgtis tyliai, ir žirgas nekantriai prunkščiodamas ėmė trypčioti vietoje.

– Grįšiu ir pristabdysiu kitus, – tarė Ruklys. – O tu apsižvalgyk.

Uvis linktelėjo galvą. Jei čia išties tas ežeras, reikėjo nekelti triukšmo. Kadangi perkaitusių arklių vis tiek negalėjai girdyti, geriau jiems vandens nerodyti. Uvis pavedėjo Trabantą atokiau į mišką ir pririšęs prie beržėlio nusileido prie pat vandens. Eiti toli neteko. Prasibrovęs pro krantą užgožusius krūmus, jis jau galėjo apžvelgti didžiumą ežero ir kairėje pamatė tai, ko ieškojo. Už

kelių šimtų žingsnių stūksojo tamsių rąstų gynybinė siena, prie vartų į ežero pusę kėpsojo kresnas bokštelis, virš sienos kyšojo trys neaukšti medinės cerkvės kryžiai. Aplink buvo ramu. Nesigirdėjo nei žmogaus balso, nei varnų, tik pakrantės melduose kvaksėjo antys, paaugę jų jaunikliai turškėsi vandeny, ir žaižaruodami mėlynai žaliais sparnais šen bei ten siuvo laumžirgiai.

Ežero dugnas buvo durpingas, brendant per nusistovėjusį švarų vandenį kilo tamsūs nuosėdų sūkuriai. Uvis žiūrėjo į pilkas vienuolyno sienas ir jautė besitvenkiančią įtampą. Gailė greičiausiai visai netoli ir gal jai kaip tik dabar reikalinga pagalba. Išgirdęs šakos trakštelėjimą, jis prasibrovė per meldų sąžalyną ir už pakrantės krūmų rado savo vyrus.

– Vienuolynas visai netoli... – tyliai tarė priėjęs. – Dievai padėjo... Dabar veikti reikės mums patiems.

Einant vienuolyno link miškas retėjo, o netrukus nebeliko ir krūmų. Čia buvo ganoma, gretomis augo javai. Pasirinkę vieną iš takų, jie netrukus pasiekė pievą, už kurios kilo vienuolyno sienos. Žmogaus dar vis nesimatė, niekas nejudėjo ir už vartų bokštelio angų. Nors sienos ir buvo skirtos gynybai, dabar jos atrodė apleistos – kadaise stori ir tvirti rąstai buvo apkerpėję, iš plyšių augo reti žolės kuokštai, viršutinė rąstų eilė gerokai sutrešusi. Vienoje vietoje ant sienos net raizgėsi gebenė, kurios ankstyvo rudens nurausvinti lapai degė rudens saulėje.

Vyrai susižvalgė. Nors siena buvo kokių keturių sieksnių aukščio, patyrusiems kariams ją įveikti nebuvo sunku. Vienas iš nalšėnų praskleidė savo apsiausto skverną ir parodė šalia kalavijo kabantį virve apvyniotą kablį. Ruklio niūrus veidas akimirkai praskaidrėjo.

– Po tris, – įsakė jis. – Jūs su virve ten toliau, prie kampo, o mes bandysime per tą vietą, kur gebenė…

– Bet yra vartai, – pasiūlė Uvis. – Dar mūsų niekas nematė. Tegu vyrai lipa per sieną, o mudu prie vartų pabandysime atitraukti dėmesį.

Ruklys susiraukė. Jis nebuvo pratęs, kad kas keistų jo įsakymus, tačiau šįkart teko pripažinti, jog pasiūlymas geras. Sieną per-

lipti įmanoma, tačiau tai užims laiko. Be to, jie buvo be šarvų.

– Gal ir taip... – nenoriai sutiko Ruklys. – Bet eiti teks tau.

Uvis patraukė pečiais. Jis nusisegė savo platų diržą su perpete ir kalavijo makštimi ir padavė Rukliui. Durklą užsikišo už kelnių prie nugaros. Pasilenkęs pasisėmė žemės ir perbraukė savo palaidinės sagtis, brūkštelėjo ir per prakaituotą kaktą. Nusimovė plaukus veržusią sidabru ataustą juostą, kurią įgrūdo kišenėn. Dar ištaršė plaukus, kad labiau panėšėtų į pavargėlį.

– Bandysim... – tarė jis. – Bet tu būk ten pat už kampo. Man to kalavijo gali labai prireikti...

Kai ankstyvo rudens diena jau baigė blėsti, prie vienuolyno vartų sustojo gana vargingas, ilgos kelionės nukamuotas jaunas vyras. Jis pasibeldė į užsklęstus vartus ir atsitraukė per du žingsnius, kad jį būtų galima geriau apžiūrėti. Jo apsiaustas buvo atsegtas, skvernai atlapoti, taigi buvo aišku, kad jis beginklis. Vyras truputį palaukė, tada priėjęs vėl pasibeldė, šį kartą smarkiau. Išgirdęs už vartų bruzdesį, jis pakėlė ranką ir perbraukė sutaršytus plaukus. Šis visai nekaltas mostas buvo ženklas vyrams, laukiantiems miško pakraštyje, ir jie pajudėjo iš priedangos. Garsiai žvangtelėjęs sucypė atitraukiamas skląstis. Vartai vėrėsi girgždėdami ir itin lėtai. Plyšyje pasimatė žila vienuolio barzda.

– Ko nori?.. – pasigirdo gergždžiantis balsas.

Vietoj atsakymo Uvis puolė į priekį ir, pastūmęs vienuolį, įspraudė petį į tarpuvartį. Iš už kampo tekinas atbėgo Ruklys. Jis padavė Uviui kalaviją ir įrėmę pečius bendrom jėgom jiedu atstūmė pirmuosius vartus. Pastangos pasirodė kiek perdėtos, nes už vartų testovėjo į kuprą susimetęs vienuolis. Antrųjų vartų į vienuolyną jis net nebuvo užsklendęs, tad abu vyrai su kalavijais rankose įsiveržė vidun. Dirstelėjęs į kairę Uvis pamatė, kad vienuolyno siena jau kopia nalšėnai su Ūdriu ir kad ten nėra nė vieno gynėjo. Buvo galima apsižvalgyti nuodugniau. Nedidelio kiemo viduryje stovėjo tokia pat pilka, kaip ir vienuolyno pastatas,

tribokštė medinė cerkvė. Virš jos durų kabojo nuo lietaus pažaliavęs varpas. Už cerkvės, palei pietinę sieną, įsaulyje žaliavo į žirnius panašūs augalai. Netoli jų matėsi šulinys aukštu akmeniniu rentiniu. Akmenimis grįstas kiemas buvo tuščias, tik arčiau vartų, dengtoje meldais pašiūrėje gailiai subliovė avis, pasigirdo negarsus ožkos mekenimas.

Uvis sutrikęs sustojo. Už jo, vilkdamas už pakarpos iš baimės nustėrusį vienuolį, ėjo Ruklys. Ūdrys jau perlipo sieną ir dabar padėjo nusileisti nalšėnams.

– Kur Vaišvilkas? Kur lietuvių kunigaikščio sūnus?– purtydamas vienuolį paklausė Ruklys. Šis kažką gailiai sugargaliavo, graibstydamas orą rankomis.

– Nekratyk jo. Nusibaigs dar... – Uvis pasijuto nejaukiai. Rankoje laikomas kalavijas pasirodė esąs nereikalingas. Ko gero, jei būtų turėjęs jo makštį, jau būtų įsikišęs...

– Kur tėvas Elisėjus? – paklausė jis vienuolio, bet tas tylėjo.

Ruklys, dar kartą papurtęs, stumtelėjo vienuolį pašiūrės link. Parkritęs ant šiaudų, šis užsidengė akis vaško spalvos rankomis ir nelauktai garsiai sukliko. Veriantis klyksmas pagaliau išjudino vienuolyną. Atsivėrė durys, atsidarė langinės. Iš pilkojo pastato, kuriame, matyt, buvo celės, pro duris išbėgo keli vienuoliai. Visi jie buvo jaunesni už Ruklio pačiuptąjį karšinčių, – bent jau nė vienas negalėjo pasigirti tokia netvarkinga, žila ir į visas puses styrančia barzda.

– Dieve mano, dieve mano!.. – suriko kresnas rusvabarzdis. Jis norėjo pulti prie pasliko senio, bet, išvydęs plikus kalavijus, atšlijo.

– Ką šitie žmonės čia daro?.. – sušnibždėjo jis, akimis lakstydamas nuo vieno kario prie kito. – Ką jie jums padarė, tėve Visarionai?..

Žilabarzdis dejuodamas kėlėsi nuo šiaudų, kiti vienuoliai susigūžė prie sienos ir suklego tarpusavyje. Rusvabarzdis, įsakmiai riktelėjęs, juos nutildė.

– Ko jums reikia? – rūsčiai paklausė jis menkai tesusigaudantį Ūdrį. – Kodėl trikdote mūsų ramybę?..

Ūdrys nelabai suprato, kas sakoma, tačiau suvokė, jog sakoma piktai. Kadangi jo rankoje buvo kalavijas, jis atkišo smaigalį tiesiai į rusvabarzdžio ne tokį jau menką pilvą ir žengė kelis žingsnius į priekį.

– Kur padėjote Gailę? Aa? Kur Vaišvilkas?

Šįkart kalbos nesuprato rusvabarzdis, tačiau pavojų užuodė kaipmat. Vienuolis greit atšoko ir įsmeigė akis į blizgančius kalavijo ašmenis.

– Ko jis nori? – sudejavo jis gailiai. – Ko nori?

– Kur Vaišvilkas? Aa?

– *Vaišvilkas?.. On u nas!** – tarsi išganymą pagavo žodžio prasmę rusvabarzdis. – O Dieve mano! Atstokit!

– Palik jį.. – sudraudė Ūdrį priėjęs prie jų Uvis. – Jau pakankamai prigąsdintas... Ką reiškia, “Vaišvilkas pas mus”?

Ūdrys nuleido kalaviją, ir rusvabarzdis suglebo.

– Jis ten, – sulemeno jis virpančia ranka rodydamas cerkvės pusėn. – Kodėl įsiveržėt čia kaip laukiniai? Argi ramiai negalima?..

Ruklys rusiškai suprato neblogai, tačiau vienuolio ranka taip tirtėjo, kad sunku buvo suprasti kryptį.

– Kur? – suriaumojo puldamas prie vienuolyno durų. Kaip tik tuo metu laukan išėjo pavėlavęs vienuolis, ir Ruklys kairės rankos kumščiu nubloškė į jį šalį. – Sakyk greičiau!

– Sustokite!.. Sustokite!.. Vardan šventosios Mergelės!.. Mes jums parodysim, kur Vaišvilkas!.. Cerkvėje! Va ten... – vaitojo rausvabarzdis.

Ruklys dabar jau suvokė, jog vienuolis rodo į cerkvę. Iškart jam šmėkštelėjo klaiki mintis, jog Vaišvilkas negyvas ir ten guli pašarvotas.

– Žarnas visiems paleisiu, – sudejavo jis, gniauždamas kalavijo rankeną. – Po kiemą ištąsysiu...

Pripuolęs trenkė petimi į duris taip, kad jos šokte atšoko. Tai, ką jis išvydo, tiesiog apstulbino visko mačiusį rikį.

Cerkvė nebuvo didelė, tačiau spalvoto stiklo langelių ir mirk-

---

* Vaišvilkas?.. Jis pas mus! (*Rus.*)

sinčių laibų žvakių liepsnelėmis apšviesti paveikslai, kuriais buvo ištapytos sienos ir lubos, tarytum lėtai judėjo, keisdami savo vietą, ir atrodė, kad šventykla tarsi plečiasi į šalis. Nuo paauksuoto ikonostaso sklido salsvas smilkalų kvapas. O prieš ikonostasą kniūbsti, ištiesę kryžiumi rankas gulėjo du žmonės. Vienas iš jų atsistojo ir piktai pažvelgė į įsibrovėlį.

– Ką tai reiškia? – iš susijaudinimo virpančiu balsu paklausė Mindaugo sūnus Vaišvilkas. – Nemoki durų tinkamai atverti, Rukly? Ir kam tas kalavijas? Čia šventa vieta... Tuojau pat jį padėk ir nusivožk kepurę!

Ruklys buvo taip apstulbęs, jog iš tiesų nusiėmė kepurę.

– Jis čia... – sulemeno pamatęs įėjusį ir nustebusiom akim besižvalgantį Uvį. – Jis čia, ir gyvas...

– Aš čia! – patvirtino ir Vaišvilkas. Jo jaunas veidas atrodė išblyškęs. – Aš čia, nes noriu būti čia. O ko jūs įsibrovėte lyg kokie galvijai?

Kartu su juo prie ikonostaso kryžiumi gulėjęs vienuolis taip pat atsistojo.

– Kas tie žmonės?.. Ko jie norėti?.. – paklausė jis laužyta lietuvių kalba, baikščiai traukdamasis į šalį. Barzdotas jo veidas atrodė išsigandęs.

– Jie jums nieko nedarys, broli Gerasimai, – padrąsino jį Vaišvilkas ir vėl atsigręžė į Ruklį. – Tai tau teks pasiaiškinti.

– Nekalbėk niekų, Mindaugo sūnau! – Ruklys jau spėjo atsitokėti. – Pradingai, o man pavesta tave prižiūrėti. Su tavo pagrobėjais dar atsiskaitysiu.

– Kvailystė! Manęs niekas negrobė. Aš atvykau pats.

– Savo noru?

– Žinoma! Manęs niekas negali priversti.

– Tai ko? Tai ko, po šimts Pykolių, nepasakei? Ko nepalikai žinios?

Vaišvilko išblyškę skruostai paraudo.

– Aš ne vaikas, kad aiškinčiausi... – tarė jis, tačiau jo balse suskambėjo užsispyrusio vaiko gaida. – Man niekas neuždraus. O tu – tuo labiau...

Ruklys atsiduso ir nubraukęs ranka šlapius nuo prakaito plaukus vėl tvirtai užsivožė kepurę. Jo papilkėjusiame veide tvenkėsi pyktis.

– Bet Elisėjus? – įsiterpė Uvis. – Sakyk, kur tas niekšas Elisėjus?

– Valdyk liežuvį, Žybarto sūnau... – sušvokštė Vaišvilkas. – Tai tėvas Elisėjus man parodė tikrąjį kelią. Tai jis man patarė atvykt į vienuolyną.

– Tėvas Elisėjus labai šventas vyras! – pridūrė brolis Gerasimas. – Man įsakyti jaunąjį kniazių maldos mokyti...

– Bet kur jis, klausiu?

Vaišvilkas pažvelgė į brolį Gerasimą, tas nežymiai gūžtelėjo pečiais.

– Išjoti... – tarė jis. – Gal į kitas vienuolynas. Prieš dvi dienos, su brolis Timofėjus...

– Ir dar negrįžo? Nematei jo šiandien? Sakyk, jei klausiu!

Uvio balsas buvo kimus ir jame tvyranti įtampa persidavė ir Vaišvilkui. Jis papurtė galvą ir atsakė pats:

– Ne. Šiandien nemačiau. Ko jums reikia iš tėvo Elisėjaus?

– Tėvas Elisėjus šventas vyras, – vis kartojo brolis Gerasimas.

Uvis keliais žingsniais prišoko prie Gerasimo. Sugriebė jį kaire ranka už peties, pasuko durų link ir pastūmė.

– Nešdinkis, – ištarė pro sukąstus dantis ir kilstelėjo jo pusėn kalaviją. – Nešdinkis, arba dienos šviesos nebematysi.

Gerasimo barzdotą veidą vėl sukaustė baimė. Jis atatupstas traukėsi iki durų, o pasiekęs tarpdurį strimgalviais puolė lauk.

– Ar iš proto išsikraustei?! – įsiuto Vaišvilkas. Jo akys liepsnote liepsnojo. – Jei nebūčiau celėje palikęs kalavijo, man atsakytum. Kuo tau kliūva brolis Gerasimas?!

– Nurimk! Jis jo bendras! To niekšo... – Uvis pažvelgė į praviras cerkvės duris, pro kurias painiodamasis savo abite išrūko brolis Gerasimas. – Nejaugi nesupranti? Elisėjus jį pakvietė čia, kad

tau miglas pūstų... Kad niekieno netrukdomas Gailę galėtų pagrobti.

Vaišvilkas nustebęs sumirksėjo.

– Ką svaičioji?

– Sakau, kas atsitiko. Jis pagrobė mano seserį.

– Nesąmonė! Melas! Ką dar išgalvosi?

– Ne melas, Mindaugo sūnau, – tvirtai tarė Ruklys. – Gali paklausti kitų vyrų. Todėl Žybartaitis čia. Dėl tavęs jis nebūtų jojęs.

– Nebūčiau! – patvirtino Uvis. – Ne tavęs man reikia, o sesers.

Vaišvilkas išplėstomis iš nuostabos akimis žvelgė į abu vyrus. Patikėti jų žodžiais jis negalėjo, tačiau pagaliau jį apniko abejonės.

– Kaip tai – pagrobė? Ką jūs šnekat? Kaip jis galėjo pagrobti iš dvaro?

– Pareikalavo jos kaip įkaito.

– Įkaito už ką?

– Už tave! Nejaugi nesupranti? Apdūmė tau ir mums akis. Tau dingus jis pasirodė Černigove ir pasakė, jog jį siunčia tavo pagrobėjai. O kaip įkaitą, kad tu būtum paleistas, pareikalavo Gailės. Sakė, kad tu pražuvęs, jei jos nepristatys.

Vaišvilkas atsisuko į auksu žvilgantį ikonostasą ir tarsi norėdamas pabėgti nuo išgirstų žodžių abiem rankom uždengė ausis.

– Jis užsidegė nenumaldoma aistra, – tęsė Uvis, nenuleisdamas akių nuo Vaišvilko. – Ir pasinaudojo tavimi kaip masalu.

– Nutilk!.. – sušuko Vaišvilkas ir su panieka nužvelgė Uvį. – Niekad negalvojau, Žybarto sūnau, kad gali taip šlykščiai meluoti. Tėvas Elisėjus niekada taip nepadarytų. Niekada! Jis... – Vaišvilkas ieškojo reikalingų žodžių. – Jis mokė mane...

– Prisiekiu Praamžiumi... – atsiduso Uvis. – Tu gali Gailei padėti arba gali toliau tikėti tuo niekšu ir prisidėti prie jos pražūties. Aš daugiau su tavim gaišti laiko negaliu.

Jis apsisuko eiti. Kiek padvejojęs, juo pasekė ir Ruklys.

– Aš netikiu! Girdit! Aš netikiu... – šaukė jiems įkandin Vaišvilkas. Jo balsas springo nuo ašarų.

Kieme gaudė cerkvės varpas – jį iš visų jėgų tampė žilasis tėvas Visarionas. Varpas buvo pažaliavęs nuo lietaus ir senumo, jo šerdis apdilusi, tad ir garsas sklido dusliai, tačiau vis tiek užpildė visą nedidelį vienuolyno kiemą ir nuo jo net zvimbė ausyse.

Įsibrovėliai stengėsi nekreipti į tai dėmesio. Vyrai buvo pasiųsti apieškoti vienuolyną ir dabar vienas po kito grįžo atgal. Net nereikėjo klausti, ar jie ką rado, užteko pažvelgti į jų apsiblaususius veidus.

– Išgriozdėm visus rūsius, – pranešė Ūdrys. – Bet, be žiurkių, nieko neaptikom.

Kažką jis vis dėlto rado, nes žiaumojo pilna burna ir rankoje laikė nemažą balkšvą sūrį.

Iš kito rūsio išsiropštęs nalšėnas iš karto užsiėmė ausis:

– Ar nesiliaus tas nukriošęs senis? Tvokit jam taip, kad nuvirstų į šiaudus!

– Palik jį ramybėje. Jis gi pusprotis... – perspėjo Ruklys. – Pakankamai savų bėdų. Tai kur, po Pykoliais, pradingo Elisėjus?

– Sakiau… Aš gi sakiau, kad čia nėra tėvo Elisėjaus, – aikčiojo rusvabarzdis ir jam pritarė brolis Gerasimas. – Ir Dieve mus gelbėk, jokios merginos nėra.

– Atrodo, iš tikrųjų nėra, – sutiko Ruklys. – Vienuolynas nedidutis.

Tai teko pripažinti ir Uviui. Jo galvoje siautė sumaištis. Nejaugi dar neatvyko? Nuo tos lomos, kur jie rado kritusį arklį, per pusdienį nesunkiai ateitum ir pėsčias. Vadinasi, pasuko kur kitur. Bet kur?

– Kokia kvailystė… – toliau vaitojo rusvabarzdis. – Juk moters koja negali peržengti mūsų slenksčio...

Uvis, nekreipęs dėmesio nei į varpų skambėjimą, nei į vienuolio dejones, dabar staigiai pasisuko jo pusėn.

– Negali? – paklausė. – Tai kur tada jos gali lankytis?

– Kokios čia būti moterys? – verksmingai paklausė Gerasimas. – Mes būti vienuoliai…

– Palik juos ramybėje! – šiurkščiai įsiterpė iš cerkvės išėjęs Vaišvilkas. Jo akys atrodė paraudusios. Jis pažvelgė į virvės nepaleidžiantį tėvą Visarioną, po to – į Uvį. – Išgąsdinot geruosius vienuolius. Gėdos turėtumėt.

Nors Uvis jau buvo nusprendęs, kad su Vaišvilku nėra ko toliau leistis į kalbas, šito jam buvo per daug.

– Tu esi apžlibęs ir kvailas... – pradėjo jis, tačiau tuo metu tėvas Visarionas liovėsi skambinęs varpu. Nelauktai įsivyravusi tyla erzino jį net labiau negu prieš tai be paliovos trukęs varpų gaudimas. Toje tyloje visi aiškiai išgirdo, jog kažkas kumščiu daužo vartus.

Uvis vėl išsitraukė įkištą į makštį kalaviją ir dviejų nalšėnų lydimas priėjo prie vartų.

– Aš turėčiau atidaryti, – murmėjo tėvas Visarionas, tačiau nalšėnai, nekreipdami į senį dėmesio, jau atstūmė vartus. Uvis atsitraukė per žingsnį ir užsimojo kalaviju. Pro vartus įžengė suplukęs brolis Timofėjus. Atrodė jis nežmoniškai pavargęs – apvaliu, papilkėjusiu nuo dulkių vienuolio veidu sruvo prakaitas. Pamatęs ginkluotus vyrus, jis atšlijo ir buvo besprunkąs atgal, bet vienas iš nalšėnų užstojo jam kelią.

– Gailestingoji Sofija!.. – sušuko traukdamasis brolis Timofėjus. – Gailestingasis Jokūbai! Gelbėk nuodėmingąjį!..

– Kur Elisėjus?.. – prikišęs kalavijo ašmenis jam prie gerklės, rusiškai paklausė Uvis. – Kur tas niekšas nugabeno mano seserį?!. Kur mano sesuo?

– Tavo sesuo?.. – žioptelėjo Timofėjus. – Oo!.. Tai ta nekrikštyta siela?

Pamatęs šalia Gerasimą ir tėvą Visarioną, o toliau – kitus vienuolius, susispietusius į būrelį, Timofėjus truputį atsigavo.

– Atitrauk tą velnio geležį, – tarė Uviui, stumdamas šalin kalaviją. – Tada pasakysiu.

– Nejaugi tikrai čia yra Gailė? – Dar vis nenorėdamas tikėti purtė galvą Vaišvilkas, kuriam Gerasimas vos spėjo versti. – Nejaugi?..

– Kalbėk!– nuleido kalaviją Uvis. – Ir nedelsk.

– Jie salos cerkvelėje... Ją apsėdo šėtonas, o tėvas Elisėjus rengiasi jį išvaryti.

– Koks šėtonas? Ką svaičioji?

– Pats nelabasis... Ji apkerėjo archimandrito arklį, – patikliai dėstė Timofėjus. – O šėtonas ją iš pančių ištraukė. Jos sielai gresia didelis pavojus. Gerai, kad tėvas Elisėjus ryžosi jį išvaryti. Ir, dėkui Dievui ir visiems šventiesiems, man liepė eit į vienuolyną.

Uvis ir Ruklys abu tuo pat metu pažvelgė miško link. Ten, kur buvo palikti jų žirgai. Kiti vyrai dar nesuprato, kas sakoma, nes Timofėjaus žodžius Gerasimas vertė labai jau tyliai.

– Sakyk! Sakyk tiesiai! – sušuko Vaišvilkas ir, griebęs Timofėjui už atlapų, ėmė jį purtyti. – Ar Gailė ten? Salos cerkvelėje?

Nors Timofėjus buvo bent dvigubai stambesnis už Vaišvilką, tačiau leidosi purtomas: kretėjo jo galva, vartaliojosi pabalusios akys.

– Tavęs klausia, ar ta mergina tikrai salos cerkvelėje? – skubėjo versti Gerasimas.

– Nagi taip! Sakiau jau, – lemeno Timofėjus. – Ar aš kada meluoju? Tėvas Elisėjus sakė, reikia būtinai išvaryti šėtoną. O jei nepavyktų...

– Kas – jei nepavyktų?

– Kas belieka? Akmenį ant kaklo ir į vandenį... – nenoriai paaiškino Timofėjus. – Su šėtonu negalima kitaip.

– Paskandinti?! – nustėro ir pats brolis Gerasimas.

– Vanduo šventas! Tėvas Elisėjus sakė, tik taip dar galima išgelbėti jos sielą.

Išklausęs vertimą, Vaišvilkas taip stipriai pastūmė Timofėjų, kad tas atsitrenkė galva į sieną ir suglebo. Vaišvilkas apsisuko, nubloškė bandantį jį sulaikyti brolį Gerasimą ir kiek tik įkerta pasileido į arklides. Ruklys jau išbėgo pro vartus ir dabar šnopuodamas skuodė miško link.

– Klok, kur ta cerkvelė!.. Tuojau pat! – sušvokštė Uvis Gerasimui.

– Netoli, toje pusėje būti maža sala, – rodė sudžiūvusiu pirštu Gerasimas. – Ten maža cerkvė, ten melstis kaimiečiai... – Ir susi-

jaudinęs užbaigė rusiškai: – Ežeras gilus, bet yra brasta, prasideda prie dvikamienio beržo...

Dar niekad gyvenime Vaišvilkas taip greitai nebuvo pabalnojęs savo žirgo. Svieste užsviedė balną, vienu stipriu patraukimu suveržė papilvės diržą ir dar neišvedęs iš tvarto įšoko į balną. Žirgas buvo pailsėjęs, tad pajutęs stiprų kojų smūgį šovė iš tvarto. Vaišvilkas vos spėjo pasilenkti, kad netrenktų kakta į žemą durų staktą. Ištrūkęs iš tvarto arklys it strėlė pasileido per kiemą. Vienuoliai išsibėgiojo į šalis tarsi vanago pabaidyti viščiukai, o Gerasimas vos spėjo plačiau atverti vienuolyno vartus.

Pradundėjęs pro vartus Vaišvilkas pasuko žirgą dešinėn ir pasileido ežero pakrante. Baisus Timofėjaus pasakojimas jį pribloškė, tačiau jis vis dar norėjo tikėti, kad tai kažkoks pramanas. Nejaugi Gailė, taip netikėtai kritusi į širdį, pateko į pavojų? Vien ta mintis jam stingdė kraują.

Dar gerokai prieš dvikamienį beržą Vaišvilkas pasuko tiesiai salos pusėn. Po arklio kanopom tiško vanduo, pulkai išbaidytų ešeriukų pasklido į visas puses, arklys nugrimzdo beveik iki pilvo. Kadangi pasuko į salą dar nepasiekęs tikrosios brastos, dugnas buvo dumblinas, už tankių švendrų prasidėjo karklų sąžalynas. Su žirgu toliau brautis buvo neįmanoma, tad Vaišvilkas nušoko nuo jo ir iki kelių prasmego dumble. Jis ištraukė iš makštų kalaviją ir kapodamas susivijusias karklų šakas atkakliai brovėsi pirmyn. Sala buvo nedidelė, tačiau šioje pusėje augo vešlūs krūmai ir brautis buvo sunku. Jis taip įnirtingai kapojo šakas, kad nutirpo ranka, o prakaitas upeliais žliaugė į akis.

Netoliese virš kuplių liepaičių kyšojo nedidelės medinės cerkvės bokštelis. Vaišvilkas peršoko apsamanojusį akmenį, prasibrovė per kibų avietyną ir akimirkai suakmenėjo.

Už nedidelės žydinčių kraujažolių pievelės jis išvydo vėjo ir lietaus išblukintas cerkvelės sienas. Durys buvo praviros, o prie laiptų atramos pusiau klūpojo surišta mergina. Veido nesimatė,

tačiau iš išsidraikiusių šviesių plaukų Vaišvilkas iš karto atpažino Gailę. Nuo viršutinės kūno dalies drabužiai buvo nuplėšti, rankos pririštos prie laiptų turėklų. Sniego baltumo pečiai tarsi švytėjo prieš tamsų sienų medį, ant jų aiškiai matėsi raudonos kirčių žymės.

Tas reginys taip prikaustė Vaišvilko žvilgsnį, kad jis ne iš karto suvokė, jog Elisėjus jį jau pastebėjo. Vienuolis buvo nusimetęs savo abitą, jis mūvėjo žemiau kelių siekiančiomis kelnėmis ir vilkėjo marškiniais trumpomis rankovėmis. Šita apranga pabrėžė, jog jis stiprus ir raumeningas vyras. Nusviedęs ilgą šmaikščią žilvičio vytį, jis pasilenkęs vikriai sugriebė šalia numestą abitą.

– Čia tu... Jaunasis kunigaikšti... – tarė jis skvarbiu balsu, kuriame skambėjo greičiau nusivylimas negu nuostaba. Tarsi pasiaiškindamas jis mostelėjo į susigūžusią Gailę. – Pats matai... Šėtono puikybę išvaryti reikia.

Tačiau jis suvokė, jog tie žodžiai neturi prasmės. Ir ne tik todėl, kad Vaišvilkas jų nesupranta. Mindaugo sūnus, nubraukęs atbula ranka akis graužiantį prakaitą ir pakėlęs kalaviją, jau įžengė į pievą. Elisėjus ėmė trauktis, tuo pat metu vyniodamas abitą apie kairiąją ranką.

– Nedaryk kvailysčių!.. – šaukė jis Vaišvilkui. – Aš gi Elisėjus...

Jau šešeri metai tėvo nurodymu Vaišvilką kas dieną Ruklys ir kiti patyrę kariai mokė kovos meno. Jis buvo neblogas mokinys ir, nepaisant jo jaunų metų, Elisėjus būtų pražuvęs. Šis tai nujautė, todėl, kai Vaišvilkas iškėlęs kalaviją puolė į priekį, Elisėjus suriko skardžiu veriančiu balsu, loštelėjo į šalį ir trenkė abitu apmuturiuota kairiąja ranka.

Pataikė. Kadangi Vaišvilko ranka dar buvo pavargusi nuo krūmų kapojimo, smūgis išmušė kalaviją iš jo prakaituoto gniaužto. Abu puolė prie ginklo. Elisėjus petim pastūmė Vaišvilką ir pirmas pagriebė kalaviją. Jis buvo stiprus ir vikrus vyras, tačiau ginklą rankoje laikė pirmą kartą.

– Tu užsinorėjai mirti, kunigaikštuk... – sumurmėjo jis sunkiai alsuodamas. Kalavijas siūbavo jo rankose ir jis jį nuleido. – Čia gi ne mano kaltė... Ne mano! Tai jos!.. Šėtonas ją atsiuntė!

Jis atsigręžė į Gailę. Kol jie kovėsi, mergina sugebėjo savo kairę ranką ištraukti iš varžtų, o dabar iš paskutiniųjų stengėsi atnarplioti mazgus, kurie veržė dešiniąją.

– Šėtono giminė!.. Nepabėgsi! – subliuvo Elisėjus, dideliais žingsniais bėgdamas artyn. Gailės akys iš išgąsčio susiaurėjo, išlaisvinta ranka ieškojo, kuo pridengti krūtinę.

– Palik ją! Palik! – ne ką tyliau, bet jau lietuviškai sušuko Vaišvilkas, puldamas jam iš paskos. Jis bandė sulaikyti jį, tačiau Elisėjus staiga pasisuko ir kalaviju kirto Vaišvilko pusėn. Laimei, tas jau buvo per arti, tad pataikė ne ašmenimis, o kumščiu ir kalavijo rankena. Vaišvilkas susverdėjo ir be sąmonės susmuko netoli laiptų.

– Et... Užsigeidei mirti, kunigaikštuk... – kartojo nusivylusiu balsu Elisėjus. Jis žengė žingsnį atgal, kad galėtų geriau užsimoti ir kirsti, bet jo ausys pagavo kanopų dundesį... Arkliai bėgo ežero pakrante ir netrukus pateškėjo vanduo... Nebuvo abejonės – raiteliai pasuko į brastą.

Elisėjus sudejavo.

Jis apsižvalgė skvarbiom, tačiau siaubo kupinom akim, ir žvilgsnis vėl grįžo prie Gailės. Kimiai kažką sušvokštė, pakėlė kalaviją, dviem smūgiais perkirto veržiančius Gailės ranką raiščius ir įsitempė ją į cerkvelę.

Uvis su Rukliu žirgus į brastą įginė prie pat dvikamienio beržo. Šioje ežero vietoje krantas buvo nuolaidus, dugnas lygus, be didesnių akmenų. Tiško į šalis vanduo, sugurgždėjo kranto žvyras ir šuoliuodami taku per krūmus jie išniro prieš pat cerkvę. Atsigavęs Vaišvilkas jau bandė atsisėsti. Jo kakta buvo pasruvusi krauju, tačiau žaizda atrodė nepavojinga.

– Kur ji? – šaukė Uvis šokdamas nuo šuoliuojančio Trabanto. Laikydamas kalaviją rankoje, jis akimis naršė po cerkvelės kiemą. Jo žvilgsnis sustojo ties durimis, kur kyšojo priverta lininio audeklo skiautė.

– Ten!.. – patvirtino Vaišvilkas, rodydamas į duris. Jis jau įstengė atsistoti ir rankove bandė nusišluostyti akis užliejusį kraują. – Jis turi mano kalaviją.

Uvis su Rukliu susižvalgė. Ruklys pritardamas linktelėjo galvą, ir daugiau žodžių jiems neprireikė. Cerkvelės priekyje tebuvo durys ir du maži aukštai įstatyti langiukai, tačiau iš šonų buvo po langą, pro kurį galėjo pralįsti žmogus. Ruklys nubėgo į dešinę, ir kai tik Uvis išgirdo dūžtantį stiklą, pripuolė ir atplėšė duris.

Jis tikėjosi visko, tačiau tai, ką išvydo, jį vis dėlto sutrikdė. Prie ikonostaso stovėjo Elisėjus. Bet ne tas, kurį neseniai buvo matęs, o visai kitas. Anksčiau jį gaubusį orumą jis buvo praradęs kartu su abitu. Akys, prieš tai galėjusios žvelgti kiaurai, dabar buvo išsigandusios. Kaire ranka jis laikė prispaudęs prie savęs suglebusią pusnuogę Gailę, o dešine gniaužė kalaviją, kurio ašmenys buvo pasukti taip, kad akimirksniu galėtų perrėžti jos krūtinę. Sesuo buvo užsimerkusi – atrodė, kad ji praradusi sąmonę.

– Atstok! Atstok! – sukliko archimandritas spiegiančiu balsu. – Atstok, arba šita šėtono sėkla keliaus į pragarus!

Uvis metė žvilgsnį į dešinę, kur persisvėręs per langą sustingo Ruklys. Elisėjus šaukė abiem, ir abu, išvydę jo paklaikusias akis, suvokė, jog grasinimas bus įvykdytas.

– Atsitrauk!.. – šūktelėjo Rukliui Uvis ir tas klusniai nušoko nuo palangės laukan. Uvis permetė kalaviją į kairę ranką ir jį nuleido, paliesdamas smaigaliu grindis. – Ramiai... – tarė jis kiek galėdamas švelniau. – Ramiai, ir viskas bus gerai...

Elisėjus atsitraukė dar per žingsnį, – tik tiek jam ir tebuvo likę iki sienos.

– Padėk kalaviją, – pareikalavo jis. – Ir tą kitą... Arba ši šėtono išpera nudvės.

Uvis dešine ranka lėtai nušluostė prakaitu aprasojusią kaktą. Nuo vienuolio jį skyrė du geri šuoliai, tad Elisėjui pakaktų laiko savo įkaitę nužudyti. Jis jau lenkėsi padėti kalaviją ant grindų, kai pamatė, jog Gailės kairysis užmerktų akių vokas pakilo. Sesuo žvelgė tiesiai į jį tarsi norėdama perspėti. Jos raumenys įsitempė.

Staiga Gailė iš visų jėgų atstūmė Elisėjaus dešinę alkūnę ir

pasukusi galvą suleido dantis į ją prispaudusią kairiąją ranką. Elisėjus suriaumojo iš skausmo, ir Uvis tuo pat metu šoko pirmyn. Jis kalaviją valdė vienodai gerai ir dešine, ir kaire ranka, tad nereikėjo jo perimti. Ašmenys susikirto, ir vienuolio ginklas, išsprūdęs iš jo rankos ir atsitrenkęs į ikonostasą, džingtelėjo ant grindų. Tuo pat metu Gailė išsprūdo iš Elisėjaus glėbio ir prisiglaudė prie sienos. Elisėjų tarsi stabas ištiko.

– Pribaik jį! – spiegė iš tarpdurio Vaišvilkas. – Pribaik tą šunį!

Šauksmas baimės sukaustytą Elisėjų išjudino. Jis puolė į dešinę prie jau išdaužto lango ir atsirėmęs į palangę šoko laukan. Uvis metėsi iš paskos ir kirto, tačiau truputį pavėlavo. Kalavijo ašmenys dusliai atsitrenkė į palangę, ir trys dešinės rankos pirštai žnegtelėjo ant molinės aslos.

– Ko jį paleidai? Ko paleidai tą niekšą? – šaukė Vaišvilkas. Uvis laikė apglėbęs savo kūkčiojančią seserį ir net nesiteikė atsakyti. Ruklys jau buvo Elisėjaus abitu apgaubęs jos pečius. Nors ašaros dar ritosi Gailės skruostais, tačiau su kiekvienu atodūsiu ji po truputį rimo.

– Tu išsilaisvinai... – šnibždėjo Uvis. – Tu pati... Aš tik padėjau.

– Ko paleidai tą niekšą? – negalėjo nurimti Vaišvilkas. Jis pakėlė nuo žemės savo kalaviją ir mostelėjo į langą, pro kurį iššoko Elisėjus. – Jei būčiau turėjęs ginklą...

– Berods, turėjai... – niūriai tarstelėjo Ruklys.

Vaišvilkas dėbtelėjo į jį iš padilbų. Atrodė jis baisiai: kraujas nuo perkirstos kaktos sruveno per visą jo veidą ir lašėjo nuo smakro. Ilgi plaukai buvo juodi nuo sukepusio kraujo ir dulkių.

– Jojam, – dusliai tarė jis. – Išskersim juos visus.

– Ką išskersim? – paklausė Ruklys.

– Tą angių veislę... Tuos veidmainius! Visus juos!

– Aa! Vienuolius... – suvokė Ruklys. – Geriau palikim juos ramybėje.

Vaišvilkas nusišluostė kruviną smakrą. Kaktos žaizda nebuvo gili, ji jau prarado šviežio kraujo blizgesį ir patamsėjo. Cerkvės prieblandoje jis atrodė kaip subrendęs vyras. Akyse spindėjo ryžtas.

– Jei atsisakot, praleiskit mane!.. Aš pats!

Ruklys užstojo duris ir ranka atsirėmė į kitą staktą, kad nebūtų vietos praeiti.

– Negaliu.

– Jūs visi bijot! Bijot!

– Nusiramink! Mums reikia grįžti Vilniun. O grįžti bus lengviau, jei nepaliksime lavonų.

– O šventas kerštas? Ar atleis dievai, jei neatkeršysim? Jis mane pažemino... Jis gi tavo seserį norėjo nužudyti... O tu bijai!

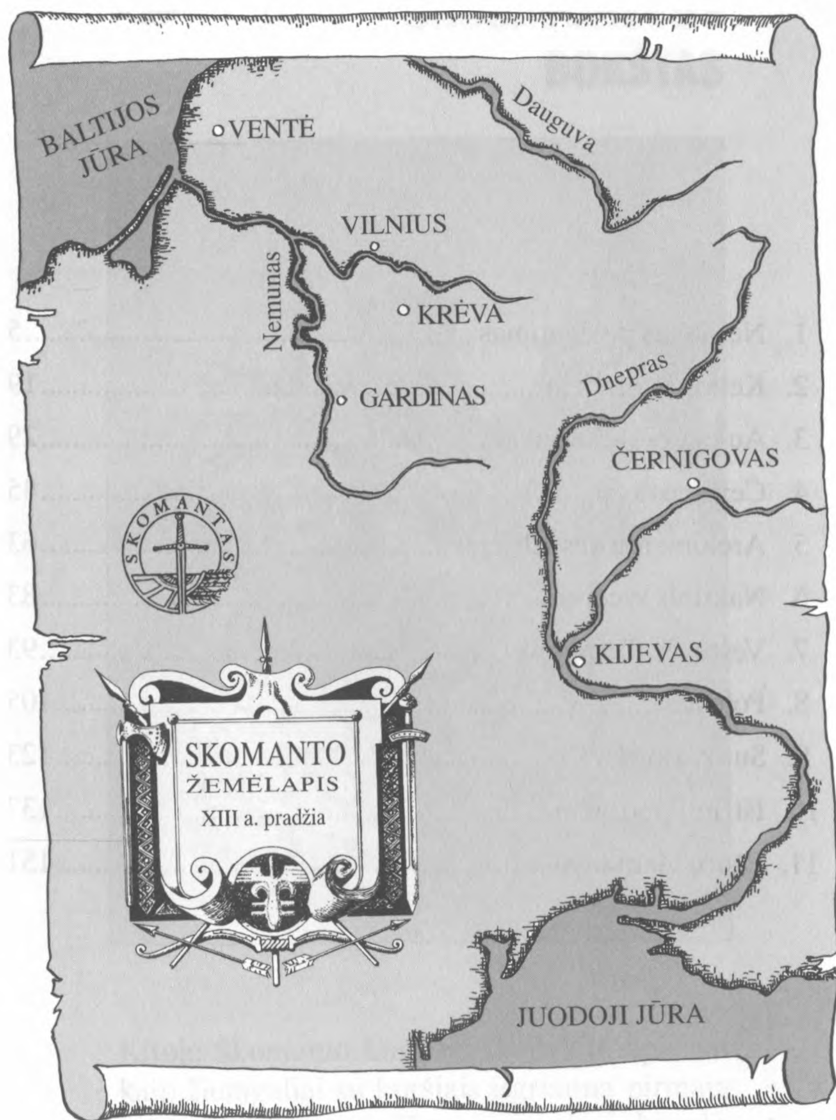
– Tau metas užaugti... – kimiai tarė Uvis. Jis dar kartą paglostė Gailės pečius ir paleido iš glėbio. – Klausyk, ką Ruklys sako.

– Viskam sava vieta ir laikas, – svariai pridūrė Ruklys. – Dabar metas grįžti. Todėl Uvis Elisėjaus ir nenukirto. O kerštui ateis savas metas... Dievai tai supranta.

Vaišvilkas sutrikęs apsidairė. Gailė, jau kiek aprimusi, pasitaisė ant pečių užmestą juodąjį abitą. Net ir taip apsirengusi, paraudusiomis nuo ašarų akimis ji atrodė gluminančiai graži. Uvis lėtai priėjo prie palangės. Jis pakėlė vieną iš nukirstų pirštų, pasižiūrėjo į kyšantį baltą kaulą ir išsviedė jį pro langą.

– Aš žinau, su kuo kovosiu būdamas valdovas, – tarė Vaišvilkas.

Jis sukando dantis taip, kad tie net grikštelėjo. Tačiau siutas pamažėle slūgo, ir jis pradėjo suvokti, jog per šią valandą jis gerokai paseno.

BALTIJOS
JŪRA
VENTĖ
Dauguva
VILNIUS
Nemunas
KRĖVA
GARDINAS
Dnepras
ČERNIGOVAS
SKOMANTAS
KIJEVAS
SKOMANTO
ŽEMĖLAPIS
XIII a. pradžia
JUODOJI JŪRA

TURINYS

SKOMANTAS

DAUGAVGRYVOS BOKŠTAS

Kitoje Skomanto knygoje skaitykite apie tai kaip žiemgaliai su kuršiais išgriauna pirmąją teutonų tvirtovę prie Dauguvos, o Uvio bičiulis Zervis pelno tėvoniją.

SKOMANTO KNYGOS

Skomanto apysakų apie žemaičių rikio Žybarto, jo žmonos Medeinos ir penkių jų vaikų: Daubaro, Jundos, Uvio, Einiaus ir Gailės nuotykius veiksmas aprėpia Lietuvą, ir kitas šalis, su kuriomis lietuvių ir žemaičių gentys XIII amžiuje kariavo, bičiuliavosi ir prekiavo.

Apysakose **"TEUTONŲ BELAISVIS"** ir **"PELKIŲ VILKĖ"** pasakojama, kaip dešimtmetis rikio Žybarto sūnus Uvis patenka į teutonų nelaisvę, kelerius metus vargsta Rygoje, pabėga ir po ilgų klajonių Žiemgalos miškais ir pelkėmis, prisijaukinęs vilkę, pasiekia gimtąją Žemaitiją.

"ATPILDO STRĖLĖJE" pasakojama, kaip išyra Uvio sesers Jundos, aukštos, išdidžios, puikiai šaudančios iš lanko merginos, vestuvės, per kurias kalavijuočiai kartu su rusais norėjo išžudyti žemaičių ir lietuvių didžiūnus, o Jundai tenka nušauti savo jaunikį. **"JUNDOS LEMTYJE"** Junda su motina vyksta į Šventaragio slėnį prašyti žynių, kad jie atimtų iš jos taiklumo dovaną. Tačiau praradusi šią dovaną, Junda vos nepraranda gyvybės.

"PLĖŠIKŲ PILYJE" Uvis su savo draugu žiemgaliu Zerviu aptinka nukautus prie Nemuno pirklius iš Gotlando salos ir bando išaiškinti, kas įvykdė šią žmogžudystę.

Apysakose **"UŽKEIKTAS LOBIS"** ir **"DIEVŲ VALIA"** Uvis su jaunesniuoju broliu Einium randa senelio Žvelgotės lobį, kuris jiems reikalingas išpirkai už kalavijuočių pagrobtą motiną ir seserį, ir nugabena jį Dauguvos upe į Kuoknesę, kur įkalintos Medeina ir Gailė.

"MĖLYNOJO VARNO PASLAPTYJE" Uviui pavyksta išnarplioti nusikaltimą, įvykdytą jo vaikystės draugo Sirpučio tėvo rikio Algimanto pilyje.

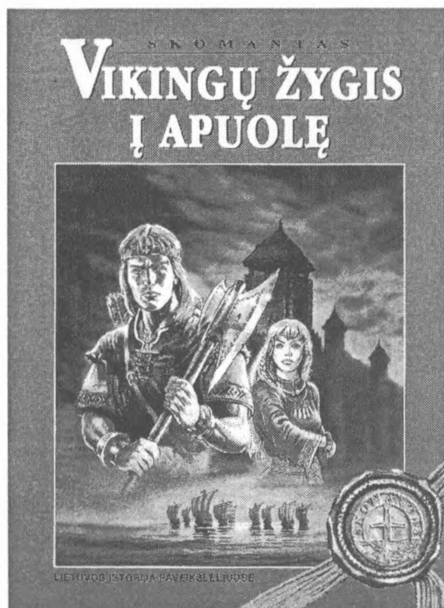
"VENTĖS KALVYJE" Uvis kartu su Ventės kalviu Kerniumi vyksta į Rygą išgauti Ordino kalvių plieno grūdinimo paslapties.

Apysakose **"POLOCKO RANKA"** ir **"ŠARVAI NAUGARDO KUNIGAIKŠČIUI"** Uvis, Daubaras, Einius ir Junda pasiekia, kad būtų nutrauktos Ordino ir Didžiojo Naugardo derybos.

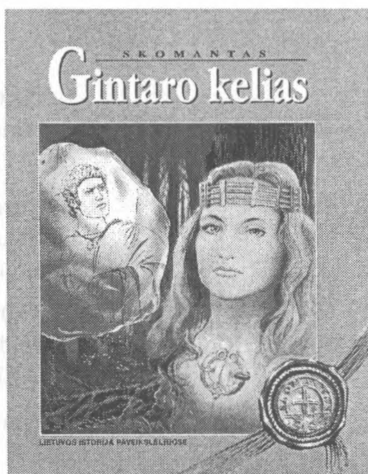
LIETUVOS ISTORIJA PAVEIKSLĖLIUOSE

Leidykla "Tvermė" pradeda leisti spalvotas komiksų knygeles, pasakojančias apie svarbius Lietuvos praeities įvykius, apie mūsų protėvių nuotykius ir kasdienį gyvenimą.

Pirmojoje serijos knygoje **"VIKINGŲ ŽYGIS Į APUOLĘ"**, švedų vikingų karalius Olefas bando paimti Apuolės pilį, tačiau pamatęs, kaip atkakliai priešinasi jos gynėjai, pasitenkina tik išpirka ir įkaitais. Švedai išsiveža kaip įkaitę Apuolės kunigaikščio sūnaus Korio mylimąją Alsėdą, o Koris bando ją išvaduoti.

"GINTARO KELYJE" prūsų berniukas, kurį gintaro pirkliai išvežė į tolimąją Romą ir ten užaugino, sugrįžta į gimtąjį kraštą. Knyga pasakoja apie nuotykius, kuriuos jam tenka patirti pakeliui į Prūsiją, apie lietuvių brolius senovės prūsus.

Skomantas

Sk-46 Mindaugo sūnus: Apysaka: - K.: Tvermė, 1998, -176 p. Iliustr.

ISBN 9986-476-20-8

Apysaka apie kunigaikščio sūnų Vaišvilką, kuris kartu su žemaičių rikio Žybarto vaikais Uviu ir Gaile vestuvinėje Nalšios kunigaikščio dukters palydoje vyksta į tolimąjį Černigovą.

UDK 888.2

SKOMANTAS
Mindaugo sūnus
Apysaka

Redaktorė Marija Treigienė
Dailininkas Gintaras Jocius
Maketuotoja Nijolė Burneikienė

SL. 1615. 1998 07 05. 6,5 leidyb. aps. l., 11 sp. l.
Išleido "Tvermės" leidykla, p.d. 171, LT-2000, Vilnius
Užsakymas. 334

Spaudė A. Jakšto spaustuvė, Girelės g. 22, 4230 Kaišiadorys
ISBN 9986-476-20-8

Skomanto knygos:

Teutonų belaisvis

Pelkių vilkė

Atpildo strėlė

Jundos lemtis

Plėšikų pilis

Užkeiktas lobis

Dievų valia

Mėlynojo varno paslaptis

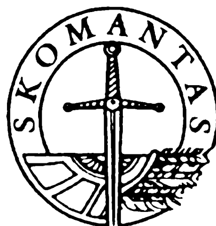
Ventės kalvis

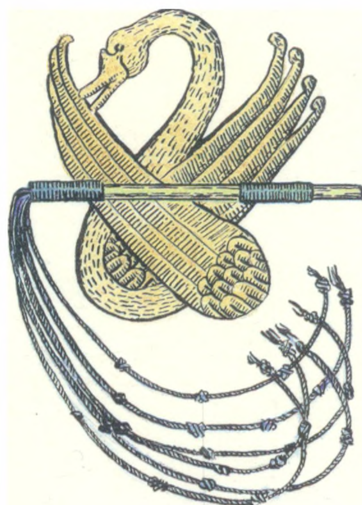
Polocko ranka

Šarvai Naugardo kunigaikščiui

MINDAUGO SŪNUS

Daugavgryvos bokštas

ISBN 9986-476-20-8